మైత్రో కథలు

రవీంద్రనాథ మైత్ర
రచితం

"చక్రపాణి"
అనువాదం

యువకార్యాలయం
తెనాలి

: ఇతర ప్రచురణలు :

త్రిలోచన కవిరాజు	0_6_0
పల్లీయులు	0_8_0
పాంచజన్యం	0_6_0
బడదీదీ	0_4_0

ప్రథమ ముద్రణము

1941

కల్యాణీ ప్రెస్, తెనాలి.

పరాజయం

గదికోసం తిరిగి తిరిగి విసిగి వేసారి ఆఖరికి వినయుడొక సాహసకార్యంచేసి కూర్చున్నాడు—అంటే గోకుల మిత్రగల్లీలో 13 నెంబరు ఇంటి మూడో అంతస్తు అద్దెకు తీసుకున్నాడు. ఇంటావిడ విధవ. తన ఏకైకపుత్రిక వాసంతితో పాటు రెండో అంతస్తులో కాపురముంటున్నది. కింద అంతస్తులో చిన్న చిన్న కుటుంబీకులు ఉంటున్నారు. ఆ అద్దెమీదవచ్చే ఆదాయంతో ఆ విధవావిడ దినాలు హాయిగా గడచిపోతున్నై.

మూడో అంతస్తుకూ మిగతాయింటికీ ఏమీ సంబంధ లేదు. కొయ్యమెట్లు పైనించి తిన్నగావచ్చి కిందఅంతస్తు దగ్గర కలిసిపోతున్నై. అందుచేతనే మూడో అంతస్తు ఒక అపరిచిత యువకుడికి అద్దెకివ్వటానికి ఆ ముసలావిడేమీ సందేహించలేదు. వాసంతి మొదట కొంచెం నసిగింది—కాని తల్లికి అడ్డురావటం, ఆమెకు మొదటినుంచీ అలవాటు లేదు. అందుకనే ఈ విషయంలో ఆమె ఏమీ ఆందోళన చెయ్యలేదు. కాని ఒకమాటమాత్రం:—"మీ అద్దెతనితో చెప్పు. స్నేహితులందర్నీ పిలుచుకొచ్చి రాత్రింబగళ్ళు అల్లరి చెయ్యవద్దని" అని అనిమూసింది.

తల్లి—"నీదంతా చిత్రమే! మర్యాదస్తుల అబ్బాయి—"

"ఇలాంటి మర్యాదస్తుల్ని చాలామందిని చూశాను. ఆ ఎనిమిదో నెంబరు మెస్ దగ్గరకిపో—స్కూలుకు పోతుంటే

అందులో వాళ్ళంతా నోరు తెరుచుకుని ఎట్లా చూస్తారో !—
కొంతమంది ఈలలుకూడా వేస్తారు!"

ఈ ప్రత్యక్షప్రమాణానికి తల్లి సమాధాన మేమి
చెప్పగలు?

వాసంతికి పదా్హనుగో ఏడు. చకచక్కనిదని పొరుగు స్త్రీ
లలో ఖ్యాతికూడా ఉంది. బెంగాలీకుటుంబాల్లో ఇంత పెద్ద
పిల్లకి పెళ్ళికాకుండా ఉండటం ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే!
దీనికి కారణాలు, ఒకటి, ఆ విధవావిడకి చుట్టపక్కా లెక్కువ
మంది లేకపోవటంచేత పిల్ల పెద్దతవుతున్నదని రాత్రింబగళ్ళు
జ్ఞాపకం చేసేవాళ్ళుకూడా లేకపోయారు. రెండోది, ఆమె
భర్త సంస్కారి. బాల్యవివాహాలకి అతను పూర్తిగా వ్యతి
రేకి! ఆమె తను చదువుకోపోయినప్పటికీ చదువుకున్న భర్త
అభిప్రాయమే తుచ తప్పకుండా నిజమని నమ్మింది. మాటల
ధోరణిలో ఎవరన్నా కూతురువివాహంసంగతి తెస్తే "వారు
పదిహేడో ఏటిదాకా వివాహం చెయ్యవద్దన్నారు. నన్ను
వారిమాట ఎలా తోసివెయ్యమంటావు?" అనేది. అంచేతనే
వాసంతి వివాహంసంగతి ఆమె ఎదుట ఎవ్వరూ తెచ్చేవారు
కారు—ఆమెకూ సగంబాధ తగ్గేది. వాసంతి ఇప్పుడు స్కూల్లో
చదువుతోంది. తల్లి యింటిపనులు చూస్తూఉండేది. సాయం
త్రం వాసంతి స్కూలునుంచి రాగానే ఇద్దరూకూర్చుని పిచ్చా
పాటీ మాట్లాడుకునేవారు. ఇవీ వాళ్ళ నిత్యకృత్యాలు.

* * * *

సాయంత్రం వినయుడు కాలేజీనుంచి తిరిగివచ్చేవరకు
సోమూ డాబామీద చిత్తుగాపండుకుని ఉన్నాడు. సోమూ

అతని నౌకరు. నౌకరంటే సరిగ్గా అతన్ని గౌరవించినట్టు కాదేమో; అనుచరుడు! వాడు చిన్నతనంనించీ ఆటపాటల్లో సుఖ దుఃఖాల్లో వినయుడికి సహచరుడు. వినయుడి తండ్రి ఒరిస్సా వెళ్ళినప్పుడు సోమూ దొరికాడు. దిక్కులేనివాడనే ఉద్దేశంతో ఆయన వాణ్ణి వెంట తీసుకొచ్చాడు. అప్పటినించీ వాడు ఆయన ఆశ్రయంలోనే పెరిగాడు. కాని వినయుణ్ణి వదిలి ఒక్క నిముషం ఉండేవాడుకాడు. అందుకనే వినయుడు కలకత్తా వచ్చేటప్పుడు గత్యంతరంలేక సోమూను వెంట బెట్టుకు రావలిసివచ్చింది. వినయుడి తల్లికూడా సోమూను కొడుకువెంట పంపి నిశ్చింతురాలైంది.

సోమూ కళ్ళుమూసుకు వెల్లికిలా పండుకోటంచూసి వినయుడు—"ఏమొచ్చిందోయ్ నీకు?" అని అడిగాడు.

"ఏముంది రావటానికి! ఈ రాత్రికి తిండి ఎల్లాగా అని ఆలోచిస్తున్నా—"

"ఇదేగదా!—ఇక్కడ హోటల్లేదూ?"

"ఎందుకుండదూ? అక్కడ గాడీవాలాలే తింటూ ఉంటారు."

"నువ్వుపోయి చూడవోయి, మంచిహోటలు తప్పకుండా ఉంటుంది. కాలేజీకి దగ్గర్లో హోటల్లేకపోతే జరుగుతుందా?"

"ఎందుకు జరుగదూ? అంతా నీమాదిరి కళ్ళుమూసుకుని ఇళ్ళద్దెకి తీసుకోరు. వాళ్ళకి తెలివితేటలున్నై. ఇక కాలేజీ దగ్గరంటావా? ఎందుకు దగ్గరకాదూ. మూడు మైళ్ళంటే!"

"ఐతే ఇక ఉపాయం?"

"ఒకటే ఉంది, నూనెపూరీలు మింగటం!"

"అది నావల్లకాదు, సోమూ! నువ్వింకోపనిచెయ్యి. కిందికిపోయి ఒకమాటు ఇంటావిణ్ణి పిల్చుకురా."

రెండుమూడు నిమిషాల్లో సోమూ బాలీసుకుట్టుకుంటున్న వాసంతితల్లి దగ్గరకొచ్చి నిలబడ్డాడు. వాసంతి కిటికీ దగ్గరగా కుర్చీలో కూర్చుని హిస్టరీ చదువుకుంటోంది. సోమూను చూడగానే—"ఏం కావాలి?" అని అడిగింది.

"బాబుగారు—ఇంటావిణ్ణి పిలుచుకురమ్మన్నారు—"

"ఇంటావిడా! ఇక్కడ యింటావిడ గింటావిడ ఎవ్వరూ లేరు. ఇది మర్యాదస్తుల యిల్లు—" అని ఇంకేమేమో అనబోతూవుండగా తల్లి అడ్డువచ్చి అన్నది—"అయన కేం కావాలీ?"

వాసంతిముఖం చూసి సోమూ భయపడి—"నాకు తెలియదు" అన్నాడు.

"ఏంకావాలో అడిగిరా" అన్నది వాసంతితల్లి.

వాసంతి కుర్చీలోనించి లేచి "వద్దమ్మా నేనే అతని దగ్గరికి పోతున్నాను! మర్యాదస్తుల్ని ఎలా పిలవాలో నేను పోయి నేర్పి వస్తాను." అని తల్లి అనుమతికూడా ఎదురు చూడకుండా తుపానులాగా ఇంట్లోనించి వెళ్ళిపోయింది.

తిరిగితిరిగి అలిసివచ్చిన వినయుడు మేడమీద ఈజీ చైరులో పండుకుని ఇంటావిడకోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు. హఠాత్తుగా అతనికి ధనధన కాళ్ళచప్పుడు వినపడింది—తల

ఎత్తి చూశాడు. నడికారు ఇంటావిడకి బదులు చక్కని కిశోరి ఎదట నిలుచుని ఉంది. ఆమె వెనకనే సగం చచ్చి సోమూ! విషయం అంతుబట్టక "ఎవరికోసం వచ్చారు?" అని అడిగాడు వినయుడు.

"మీకోసమే!" అన్నది వాసంతి కటుస్వరంతో.

"ఎందుకూ?"

"మీరు పిలిచిం దెవర్ని?"

"ఇంటావిణ్ణి!"

"ఇంటావిడకి బదులు నేనొచ్చాను. అపరిచితుల ఎదటకొచ్చే అలవాటూ మెకి లేదు. అదీకాక ఇళ్ళద్దెకివ్వటం మావృత్తికాదు. ఇంతఇల్లు మాకవసరం లేదు కనకనే ఎవరి కన్నా ఇస్తూ ఉంటాము."

"నేను పొరపడ్డాను, క్షమించండి. మాకు తిండీ తిప్ప లూ సరిగ్గా—"

"దానికి మేము బాధ్యులము కాము! మీరేమనుకు న్నారో యిది హోటలు కాదు—" ఇంతవరకని వాసంతి తటుక్కున ఆగిపోయి వినయుడి ముఖం వేపు చూసింది. ప్రశాం తంగా ఉన్న రెండుకళ్లు రెప్పవాల్చకుండా ఆమెవంకనే చూ స్తున్నై. వాటిలో కోపంగానీ, విరక్తిగానీ ఏమీ గోచరించ లేదు.

"ఐతే మమ్మల్ని ఏం చెయ్యమంటారు?" అన్నాడు వినయుడు మెల్లగా. ఈ ప్రశ్నలో ఎంత నిర్భరత్వ ముందో వాసంతి మామూలు స్థితిలో ఉన్నట్టయితే తెలుసుకునేది.

కాని, అకారణ క్రోధం వల్ల ఆమె మనస్సు విషాక్తమయింది. ఆమె కటుస్వరంతో—" మీ యిష్టమొచ్చింది చేసుకోండి ఊరక 'ఇంటావిడ' 'ఇంటావిడ' అని మా అమ్మని అవమానించకండి— " అని గబగబ మెట్లు దిగిపోయింది.

ఇక ఈమె ఎవరో గ్రహించటం వినయుడి కంత కష్టమనిపించ లేదు. కాని ఈమె కోపానికి కారణ మేమిటో తెలియక పోవటంవల్ల వినయుడికి కుతూహాలం మాత్రం కలిగింది. వాసంతి వెళ్లిపోగానే " సోమూ! చూశావటోయ్ లక్షణాలు!" అన్నాడు.

" అమ్మయ్యో! ఇప్పుడే యిలావుంది. కొన్నాళ్లు పోతే వామి తల్లిని దూరంగా ఉండమనదూ? " అన్నాడు సోమూ. వామి తల్లిది వినయుడి ఊరే! ఆమెనోటికి ఆవూళ్లో అంతా వెరుస్తారు. సోమూకు ఆ మనిషంటే తగ భయం!

ఆపదల్లోకూడ మతిచలించనివ్యక్తులు కొందరుంటారు. వినయుడు ఆ రకంవాడే. వాసంతి కటువాక్యాలకు అతను మొదట కొంత నిరుత్సాహపడ్డా, వెంటనే అతను తనమార్గం స్థిరపరుచుకున్నాడు. మర్నాడు యజమాని, నౌకరు కూర్చుని ఆలోచించుకుని, ఒక స్టౌ, వంటసామాగ్రి, పాత్రలూ అవీ కొని తెచ్చారు. వినయుడు స్టౌ వెలిగించాడు సోమూ ఉత్సాహంతో వంట ప్రారంభించాడు. తయారైన వంటకాలు మహా అద్భుతంగా ఉన్నాయి. కూరలో ఉప్పు వెయ్యటం మర్చిపోయాడు. పులుసు ఇంగువవాసన వస్తోంది. అన్నం సగం బియ్యం, సగంసంకటి !—ఈ చిత్రమైన వ్యంజనాలనే ఇద్దరూ కళ్లు మూసుకు మింగారు.

"చూడు సోమూ! మనకి బాగా వంటచెయ్యటం తెలియదు. రేపు పాకశాస్త్ర మొకటి కొనుక్కొస్తాను." అన్నాడు వినయుడు భోంచేసినాక.

"ఏమిటది?"

"ఒక పుస్తకం. వంటెలా చెయ్యాలో అందులో రాసి ఉంటుంది."

"ఓ, ఇంకేం, తీసుకురండి, మీరు చదివిచెప్తే నేను వండేస్తాను."

నిర్ణయానికి వచ్చినాక పని మొదలుపెట్టటాని కేమి ఆలస్యమవుతుంది? సాయంత్రం కాలేజీనించి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు వినయుడు పాకశాస్త్రమొకటి కొనితెచ్చాడు. ఆ రాత్రే పుస్తకంలో చెప్పినప్రకారం వంట మొదలుపెట్టారు!— అన్నందగ్గర కూర్చుంటే ఉదయంకంటే అధ్వాన్నంగా ఉంది. ఒకటీ నోటపెట్టటానికి పనికి రాలేదు.

"పెద్ద పొరబాటు జరిగిపోయింది సోమూ! త్రాసు కొనటం మర్చిపోయాను. మసాళా సరిగ్గాతూచి వెయ్యక పోవటంమూలానే యిలా అయిందనుకుంటాను. ఏమంటావ్?" అన్నాడు.

తనచేతగానితనం అంతా త్రాసుమీద పడటంచూసి సోమూకి ధైర్యం వచ్చింది. "—నిజమే! మసాళాతూచి వేస్తే! వంటకాలింకా బాగాఉండొచ్చు," అన్నాడు సోమూ.

* * * *

ఆనాటి సాయంకాలం వినయుడితో చిత్రంగా పరిచయం అయినప్పటినించీ వాసంతి ఒక్క-విషయాన్ని గురించే

ఆలోచిస్తున్నది — ఇన్ని కటువాక్యాలు నోరు మెదపకుండా ఒక పురుషుడెలా సహించాడు! అని వాసంతి ప్రత్యుత్తరాన్ని ఆసించే వినయుడిదగ్గరికి పోయింది. ఒక కాలేజీవిద్యార్థి తాననే మాటలన్నీ పడతాడనీ, ఒక్క మాటకూడా జవాబు చెప్పడనీ ఆమె ఊహించనైనా లేదు. వాసంతి అక్కడనించి వచ్చినప్పటినించీ ఈ సంగతే అనుకొంటోంది. ఆమె తన మనస్సులో తన ఇంట్లో అద్దెకున్న వాళ్ళస్వభావాన్ని ఒకవిధంగా చిత్రించుకుంది. కాని వినయుణ్ణి చూశాక ఆ కల్పనకీ ఈ ప్రత్యక్షానికీ ఏమీ సాదృశ్యం లేకపోయింది. రాత్రి మాటల సందర్భంలో వాసంతి వినయుడి భోజనంసంగతి తల్లిదగ్గర తెచ్చింది. తల్లి — "పాపం! మన యింట్లో ఉంటున్నప్పుడు మంచీ చెడ్డ మనం చూడొద్దూ? సహాయంచేసే దేమీలేకపోయినా సలహాఅన్నా ఇవ్వాలిగా. పైగా ఆ అబ్బాయి అల్లరిచిల్లరివాడిగా కనిపించటం లేదు. మనతో చాలమర్యాదగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అలాంటివాడి యోగక్షేమాలు విచారించకపోవటం మనది అన్యాయం కాదా!" అన్నది.

తల్లిమాటలో సత్యాన్ని వాసంతి కాదనలేకపోయింది. అందుకనే ఇవ్వాళ ఉదయం ఆమె అద్దెవాళ్ళ యోగక్షేమములు కనుక్కోవాలని బయలుదేరుతూఉండగా వాళ్ళ మెట్లమీదనే సోమూ ఎదురువచ్చాడు. ఇది అద్దెవాళ్ళు వచ్చేపోయే దోవకాదు. సోమూ ఎక్కడికి పోతున్నాడో తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం కలిగి వాసంతి— "ఎక్కడికిటు?" అని అడిగింది.

మొదటి పరిచయంనించే సోమూకు వాసంతి అంటే

భయం! ఆనాటిసంగతి వాడింకా మర్చిపోలేదు. గాభరాపడి "అమ్మగారిదగ్గరికి" అన్నాడు.

వాసంతి సోమూముఖం తేరిపారచూచి "రా, నా వెంట" అంది.

వంటప్రయత్నాలుచేస్తున్న తల్లిదగ్గరికి వాసంతిసోమూను వెంటబెట్టుకొచ్చింది. "మీకు భోజనాలు సరిగ్గా అమురుతున్నాయా?" అని అడిగింది వాసంతితల్లి.

"ఉహుఁ అందుకనే మీదగ్గరకొచ్చా"నన్నాడుసోమూ.

"ఏమిటా ఇబ్బందులు?"

"ఏమీ లేవు. వండినపదార్థాలే బాగుండటం లేదు. అందుకని త్రాసుకోసం వచ్చాను." త్రాసుకూ వంటకూ సంబంధమేమిటో తల్లికూతుళ్ళకర్థం కాలేదు. ఇద్దరూ సోమూ ముఖంవంక చూడసాగారు.

"బాబయ్యగారు పుస్తక మొకటి కొనుక్కొచ్చారు. నేనా పుస్తకంచూసే వంట చేస్తున్నాను. మసాలా తూనిక ప్రకారం వెయ్యకపోవడంవల్ల వంట బాగా ఉండటంలేదని బాబయ్యగారి నమ్మకం. అందుకనే ఉదయం వారు త్రాసు తేవటానికి బజారుకు పోయారు. వారొచ్చేవరకు ఆలస్యమవుతుందేమో, అలా అయితే కాలేజీకి వేళ మిగిలిపోతుందని మీ త్రాసుకోసం వచ్చాను. ఇస్తే—" వాసంతి చాలా కష్టంమీద యింతవరకూ పెదాలు బిగబట్టుకుంది. కాని ఇక ఆగలేక పకపకా నవ్వింది వాసంతి. తల్లీ కూతురు 'పకపక' నేమీ వినిపించుకోకుండా ప్రేమ ఉట్టిపడే స్వరంతో—"త్రాసుతోతూచివండితే వంటకాలు బాగుంటాయా? వంట

నేర్చుకోవాలి. మీలో ఎవరికీ వంట చేతకాదనుకుంటా" నన్నది.

వాసంతి నవ్వు చూసి సోమూ సగం చచ్చాడు. కాని తల్లి ప్రేమని చూసేవరకి అతనికి కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది: "నాకు చాతవుగాని బాబయ్యకి చాతకాదు" అన్నాడు. వాసంతి మళ్లీ నవ్వింది. వంటచేసేందుకు ఫ్లాస్కు నుపయోగించే వాళ్ళ పాక విద్యా ప్రావీణ్యత ఎంతవరకుంటుందో ఆమె అర్థం చేసుకుంది. ఐనా అతని పాకవిద్యాభిమానం చూసి ఆమె నవ్వు నాపుకోలేకపోయింది. వెలవెల బోతున్న సోమూ ముఖంవంక చూసి వాసంతి తల్లి—"ఇదుగో, మీ కేమీ ఆక్షేపణ లేకపోతే ఒకరోజున వచ్చి మీకు వంట చెయ్యటం నేర్పిపోతాను" అన్నది.

సోమూ మహా ఉత్సాహంతో అన్నాడు: "అలాగే చెయ్యండి అమ్మగారూ! బతికిపోతాం. బాబయ్యగారూ—"

వాసంతి హఠాత్తుగా మధ్యనే అడ్డి – "వద్దమ్మా! మన కెందు కా యాతన! నేను ఫ్లాస్కు తెచ్చి యిస్తాను" అని లోపలికి వెళ్ళింది. ఈ అపరిచితులతో సంబంధం పెట్టుకోవాలనే కోర్కె వాసంతికి బొత్తిగా లేదు. అదీకాక అయాచితంగా తల్లిపోయి ఒకరికి వండి పెట్టటం ఆమె కసలిష్టంలేదు. వినయు డొచ్చి అడిగితే అదో విధం—కాని నౌకరుమాట విని—ఛీ!

ఒకవైపున మిథ్య ఆత్మాభిమానం. రెండో వైపున వాత్సల్యం, స్నేహం — వీటి రెంటికీ యుద్ధమారంభమైంది. కొన్నాళ్ళదాకా వాసంతి స్కూలికి సెలవులు. మధ్యాహ్నం ఏమీ తోచక తల్లి గుడ్డలు కుట్టుతూ ఉంటే వాసంతి అక్క-

డికి పోయి కూర్చుంది— "ఏమే సంతీ ! వాళ్ళకి వండిపెడితే నీదేం పోయిందే?" అని అడిగింది తల్లి.

"పోయేదేముంది? అసలు నువ్వు, వాళ్ళకి వండిపెట్ట టానికి ఎందుకు పోవాలో చెప్పు? వాళ్లు నీ దగ్గర కొచ్చి ఏమన్నా బతిమాలారా?"

"మర్యాదస్తుల అబ్బాయి నీదగ్గరకొచ్చి నోరు తెరచి అడుగుతాడా? వాళ్ళ నౌకరడిగిందే ఘనం! పాపం, వాళ్ళు భోజనాని కెంత యిబ్బంది పడుతున్నారో ఆలోచించు. త్రాసుతో తూచి వంటచేస్తే పదార్థాలు నోట్లో పెట్టుకోటానికి పనికివస్తాయా?" అని తల్లి నిట్టూర్చింది.

వాసంతి మాట్లాడలేదు. త్రాసు తలుపుకువచ్చినప్పుడల్లా ఆమెకి నవ్వాగేదికాదు. కాని ఈ సారిమాత్రం నవ్వ లేకపోయింది. జుట్టుముడి సర్దుకుంటూ ఇంకో గదిలోకి వెళ్ళి పోయింది.

మధ్యాహ్నం పన్నెండుగంటలకు వినయుడు బజారు నించి వచ్చాడు. కాని త్రాసు తేలేదు. టెరియరు కుక్క పిల్లను తెచ్చాడు. తెల్లగా ముద్దుగా ఉంది పిల్ల. ఉంగరాలు తిరిగిన బొచ్చు, నల్లటి కళ్లు. వినయుడు బజారికెళ్తూ దోవలో కనిపిస్తే యాభై రూపాయలుపెట్టి కొనుక్కొచ్చాడు. కుక్క లంటే అతనికి చాలాప్రేమ—వాళ్ళింటిదగ్గరకూడా గుంపెడు కుక్కలున్నై. కుక్కపిల్లని చూసి సోమూ చాల సంతోషించాడు—దాన్ని ఎత్తుకున్నాడు, ముద్దులాడాడు.

"త్రాసెక్కడ దొరికిందోయ్" అన్నాడు వినయుడు త్రాసు చూసి.

"అమ్మాయిగా రిచ్చారు" అన్నాడు సోమూ.

అమ్మాయెవరో వినయుడికర్థం కాలేదు. "ఎవరి సంగతోయ్ నువ్వు చెప్పేది?" అన్నాడు.

"అప్పుడే మర్చిపోయ్యారూ? ఆవాళొచ్చి మిమ్మల్ని దబాయించిపోలా?"

"ఓ! ఆవిడా! అక్కడి కెందుకు పోయూవ్? ఆ అమ్మాయికి మనల్ని చూస్తే కళ్ళల్లో కారం పెట్టుకున్నట్టు ఉంటుంది. మనమేం విషంపోశామో ఆమెకి!"

ఈ మాట లనవలసిన అవసరం లేదు వినయుడికి. ఏదో ఆవేశంలో నోరుజారాడు. కాని ఈ మాటలు ఇంకో హృదయంలో ఎంత విప్లవం లేపినవో వినయుడికి తెలిసే మార్గం లేదు. వాసంతి తల్లిమాటలు విని పశ్చాత్తాపపడి, అభిప్రాయం మార్చుకుని అద్దెకొచ్చినవాళ్లకు భోజన సౌకర్యాలెలా ఉన్నాయో చూద్దామని పైకి వస్తూవుండగా పై మాటలు ఆమెచెవిని పడ్డయి' తన్నుగురించి వాళ్ళిలా అభిప్రాయ పడతారని ఆమె కలలోనైనా అనుకోలేదు. ఆశ్చర్యంతో వెనక్కు తిరిగింది!

కళ్ళల్లో కారం పెట్టుకున్నట్టు ఉంటుందట!—ఈ మాట ఆమె మర్చిపోలేకుండా ఉంది. ఎందుకీలా ఉండటం? తనేం దుర్మార్గంగా ప్రవర్తించింది? ఆవాళసంగతా? అందులో తన తప్పేముంది? తను అబద్ధమేమన్నా అన్నదా?—సరే, కానీ! అతనలా అనుకుంటే మరీమంచిది! ఇవ్వాళనించీ అతన్నిచూస్తే నిజంగా కళ్ళల్లో కారంపెట్టుకున్నట్టే ఉంటుంది తనకు! అతనెలా భావించుకుంటే తనకేం లెఖ్ఖ!

ఆనాటిసాయంత్రం, ముఖ్యంగా వినయుణ్ణి హీనపర్చాలనే ఉద్దేశంతోటే, వాసంతి మిద్దెమీదికి పచారు చెయ్యటానికి పోయింది.

అద్దెవాళ్ళొచ్చాక యింతవరకామె పైకి పోలేదు. ఆమె అదే దృఢసంకల్పంతో పిట్టగోడ పట్టుకుని నిలబడ్డది. గదితలుపు తెరిచిఉంది. వినయుడు పక్కమీద పండుకుని సితార్ వాయిస్తున్నాడు. ప్రపంచంలోని తదితర వాద్యయంత్రాలన్నీ నిర్లక్ష్యంచేసి అతనీ యంత్రాన్నే సాధన చేశాడు. వాయిద్యం కమ్మగా ఉంది. వాసంతి దిగిపోవాలనుకుంది, కాని భైరవిరాగం ఆమె కాళ్ళని కట్టివేసింది. ఐనా ఆమె తనబలహీనతను బైటపడనిస్తుందా! వాద్యం విననట్టు గోడ్డుమీదకు వంగి చూస్తోంది! ఎంతసేపని అలా చూడగలు? —...హఠాత్తుగా ఆమె పాదాలకేదో మెత్తటిస్పర్శ తగిలింది. తిరిగిచూసింది. కుక్కపిల్ల! ఆమెకాలు నాకుతోంది. వాసంతి తనకు తెలియకుండానే ఆపిల్లను ఎత్తుకుంది. ముద్దాడింది, హృదయానికి కరిపించుకుంది! ఎంచక్కని పిల్ల! మాంఛి కళ్ళు, చిన్నిమొహం, తెల్లటిపళ్ళు!...ఎవరిదో కాళ్ళచప్పుడు. తలెత్తిచూసింది. రెండు మూడుగజాలదూరంలో వినయుడు! వాసంతి మొహం సిగ్గుతోనూ కోపంతోనూ ఎర్రబడింది. తను ఇక్కడికెందుకు వచ్చిందీ? వినయుణ్ణి హీనపర్చటానికి! చేసిందేమిటి? అతని కుక్కపిల్లని ముద్దాడింది! వినయుడి దృష్టిలో తనిప్పుడేమయింది?—ఛీ! ఈ అనర్థానికంతా మూలం ఈ కుక్కపిల్లే! దీనిమూలానే తనకు తలవంపులొచ్చినై!—వాసంతి తన కోపమంతా కుక్కపిల్లమీద

చూపింది—చేతులోదాన్ని జారవిడిచింది! అభిమానంతో కిందికి నడిచింది! వినయుడు 'కుయ్యో' మంటున్న కుక్కపిల్లవంక చూడలేదు. వాసంతివంకనే చూస్తున్నాడు. ఆమె దిగిపోయాక కుక్కపిల్లని తీసుకుని గదిలోకి వచ్చాడు.

* * *

వినయుడు మాంచిసమస్యలో పడ్డాడు. ఇవ్వాళ కాలేజీకి నాగాపెట్టి కుర్చీలో పండుకొని ఆలోచనలో పడ్డాడు. సోమూ చాపమీద పండుకొని గుర్రుపెడుతున్నాడు. జో (కుక్క) ఇంట్లో లేదు. పేరవంగాఉంది మధ్యాహ్నం. దూరాన కనిపిస్తున్న మేడలు మూర్తీభవించిన గాంభీర్యమా అన్నట్టున్నాయి. ఆకాశపు ఒడిలో ఫాల్గుణమాసపు మేఘఖండాలు అల్లరిపిల్లలమాదిరి పరుగులెడుతున్నాయి. వినయుడు అటువైపే చూస్తున్నాడు.

"మీరు మమ్మల్ని యింట్లో ఉండనివ్వరా?"

పచ్చిగాయంమీద ఏదైనా తగిలితే దెబ్బతిన్న వ్యక్తి ఎలా ఎగిరిపడతాడో వినయుడుకూడా అలానేఅయి— "నాకేనా చెప్పేది?" అన్నాడు.

"ఆఁ—మీకు తెలియదా?"

ఏం జరిగుంటుందబ్బా అని వినయుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. వాసంతి అత నడగటానికికూడా అవకాశ మివ్వకుండా కటుస్వరంతో అంది:— "నిన్న ఏకాశి. మా అమ్మ గంగకూడా ముట్టలేదు. ఇవ్వాళ రెండు మెతుకులు తిందామని కూర్చుంటే మీ కుక్క వచ్చి పళ్లెంలో మూతి పెట్టింది.

అతుపు చేసుకోలేనివాళ్లు కుక్కల్ని పెంచట మెందుకు? ఊళ్లో వాళ్ళని వేధించట మెందుకు?" ఈ మాటని వాసంతి కొంచెందూరం పోయి, మళ్ళీ ఏమనుకుందో వెనక్కు తిరిగింది. కాని ఏమీ మాట్లాడలేదు. వినయుడు తనవైపే చూస్తూ ఉండటం, అతనికళ్ళల్లో నీరు తిరగటం, ఆమె చూసింది. ఆశ్చర్యంవేసి మెల్లగా కిందికి వెళ్ళింది.

ఏమిటి తను అనివచ్చింది? ఇలా కటువుగా మాట్లాడాలనే ఉద్దేశంతో తను వెళ్లిందా? జరిగినసంగతి చెప్పి కుక్కయజమానిని హెచ్చరిద్దామనుకుంది. కాని తనెందుకిలా తూలింది? పాపం యిందులో అతని తప్పేముంది? అతనేమన్నా కుక్కకి నేర్పి పంపాడా?...ఇలా ఆలోచించినకొద్దీ ఆమెమీద ఆమెకే అసహ్యం వేసింది! పోనీ క్షమాపణ కోరితే—ఛీ! అంతకంటే సిగ్గుచేటేముంది! పోనీ జరిగిందేమో జరిగింది. ఇకముందునించి జాగర్తగా నడుచుకుంటుంది.

కాస్సేపైనాక సోమూ వచ్చి వాసంతితల్లితో— "మా బాబయ్య మిమ్మల్ని చూడాలనుకుంటున్నాడు" అన్నాడు

"పద వస్తున్నాను" అని ఆమె చేతులో పని వదిలి లేచి నుంచునేవరకు సోమూ "బాబయ్యగారే ఇక్కడికొస్తారట! మిమ్మల్ని కనుక్కురమ్మన్నారు" అన్నాడు.

వినయుడు తన దగ్గరకొచ్చి చూసి పోయేటంతజరూరు పనేమిటో ఆమె నిర్ణయించుకోలేకపోయింది — "ఇక్కడికి రావటానికికూడా నన్నడగాలా నాయనా! నాకు అబ్బాయిలాటివాడు. అతనిష్టమొచ్చినప్పుడు రమ్మను" అంది.

వినయుడు రాగానే ఆమె పీటమీదనించి లేచి

"కూర్చో, నాయనా! కూర్చో" అంది.

ఆమె స్నేహపూరితకంఠస్వరంలో లేశమాత్రం విరక్తి లేదు. వినయుడు స్టూలుమీద కూర్చున్నాడు. ఎంత ప్రయత్నించినా తనెందుకొచ్చిందీ చెప్పలేకపోయాడు. ముసలమ్మ అతను పడుతున్న బాధ గ్రహించింది. "మీకు భోజనాలవీ సరిగ్గా అమరుతున్నాయా, నాయనా!" అంది.

"ఆఁ" అన్నాడు వినయుడు క్లుప్తంగా.

"మరేమీ ఇబ్బందుల్లేవుగదా?"

వినయుడు దానికి జవాబివ్వకుండా— "మా కుక్కపిల్ల—"

ముసలమ్మ మాట పూర్తికానివ్వకుండానే— "చాలా బాగుంది. ఎక్కడ తెచ్చావు నాయనా?" అంది.

"కొన్నాను. అది మీ విస్తట్లో మూతిపెట్టిందని తెలిసి నేను చాలా కష్టపడ్డాను."

"ఎవరు చెప్పారూ? వాసం తేసనుకుంటూ! అదేముంది నాయనా! నోరులేంది! నా కసలు ఒంట్లో బాగాలేదు. లేకపోతే నేనే వచ్చేదాన్ని— ఈ భాగ్యానికేనా యింతదూరమొచ్చావు?"

వినయుడు జవాబు చెప్పటానికి మాటదొరకక తన్నుకుంటున్నాడు. ముసలమ్మ రెప్పవాల్చకుండా అతనివంకే చూస్తూఉంది. వినయుడు "మళ్ళీ వస్తా" నంటూ నెమ్మదిగా లేచాడు.

"అప్పుడప్పుడు వస్తూఉండు నాయనా! ఇది మీ ఇల్లేననుకో. సరేగాని, మీ అమ్మ ఉందా?"

"ఆఁ" అన్నాడు వినయుడు. అతనికి ఆమె మాటలో మాతృప్రేమ కనిపించింది. తల్లే పిలిచినట్టుగా ఉంది.

"ఆమెకూడా నా యీడుదేకదూ?"

ఆమె ఈ విధంగా ఊహించేటందుకు ఆధారా లేమున్నాయో వినయుడికి అంతుపట్టలేదు. ఐనా "ఆఁ" అని "మళ్ళీ వస్తా" నంటూ సెలవు తీసుకొని బైటపడ్డాడు.

* * *

ఎప్పుడూ కులాసాగా ఉండే వ్యక్తికూడా ఏదన్నా షాక్ తగిలితే గంభీరుడౌతాడు. ఇప్పుడు వాసంతికూడా అలాగే ఐంది. కొన్నాళ్ళనించీ ఆమెలో ఈ మార్పుని తల్లి గ్రహిస్తూనే ఉంది. ఒకనాడామె కూతురితో "నువ్వింక స్కూలికిపోయి లాభంలేదు. ఇంట్లోవుండే చదువుకో!" అంది.

ఈ మాట వాసంతికి వెర్రెత్తించింది. తల్లిమీద ఎగిరి పడింది. అప్పటినించీ తల్లికూడా కుమార్తె చదువుసంగతి మళ్ళీఎత్తలేదు. అసలు వాసంతిది చికాకుస్వభావం కాదు. ఇప్పుడామెకు ప్రతిమాటకీ కోపమొస్తున్నది. దీని కారణ మే మిటో తెలియక తల్లి భయపడ్డదికూడా!

ఆ రోజున వాసంతి బండి దిగి మెట్లమీద అడుగు పెట్టిందో లేదో 'జో' వచ్చి చీర పట్టుకుంది. మిద్దెమీది ఘటనతర్వాత మళ్ళీ కుక్కపిల్ల కన్పించలేదు. అనేకకారణాల వల్ల ఆమెకు 'జో' అంటే తగని కోపం! ఇవ్వాళ అది ఆ పని చేయగానే ఆమె కోపం పట్టలేక పోయింది. చేతిలో హిస్టరీపుస్తకాన్ని దాని తలని గురిచూసి విసిరింది. ముద్దుకు బదులు దెబ్బతగిలేవరకు పాపమది 'కంయ్' మని ఏడుస్తూ

మూడో అంతస్తుకు పరిగెత్తింది. ఇది చూసి తల్లి— "ఎందుకూ దాన్ని కొట్టావు?" అన్నది. "నా యిష్టం" అన్నది వాసంతి బిగ్గరగా. ఈ మాట మూడో అంతస్తుమీదవున్న వినయుడు కూడా విన్నాడు. అతనప్పుడే కాలేజీనుంచి వచ్చి మిద్దెమీద పచారుచేస్తున్నాడు. హఠాత్తుగా 'జో' అరుపు విని కిందికి చూశాడు. వాసంతి కనిపించింది. వాసంతికూడా పైకి చూసింది ఎవరన్నా ఉన్నారాఅని! వినయుడు కనపడ్డాడు, తన వంక జాలిగా చూస్తూ. ఆమె ముఖం తిప్పుకుని వెనకటి మాదిరిగానే బిగ్గరగా అంది:— "పొగరుబోతుకుక్క! ఛీ అంతే చంకనెక్కుతుంది!" ఈ మాట పడవలసినవాళ్ళ చెవిని పడింది. ఆమె ఉద్దేశం నెరవేరింది. కాని అతను మాత్రం ఎదురు మాట్లాడలేదు.

వాసంతి ప్రవర్తన వినయుడికి ఆశ్చర్యమేకాదు విరక్తి కూడా కలిగించింది. అతనికి కుక్కపిల్లమీద చాలా ప్రేమ. దాన్నావిధంగా, అన్యాయంగా దండించటం అతనికి కష్టం కలిగించింది. ఎవరితోనూ తగవు పెట్టుకోటం అతని స్వభావం కాదు. అంచేతనే మాట్లాడలేదు. అతనికి జోమీద చాలా కోపమొచ్చింది. సోమూ వచ్చేవరకు దాని నేరం విచారించి తీర్పు అమలు పరుస్తున్నాడు.

"ఎందుకు దాన్ని కొడుతున్నారు?" అన్నాడు సోమూ.

"అది కింది కెళ్ళటమెందుకు?"

కింది కెళ్ళటం ఎంత పెద్దనేరమో సోమూ కెలా తెలుస్తుంది?

ఆనాటినించీ వినయుడుకూడా కొంచెం గంభీరంగా ఉండటం మొదలుపెట్టాడు. ఈసంగతి వాసంతి గ్రహించింది. అతనిది గంభీరస్వభావం కాదని ఈ కొద్దిపరిచయానికే ఆమె గ్రహించింది.

* * *

ఆవాళ వినయుడు వార్తాపత్రిక చదివి అవతల పెట్టగానే సోమూ "బాబయ్యా, తీర్థానికి పోదాం, పద" అన్నాడు.

"ఏం తీర్థమోయ్, ఈ చలికాలంలో" అన్నాడు వినయుడు నవ్వుతూ.

"గంగాసాగరానికి బాబయ్యా! దగ్గరేగా."

సోమూ అసలుసంగతి బైటపెట్టాడు. అతని పూర్వస్నేహితుడు శ్రీరాంమోదీ ఈ తీర్థయాత్రకోసం కలకత్తా వచ్చాడట, సోమూనికూడా వెంట తీసుకెళ్ళాలని అతని ఉద్దేశమట, వెళ్ళటానికి తనుకూడా యిష్టపడ్డాడట! కాని, బాబయ్యగారికక్కడ తిండితిప్పలకు ఇబ్బందిపడతారని సందేహిస్తున్నారట. బాబయ్యగారు బయలుదేరతేమాత్రం తను దూకటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడట.

వినయుడు సోమూ మాటలన్నీ విని— "నేను రావటం పడదు, సోమూ! పరీక్షకి ఫీజు కట్టాలి. నువ్వు పోయిరా" అన్నాడు.

"మిమ్మల్ని ఒంటరిగా వదిలి నే నెల్లా పోగలను బాబయ్యా!"

సోమూ ఎంత బలవంత పెట్టినా వినయుడు బయలుదేరలేదు. ఇక గత్యంతరం లేక సోమూ— "ఐతే శేఖర్ గారి

వంటబ్రాహ్మడితో చెప్పి పోతాను. అతనొచ్చి మీకు రెండు పూటలూ వండిపెడతాడు. రామితో చెప్పి పోతాను, అది అంట్లు తోమిపెడుతుంది" అన్నాడు.

"సరే" అన్నాడు వినయుడు.

సాయంత్రం పోయి సోమూ వంటబ్రాహ్మడితోనూ రామితోనూ మాట్లాడి వచ్చాడు. వెళ్లే కిందటిరోజు సోమూ వినయుడికి ఎన్నో ఉపదేశాలు చేశాడు:— ఈ నాలుగు రోజులూ రాత్రిపూట ఎక్కువసేపు చదవటానికి మేలుకోవద్దు. జబ్బు చేస్తుందేమో! కుక్కపిల్లని గొలుసుతో కట్టేసి ఉంచండి, లేకపోతే అది నాకోసం ఇల్లంతా గాలిస్తుంది.

సోమూ నమస్కరించి సెలవు తీసుకునేటప్పుడు వినయుడు హెచ్చరించాడు:— "జాగ్రత్త సోమూ! అక్కడ కలరా ఉందట. డబ్బు కావలిస్తే ఇంకొంచెం ఎక్కువ తీసుకుపో!"

"నా విషయం మీరేమీ ఆలోచించకండి. నేను సోమవారమే వచ్చేస్తాను. ఇంకొకటి, నేను వచ్చిందాకా గొల్లవాడికి డబ్బివ్వమాకండి. ముండాకొడుకు ఈ నెలంతా నీళ్ళు పోశాడు."

మర్నాడు వంటబ్రాహ్మడు తయారుచేసిన వంటకాలు వినయుడు నోట్లో పెట్టుకోలేక పోయాడు. విస్తరిముందునించి లేచి- "నేనే వండుకుంటాను స్వామీ! నువ్వికరానక్కర్లేదు, నీకు రావలసిన రోజుజీతం సోమూ వచ్చినాక పట్టుకెళ్ళు" అన్నాడు.

* * *

ఒక వారం గడిచాక వాసంతి మళ్ళీ మిద్దెమీదికి పచారుచేయటానికి వచ్చింది. కుక్కని కొట్టిందితుదా వాసంతికి వినయుడు కనిపించలేదు. కుక్కని కొట్టినందుకు వాసంతి తర్వాత చాలా పశ్చాత్తాప పడ్డది— అంతకంటే ఎక్కువ పశ్చాత్తాపపడ్డది వినయుణ్ణి ఉద్దేశించి ఆ మాట అన్నందుకు. ఆమె కావాలని వినయుణ్ణి అవమానించ లేదు. అతనితో ఆమె కేమీ విరోధంకూడా లేదు. ఐనా, అప్రయత్నంగా కటువాక్యాలే వెలువడుతున్నాయి. ఒకళ్లు కొడుతూ ఉంటే, రెండోవాళ్లు ఆత్మరక్షణకోసం కూడా ఎదురు తిరగకుండా, గాంధిగారి సత్యాగ్రహతత్వం అవలంబిస్తే, మొదటివాడు నైతికంగా ఏమవుతాడు? మళ్ళీ చెయ్యిలేస్తుందా అతనికి?- మొదట వాసంతి వినయుడు తన్ను మళ్ళీ ఎదురుదెబ్బ కొడ్తాడని అనుకుంది. కాని ఒక వారమైనా అతను ఉదాసీనంగానే ఉన్నాడు. ఆమెకు కుతూహలం ఎక్కువైంది. తన మనస్సునుకూడా ఆమె తన అదుపులో ఉంచుకోలేక మిద్దెమీదికి వచ్చింది. వినయుణ్ణి అవమానించినప్పటినించీ ఆమె ఒక్కొక్క రోజు ఎలా గడిపిందో ఆ అంతర్యామికే తెలుసు! వినయుడు ఎదురుదెబ్బ కొడితే ఆమెకీ విచారముండేది కాదు. ఈ చిత్రమైన వ్యక్తి దెబ్బ తినికూడా తొలగిపోతాడు—తిరగబడడు! అతనితో యుద్ధం చెయ్యడ మెలా?

మిద్దెమీద ఎవ్వరూ లేరు. ఒక మూలనుమాత్రం జో పింపివేసిన తెల్లగుడ్డమాదిరి ముడుచుకుని పడుకున్నది. గది చీకటిగా ఉంది. వినయుడు ఎక్కడకి పోయినట్టు? జోని, ఆ నోరులేని పశువుని అడిగితే దాని యజమాని ఎక్కడి

కళ్ళైన్తో?— ఈ ఆలోచనతోపాటు ఆమెకి తన దుర్బలత్వం తెలిసింది. ఆమె ఆత్మ ఎదురు తిరిగింది. ఒకమాటు కుక్కని పిల్చి దువ్వాలనుకుంది! — కుక్క ఇదివరకు మాదిరిగా ఇప్పుడు దగ్గరికి రావటం లేదు. ఆవాళ కొట్టినప్పటినించీ అది కిందికి కూడా రా లేదని ఆమెకి జ్ఞాపకం వచ్చింది. జంతువులికి కూడా మంచీ చెడూ తెలుసు! ఈ సాంధ్యనిర్జనత ఆమెకి భరింపరానిదిగా తోచింది. వినయుడిగది ఆమె మీద అలిగి, మాట్లాడటం లేదా అన్నట్టుంది! ఆఖరికి కుక్కకూడా! క్రమంగా ఆయిల్లంతా ఆమె చేసిన అన్యాయానికి ప్రతీకారం చేస్తున్నదా అనిపించింది.

వాసంతి ఇక ఉండలేక 'జో' అని పిలిచింది. జో తోక ఆడిస్తూ లేచి నుంచుంది. వాసంతి పులకితురాలై మరోసారి 'జో' అంది. జో రెండడుగులు వేసిందో లేదో కిందిగదిలో నించి "జో! ఇక్కారా" అనే స్వరం వినిపించింది. జో ఒక్క గంతున కిందికి వెళ్ళిపోయింది!

వాసంతి స్తబ్ధురాలైంది. వినయుడిలా తిరిగి దెబ్బ తీస్తాడని ఆమె కలలో కూడా అనుకో లేదు. ఆ దెబ్బను తట్టుకునే శక్తికూడా ఆమెలో లేదు. ఆమెకళ్ళు తడిసిపోయినై.

"ఏం? నే నేం తప్పు చేశాను?" — తనశక్తినంతా వినియోగించి ఈ మాటలంటూ ఆమె కిందికి దిగింది. కాని, చావబోయేవాళ్ళ అస్ఫుట ఆర్తనాదంమాదిరిగా అవి గొంతులో పట్టుకు పోయినై. వాటి భావం వినయుడు గ్రహించలేక పోయాడు.

* * *

ఆనాటి మామూలుఘటన వాసంతిలో చాలామార్పు తెచ్చింది. తల్లికూడా యిది గ్రహించింది. వాసంతి మర్నాటి ఉదయం దిగులుగా కూర్చుంది. స్కూలుకారు వచ్చి తిరిగి పోయింది. స్నేహితురాలు విమల అత్తగారింటికి పోయే ముందు చూసిపోటానికి వచ్చింది. వాసంతి ఆమెతో సరిగా మాట్లాడలేదు. పత్రికలవాళ్ల జంత్రీతో చందాకోసం వచ్చి, గద్దింపుతో పారిపోయాడు! ఆమెకళ్ళవెంట నీరు కార్చలేదంటానికికూడా వీల్లేదు. వినయుడెంత అభిమానో సిన్న గ్రహించింది. ఆ రెండు మాటల్లోనే అతని హృదయంలో బాధని స్పష్టంగా చూడగలిగింది.

ఇంతకాలంనించి ఆమె వినయుణ్ణి నొప్పిస్తూనే వచ్చింది. వినయుడా బాధ ఈనాడు ఆ రెండు మాటల్లో వెల్లడించాడు. వాసంతి హృదయం ఆత్మగ్లానితో వేగిపోతోంది. క్షమాపణ కోరితే బహుశా ఈ జ్వాలనించి తప్పించుకోవచ్చు. కాని, అంతకంటే సిగ్గుచేటు యింకొకటుందా? ఛీ! — తర్వాత ఆమె ఆలోచనా ప్రవాహాన్ని ఇంకోవైపుకు తిప్పింది:— ఎందుకూ అతన్నిగురించి యింత ఆలోచన?- ఎక్కడివాడని?- నాలుగు రోజులు ఇల్లద్దెకి తీసుకున్నాడు. అతన్నిగురించి రాత్రింబగళ్ళూ ఈచింత ఎందుకు?- అతన్ని తలవకపోతే పీడా వదలిపోతుంది! కాని, ఆమె మనస్సే ఆమెకి శత్రువై కూచుంది గదా ! మనసు మళ్ళిపోంది తనేంచేస్తుంది?

రాము పైనించి దిగివస్తోంది. వాసంతితల్లి కొత్తమనిషిని చూసి "ఎక్కడుంటున్నావ్" అని అడిగింది.

"మూడో అంతస్తాయన దగ్గర పాచిపని చేస్తున్నా" నంది రామి.

"పాతనొక రెక్కడి కెళ్ళారు?"

"తీర్థానికి."

"మరి మీ బాబుకి ఎవరొండి పెడుతున్నారు?"

"అదంతా చాలా గోల ఉందమ్మా! ఈమధ్య వొక వంటాయన వచ్చాడు, దౌర్భాగ్యుడు. అతను వండింది ఒక్క పూటకూడా తినలేకపోయాడు. పాపం యిప్పుడు ఆ బాబయే ఒకపూట వొండుకొని రెండుపూటలా తింటున్నాడు. ఆవంట కూడా ఏమిటి? ఉడికీ ఉడకని మెతుకులు. కూర అసలునోటే పెట్టవల్లకాదు. దానితోనే రెండు ముద్దలు తింటే తింటాడు లేక అంతా కుక్కపాలు. పాపం! ఎవ్వరో ధనవంతులబ్బాయి. ఎప్పుడు చెయ్యికాల్చుకున్నరకం కాదు. వంట ఎలాచేస్తాడు? పైగా రాత్రింబగళ్ళు చదువు. ఇక చెప్పు తల్లీ! జబ్బుచెయ్య కుండా ఎలా ఉంటుందో? నిన్న తలనెప్పివచ్చిందని పండుకు న్నాడు. రాత్రేమీ తినలేదు. ఇవ్వాళ ఉదయం పాలుతాగు తాను, ఇకేమి అక్కర్లేదంటాడు. నే నెంతబతిమాలినా విన లేదు. అందుకనే కుక్కకు అన్నం తేటానికి హోటలుకు పోతు న్నాను. ఏమమ్మా, ఈయిల్లు మీదేకదూ?" అని తల ఎగుర వేయించుకుని వెళ్ళిపోయింది.

వాసంతి ఇంతవరకు శ్వాస బిగబట్టి వింటున్నది—ఎవ రన్నా వింటారేమోనని గాలికూడా విడవలేదు. వాసంతితల్లి కూతురివంకకు తిరిగి— "విన్నావా, సంతీ? ఇప్పుడు నన్నేం

చెయ్యమంటావు? మన కళ్ళఎదుట ఒక కుర్రవాడు తిండి లేకుండా మాడిపోతుంటే చూస్తుండాల్సిందేనా? చెప్పు?— నాకీ పద్ధతి యిష్టం లేదు. ఏమంటావ్?" అన్నది.

"నే ననేదేముంది? నీ యిష్టమొచ్చినట్టు చెయ్యి" అని కాసేపు ఊరుకుని మళ్లీ అన్నది:— "వద్దమ్మా! నువ్వన్నం వండిపెట్టొద్దు. అలాగయితే—"

"అలాగయితే?"

"ఏమీలేదు! — నువ్వొండిపెట్టొద్దు! ఏ మాత్రం వొద్దు!"

"ఐతే నువ్వే ఈ యింట్లో ఉండు. నే నెక్కడైనా వెళ్ళిపోతా." అని తల్లి కోపంతో వెళ్ళిపోయింది.

వాసంతి విస్తుపోయి, గోడ పట్టుకుని మూడో అంతస్తు మెట్లవంక చూస్తూ నిలబడింది. ఆమె తన్ను ఎదిరించిన మనస్సును రెండు చేతులతోనూ పట్టి నలిపివెయ్యా లనుకుంది. ఈ అదృశ్యపదార్థం ఒక క్షణం ఇంత కోమలంగానూ, మరో క్షణం అంత కఠినంగానూ ఎందుకవుతుందో ఆమెకర్థం కాలేదు. అంచేతనే ఆమెకు తన చేతగానితనంమీద కోపంవచ్చింది!

* * *

మధ్యాహ్నం తనకూ కూతురికీమధ్య ఆ సంభాషణ జరిగినాక తల్లికి కొంచెం దిగులు పట్టుకుంది. ఆ సాయంత్రం తల్లి ఒంటరిగా కూర్చుని ఏకాదశి ఎప్పుడో వేళ్ళతో లెక్క-వేసుకుంటూ ఉండగా వాసంతివచ్చి దగ్గరకూర్చుని - "అమ్మా! నీకు కోప మొచ్చిందా?" అని అడిగింది.

తన ప్రతిపనికీ కూతు రిలా అడ్డురావటం చూసి తల్లికి కష్టంగానే ఉంది. కాని అప్పటి కూతురిగొంతు వినేవరకు ఆమె అభిమానమంతా కరిగిపోయింది. కూతుర్ని దగ్గరికి తీసుకుని— "కోప మెందుకు, తల్లీ?" అన్నది.

తల్లి ఆదరానికి వాసంతి ఏడ్చింది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఆమెలో క్రమంగా గడ్డకట్టుకు పోయిన వేదనంతా తల్లిప్రేమ పూరితవాక్యాలు వినంగానే కరిగి అశ్రురూపంగా ప్రవహించింది. తల్లికిమాత్రం కుమార్తె దుఃఖానికి కారణం తెలియ లేదు.

"ఏడుస్తా వెందుకు, తల్లీ?" అంది.

"నా కేమీ బాగా లేదమ్మా! స్నేహితురా లింట్లో వదిలి రా నన్ను" అంది.

"ఎందుకూ? నిన్ను రమ్మనిరాసిందా?"

"ఊహుఁ. వస్తానని నేనే ఉత్తరం రాశా."

"ఐతే జవాబురానీ, వెళ్ళునువుగాని— సరేగాని నీకై నువ్వువెళ్ళితే వాళ్ళేమనుకుంటారు?"

తల్లివేసిన ఈప్రశ్న వాసంతికి కొంచెం అనుకూలంగా ఉంది. ఆ వెంటనే— "మరి, నువ్వడిగి పై కెందుకు వెళ్ళావు?" అంది చప్పున. కాని తన గొంతులో కంపనం తల్లి ఎక్కడ గుర్తిస్తుందో, తనెక్కడ పట్టుపడతానో అని ఆమె చాలా భయపడింది.

కాని తల్లి కుమార్తెప్రశ్నలో కృత్రిమత్వాన్ని కని పెట్టింది. అందుకనే కొంచెం ఆగి— "అలా వెళ్ళటంతప్పా, సంతీ? మనింట్లోఉండేఅబ్బాయి జబ్బుపడితే పోయి కళ్ళతో

చూసిరావటంకూడా తప్పేనా? అన్నం వండి పెడితే తప్పయితే కావచ్చుకాని!" అన్నది.

చివరిమాటలో వ్యంగ్యానికి వాసంతి చాలా నొచ్చుకున్నది. ఆమె తల్లివైపు చూడకుండానే, కటువుగా — "మాటిమాటికీ నన్ను ఎత్తిపొడుస్తావెందుకూ? నీకిష్టమైతే వండిపెట్టుకోరాదూ? నేను రేపే నాస్నేహితురాలింటికిపోతున్నాను" అని జవాబుకూడా ఎదురుచూడకుండా వాసంతి తన గదిలోకి పోయింది.

మన స్త్రీత్వం స్త్రీలకి అందుబాటులోవిద్య. పూర్వం సందేహంగానూ అస్పష్టంగానూ ఉంటున్న అనేకవిషయాల్ని తల్లి ఇప్పటి కూతురుమాటలను బట్టి విశ్వాసం కిందికి మార్చుకుంది. ఏదో తెలియని భయంకూడా ఆమెని ఆవరించింది.

* * *

వారం లోపలే సోమూ రావలసినమాట. ఇవ్వాళకు పన్నెండు రోజులయినా వాడి జాడా లేదు. వినయుడు అధీరుడై ఆతీర్థంలో వుండే సేవాసమితు లన్నిటికీ సోమూ పోలికలు తెలుపుతూ ఉత్తరాలు రాశాడు. ఇప్పటికి ఒక్కదానికి కూడా జవాబు రాలేదు. పరీక్షలు దగ్గరికొచ్చినై. ఇవాక నరమేధం! పైగా రోజూ స్వయంపాకం- అతనివల్ల కాకుండా ఉంది. వినయుడు పక్కమీదపండుకుని ఆలోచనలో పడ్డాడు. హఠాత్తుగా అతని ఆలోచన తెగింది, కిటికీలోంచి మిద్దెమీదికి చూశాడు.—వాసంతిజుట్టు ఆరబెట్టుకుంటున్నది మిద్దెమీద. ఆమె ఎంతో అందంగా ఉంది. ఒంటరిగా ఉండగానే మనస్సు కల్పనారాజ్యంలోకి పోతుంది. కొన్నాళ్ళనించీ వినయుడు

ఏకాకి. అతనికి ఒంటరితనం అసహ్యమేసిపోయింది. కొన్నాళ్ళ నుంచీ వీరిద్దరిమధ్యా మూకసంగ్రామం జరుగుతూ ఉంది. ఏదోవిధంగా సంధి జరిగిపోతే ఈ ఏకాంతవాస శిక్ష తప్పించుకోవచ్చు. వినయుడు మెల్లగా బయటికివచ్చి వాసంతి నుద్దేశించి- "చూడండీ-!" అన్నాడు.

ఈ గొంతు వినేవరకు వాసంతిశరీరం ఝల్లుమన్నది. తన మనోదౌర్బల్యం ఎక్కడ బయట పడుతుందో ననే భయంతో ఆమె కొంచెం కటువుగా— "నన్నేనా పిల్చింది" అన్నది. పళ్ళుబిగబట్టుకుని ఈ మాట అన్నదేగాని వినయుడి ముఖంవంక చూడలేకపోయింది. తన ముఖంమీద వికసించిన ఎర్రరంగు దాచుకోవలసిన అవసరంకూడా ఆమెకు కలిగింది.

"ఆఁ. నాకేమన్నా ఉత్తరమొచ్చిందేమో చూసి చెప్తారా? సోమూ పోయి చాలా రోజులైంది— "

వినయుడిమాట పూర్తికాకముందే వాసంతి "ఉత్తరాలసంగతి నాకు తెలియదు. కావలిస్తే పోయి లెటరుబాక్సు చూచుకోండి!" అని చకచక దిగిపోయింది, వినయుడికి మళ్ళీ మాట్లాడటానికికూడా అవకాశ మివ్వకుండా.

వాసంతిప్రవర్తన వినయుడికి అవమానకరంగా తోచింది ఇన్నాళ్ళనే— ఇదివరకు లేదు. ఇవ్వాళమాదిరిగా. అతనెప్పుడూ, ఆ పిల్లని, ఆ కటుస్వభావురాలిని తనకై తాను పలకరించలేదు. ఇదే అతని మొదటిప్రయత్నం. ఇద్దరిమధ్యా ఇన్నాళ్ళనుంచీ పెరిగివస్తూఉన్న విరోధం ఇవాళ్తో తేలిపోతుందనుకున్నాడు. కాని అతని ఆశ అడియాశ అయింది. వాసంతి జవాబు వినేవరకే అతనికి చాలా కష్టమేసింది— విస్తుకూడా

పోయ్యాడు! సోమూకోసం అతనిమనసు చాలా ఆందోళన పడుతున్నది. ముందు అతనిగోడవ చెప్పుకుంటే వినేవాళ్ళే లేరు—సానుభూతిచూపేవాళ్ళసంగతలా ఉంచి!

* * *

మెట్లు దిగుతూ దిగుతూ వాసంతి ఏడ్చింది. నిత్యమూ జరుగుతున్న ఈ అంతర్యుద్ధానికి ఆమె మనస్సు తూట్లుపడింది. ఆబాధ సహించేశక్తికూడా ఆమె కోమలహృదయంలో లేదు. ఐనా ఆమెకి గత్యంతర కనిపించలేదు. తను ప్రయత్నంలో లోపమేమీ చెయ్యలేదు. ఎన్నోసార్లు వినయుడితో మామూలుగా మాట్లాడాలని ప్రయత్నించింది. కాని ఆమె మనస్సు ప్రతిసారీ ఎదురు తిరిగింది, చనువుగా మాట్లాడితే వినయుడెక్కడ దుర్భ్రమపడతాడో 'ఈ పిల్లతనతో మాటలుకలుపుకోటానికి ప్రయత్నిస్తున్నదని' అని. అందుచేతనే ఆమెబలవంతాన్నైనా కటువుగా మాట్లాడి తన ఆత్మగౌరవము కాపాడుకోవాలని వ్యర్థప్రయత్నం చేసింది.

వాసంతితల్లి కిందమెట్టుదగ్గర నిలబడి ఉత్తరము చదువుతోంది. వాసంతి దిగివచ్చి—"అమ్మా! మూడో అంతస్తువాళ్ళకేమన్నా ఉత్తరముందా?" అన్నది బొంగురుగొంతుతో. ఆ మాటజారిన తర్వాత ఆమె భయపడింది.

"ఏమిటీ?" అన్నది తల్లి వెనకటిది వినక.

వాసంతికి సగంబాధ తప్పింది. "ఏమీ లేదమ్మా! ఉత్తరం చదువుతుంటే ఎవరిదని అడుగుతున్నా!" అని, తప్పుకుంది.

"మీమామ నిన్ను దేవఘర్ రమ్మని ఉత్తరంరాశాడు. నీకిష్టమైతే వీలో చెపితే వచ్చితీసుకుపోతాడట."

"నేనెక్కడికీ రావటంలేదని రాశయ్యమ్మా, నా వొంట్లో బాగాలేదు!"

"నీతత్వ మేమిటో అర్థం కాలేదే, సంతీ! ఆవాళ నీ స్నేహితురాలింటికి పోవాలని అంత తొందర పడితివి; ఇవ్వాళ మామగారి దగ్గరికి పొమ్మంటే—"

తల్లిమాట పూర్తికాకముందే వాసంతి విసుగ్గాఅంది— "నా ఇష్టం. నేను పోను."

తల్లి ఏమో చెప్పబోతుండగా మెట్లకింద చప్పుడూ, ఆర్తనాదం వినపడింది. తల్లి ఆశ్చర్యంతో "అదేమిటి? చూడు సంతీ, ఎవరో పడిపోయినట్టున్నారు?" అన్నది.

వాసంతి పరుగెత్తుకుంటూ పోయి, వెలవెలపోతున్న మొహంతో తిరిగివచ్చి— "ఒకదుగటు వెయ్యి, అమ్మా! ఏమిటో కనుక్కో—" అన్నది.

వినయుడు ఉత్తరాలకోసం కిందికి దిగివచ్చి కళ్లు తిరిగి పడిపోయాడు. కొన్నాళ్ళనించీ అతనికి తిండీ నిద్రా సరిగా లేకపోవడంవల్ల అతనిశరీరంలో వీసంకూడా శక్తిలేదు. పైగా తల్లినించి సంక్రమించిన గుండెజబ్బుకూడా ఉంది అతనికి. ఇక పరీక్షల చింతా సోమూదిగులు అన్నీ కలిసి ఈ మూర్ఛకు కారణమైనవి. ముసలమ్మకు వినయుడిస్థితి చూసేవరకు ఏడుపొచ్చింది. ఆమె ఏడుస్తూనే— "పోయి నీళ్లు తీసుకురావే!— అయ్యో బతకడేమో ఖర్మం!" అన్నది కూతురితో.

వాసంతి నీళ్ళుతెచ్చి వినయుడి కాళ్ళదగ్గర పెట్టగానే తల్లి—"మూర్ఛల్లే ఉంది. ముఖాన నీళ్లుకొట్టు" అన్నది.

వాసంతి యంత్రంలాగా నీళ్లు చల్లనారంభించింది. వినయుడికి కాసేపటికి స్మృతివచ్చింది—అతను కళ్లు తెరిచేవరకు మొట్టమొదట కనిపించింది వాసంతి. మళ్లీ కళ్లు మూసుకున్నాడు. ఇంతవరకూ వాసంతి తనపని తాను చేసుకు పోతూ ఉంది. ఇతర ఆలోచనలకి ఆమె మనసులో తావే లేకపోయింది. ఇప్పుడు వినయు డిలా కళ్లు మూసుకునేవరకు ఆమెకు వెనకటి సంగతులన్నీ ఒక్కమాటు జ్ఞాపకంవచ్చాయి. ఉపేక్షా, ఎత్తిపొడుపుల బాధ ఎంత తీవ్రంగా ఉంటుందో వినయుడింకోమాటు తన ప్రవర్తనవల్ల వాసంతికి చూపించాడు.

డాక్టరువచ్చి నాడీ గుండె పరీక్షించి—"సైకాయిక్. బంధువు లెవరైనా ఉంటే కబురు చెయ్యండి" అన్నాడు క్లుప్తంగా.

"అతని దేవ్వూరో మాకు తెలియదు డాక్టరుగారూ," అన్నది వాసంతితల్లి.

"ఇంట్లో ఉత్తరా లేమన్నా ఉన్నాయేమో చూసి టెలిగ్రాం ఇవ్వండి...లక్షణాలు చూస్తే అంత బాగా లేవు" అన్నాడు డాక్టరు.

"ప్రాణమొప్పం లేదుగా ?"

"ఎలా చెప్పేదీ ? చాలా రోజులనించీ లోలోపల జబ్బు పెరిగింది. తిండీ తిప్పలూ సరిగా లేకపోవటం—"

వాసంతి ఇంతవరకూ మెదలకుండా నిలబడ్డది. డాక్టరుగారి మాటలు వింటున్నకొద్దీ ఆమెకి గుండెదిగులు ఎక్కువైంది. తిండీ తిప్పలూ సరిగా లేకపోవటం! - దీనికి బాధ్యులెవరూ ? తనుకాదా?—

వాసంతి ఇక వినలేకపోయింది. గోడపట్టుకుని మెల్లగా గదిలోకి పోయింది. ఆమెకు కన్నీరాగలేదు. ఆత్మగ్లానీ, ఉత్కంఠత, వేదనవల్ల కలిగిన అశ్రువులు ఆమె మిథ్యాభిమానాన్ని కడిగివేస్సినై. వినయుడు గనక పిలిచి తనతో ఒకసారి మాట్లాడితే క్షమాపణ కోరాలనికూడా అనుకుంది.

వినయుడిస్థితి సందిగ్ధంగా ఉంది. ఈమధ్య రెండు మూడు సార్లతనికి స్మృతి వచ్చింది. తెలివి రాగానే "అమ్మా" అని పిలిచేవాడు. "ఇదిగో, వస్తున్నాను, నాయనా!" అని వాసంతి తల్లి దగ్గరికిపోయి కూర్చునేది.

"సోమూ రాలేదా?" అని అడిగేవాడు.

"వస్తాడు నాయనా, ఉత్తరం కూడా వచ్చింది."

"వాడు కులాసాగా ఉన్నాడా?" అని మెదలకుండా ఊరుకునేవాడు. వాసంతికూడా రాత్రింబగళ్లు తల్లితోపాటు రోగికి సేవచేసేది. కాని ఆసేవలో జీవముండేదికాదు. యంత్రంలాగా తల్లిచెప్పింది చేస్తూ ఉండేది. మధ్య మధ్య పాలిపోయిన వినయుని ముఖంవంక చూసేది. కళ్ళల్లో నీరు తిరిగినప్పుడుమాత్రం ముఖం పక్కకు తిప్పుకునేది. తల్లి ఇది గ్రహించి కూతుర్ని ఏదో వంకమీద అక్కడనించి పంపేది.

మూడోనాటి ఉదయం కిందవాకిలితలుపెవరోతట్టారు. వాసంతితల్లి పోయి తలుపు తెరిచింది. బండిమీదకూర్చున్న నౌకరు "వినయబాబున్నాడా?" అని అడిగాడు.

వినయుడితల్లి వచ్చివుంటుందని గ్రహించింది. బండిలోనించి దిగిన ప్రౌఢ— "ఎక్కడా వాడు? బాగున్నాడా?" అని అడిగింది.

"నీకు ముఖం ఎలా చూపేది చెలీ? మీఅబ్బాయి మా యింట్లో తిండీ తిప్పలూ సరిగా లేక —"

"ఓ, నువ్వా? వదినే!- ఐతే ఇంకేం, వాడు తల్లిదగ్గ రున్నట్టే—"

"నన్నింకా సిగ్గుపరచమాకు వదినా! నేను తల్లిని గాను; రాక్షసిని! నా యింట్లోనే చూసేవాళ్లు లేక మీ అబ్బాయి ఇలా అవస్థపడితే పైగా నువ్వు నన్ను తల్లి అంటు న్నావా! — పద మీ అబ్బాయిని నువ్వు అప్పగించుకుని నన్ను వదిలిపెట్టు. వాడి మొహం చూడటమంటే నాకు సిగ్గే స్తున్నది."

పాత స్నేహితురాళ్ళిద్దరూ కలియటమూ, మాట్లా డటమూ, అయ్యాక వాసంతి చాటుగా, "ఎవరమ్మా యీమె?" అని తల్లిని అడిగింది.

తల్లి వెనకటి సంగతులన్నీ పూసగుచ్చినట్టు చెప్పింది; వాసంతి విన్నది. కాశీలో దశాశ్వమేధం ఘట్టంవద్ద ఇద్దరికీ ప్రథమ పరిచయం; ఆపరిచయమే క్రమంగా స్నేహంగా మారింది. వివాహమయ్యాక ఇద్దరికీ ఎడబాటు. చాలకాల మైనాక వాసంతి గర్భంలో వుండగా - ఇద్దరూ మళ్ళీ ఒక సారి రైల్లో కలిశారు. అంతే! తరువాత పదిహేను సంవత్స రాలకుగా ఇదే కలవటం —

ఇంతలో వినయుడి తల్లిమాట వినపడి వాసంతి చకితు రాలై లేచి, పోవాలని బయలుదేరింది. వినయుడి తల్లి ఆమె చేతిని పట్టుకొని, "మా మాలక్ష్మివి — రా తల్లీ!" అని కావి లించుకుంది.

ఈ ప్రేమపూరిత వాక్కులు వాసంతికి ఎద్దేవా చేస్తూన్నట్టుగా తోచినై. ఇంత ప్రేమకు తను పాత్రురాలు కాదు. అందుకనే ఆమె ఏడ్చింది.

"ఎందుకేడుస్తావు తల్లీ! ఏమీ భయంలేదు. త్వరలోనే లేచి తిరుగుతాడు. నీకు తెలియదనుకుంటా- వాడి సంగతి? కాస్త జబ్బు చేస్తే చాలు — ఇలాగే హడావుడి చేస్తాడు. దబ్బున నయం చెయ్యమని దేవుణ్ణి ప్రార్థించు" అని వినయుడి తల్లి కళ్లు తుడుచుకుంది.

వాసంతి ముఖం విచారంలో కూడా సిగ్గుతో ఎర్రపడ్డది — తను ఎందుకేడుస్తూందో కూడా చెప్పేందుకు వీల్లేదు. అందుచేతనే మెదలకుండా అన్నీ ఆమోదించినట్టుగా ఊరుకుంది. కాని యీ ప్రార్థనలేమిటి! అపరిచిత యువకుడు ... పరిచయమైనప్పటినుంచీ ఇద్దరూ రోజూ కీచులాడుకుంటున్నారు ... అతనికోసమూ తను ఏడవటం! ఎక్కడి చిత్రం ఇది! అయినా ఇంకోమార్గం లేదు. ఇవ్వాళ ఏం చెప్పి కూడా తను యీ విపత్తునుంచి తప్పించుకోలేదు.

ఈ సమయంలోనే ఎంతో తప్పు చేసినవాడిలాగు సోమూ ఇంట్లోకి వచ్చి, యజమానురాలికి సాష్టాంగ ప్రణామం చేసి భోరున ఏడ్చాడు. వినయుడి తల్లి ఓదార్చినకొద్దీ వాడి ఏడుపు ఎక్కువైంది. ఏడుస్తూనే వాడు తన కథంతా చెప్పాడు. గంగాసాగరం పోగానే వాడికి కలరా తగిలిందట. గంగానమ్మ దయవల్ల యీసారికి తను బతికి బైట పడ్డాడట. ఇక బాబయ్యకు నయమైతే వాడు బతికిపోయినట్టేనట. కాళీకి రూపాయిపావలా కానుక వేస్తానని కూడా మొక్కుకున్నా

డట—ఇవన్నీ చెప్పి సోమూ బయలుదేరాడు.

"ఎక్కడికి పోతున్నావ్?" అంది వినయుడి తల్లి.

"డాక్టర్ను పిలుచుకొస్తాను.

"డాక్టరు ఇంతకు ముందే వచ్చిపోయాడు. త్వరలో నయమౌతుందని కూడా చెప్పాడు ..."

"ఈ నల్లడాక్టర్ల కేం తెలుసునమ్మా? ఆస్పత్రికి పోయి తెల్లడాక్టర్ని పిల్చుకొస్తా" అని వాడు జవాబుకాక్కడా ఎదురు చూడకుండా బైటికి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

మూడో అంతస్థులో వినయుడు ఒంటరిగా పడుకొన్నాడు. సోమూ, తెల్లదొర వచ్చి నమ్మకం చెప్పి వెళ్లాక నిశ్చింతగా వాకిటిదగ్గర చాపవేసుకొని కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. కింద రాచమార్గంలో మనుషుల గోల అస్పష్టంగా వినిపిస్తున్నది. వినయుడు రకరకాల ఆలోచనలలో పడ్డాడు. ముఖ్యంగా వాసంతినిగూర్చేఅతనుఆలోచిస్తున్నాడు. ఇవ్వాళ ఉదయం ఆమె తన మంచందగ్గర నిలబడివుండటం చూశాడు. వాడిన ఆమె ముఖమూ, దిగులుగా వున్న కళ్ళూ తలపుకు వచ్చేవరకు అతనికి ఆశ్చర్యమేస్తున్నది! అలాంటి కర్కశ స్వభావం గలపిల్ల తప్పు చేసిందావిలాగ ఎందుకు ముడుచుకు పోతుందో, ఎందుకు దిగులు పడుతుందో అతనికి అర్థం కాలేదు. ఈ సైకాలజీని విమర్శిస్తూనే అతను ఇంతవరకూ గడిపాడు. ఇలాంటి విషయాలు పరిష్కరించటానికి కావలసినంత స్త్రీ చరిత్ర వినయుడికి తెలియదు.—ఈసంగతి తెలివిగల పాఠకులు ఇదివరకే గ్రహించివుంటారు. అతికోమ

లమే కటువుగా బైట పడుతుందనీ, వృషభ, గాంధార, దైవత, నిషాదల తగ్గు స్వరాలు కలిసే భైరవి రాగాన్ని సృష్టిస్తాయని అతనికి బొత్తిగా తెలియదు. అందు కనే వాసంతిలోని యీమార్పు క్లిష్టసమస్యగా తోచింది. దాన్నతను విడదీయలేకపోయాడు. ఈ సమస్య అతనికి ఉదయం ఎంత జటిలంగా వుందో సాయంత్రం అలాగా ఉండి పోయింది. ఇలాటి సమయంలో ఆసమస్యామూర్తి కంఠస్వరం వినపడేవరకు చకితుడయాడు. వాకిటిదగ్గర ఆమె ప్రత్యక్ష మవగానే కళ్ళు మూసుకున్నాడు—తన మనసులోని ఆలోచ నలు ఎక్కడ బైట పడతయ్యోనని!

"సోమూ! లే — కిందికి పో, అమ్మ పిలుస్తోంది." అంటూ సోమూను నిద్రలేపి కిందికి పంపి వాసంతి గదిలో ప్రవేశించింది. వినయుడు నిద్ర నటిస్తున్నాడని ఆమె గ్రహించలేదు. ఆమె మంచం దగ్గరకు వచ్చి వినయుడి నొసటిమీద చెయ్యిపెట్టి వేడి చూసింది; తరువాత విసని కర్ర తీసుకొని వినయుడి ముఖంవంక చూస్తూ విసర నారం భించింది. ఆమె చూపులో ప్రేమే కాదు శంకకూడా కలిసి ఉంది. వినయుడు లేవగానే చేతులోని వీవన యథాస్థా నాన ఉంచి, వెళ్ళిపోవాలని ఆమె ఉద్దేశం. కారణం — ఇంతకు ముందెప్పుడూ ఆమె అతను మేల్కొని వుండగా సేవ చెయ్యలేదు.

వినయుడు ప్రమాదాన్ని గుర్తించాడు. వాసంతిలో గది వదిలిపెట్టే లక్షణాలేవీ కన్పించలేదు. ఆమె చేతిలో విసనికర్ర విశ్రాంతి లేకుండా తన శరీరంమీద ఆడుతున్నది!

పన్నెండు గంటలైనా కళ్ళు మూసుకోవచ్చు కాని, మేలొన్న పది నిమిషాలుకూడా కళ్ళు మూసుకోలేరు. అందులో రోగికి మరీ కష్టం. కళ్ళు తెరిస్తే ప్రమాదం! వాసంతి ఎదట పడుతుంది! చూశాక ఆమెతో ఏదో మాట్లాడాల్సి వుంటుంది.........ఏం మాట్లాడితే ఏమౌ స్తుందో! ఇద్దరి సంబంధమూ చిత్రమైన స్థితిలో వుంది — ఎంత ఆలోచించినా వినయు డేమీ నిశ్చయించలేక పోయాడు. ఇటు కళ్ళు మూసుకుపడుకోవటం అతనికి దుర్భర మయింది. ఇక గత్యంతరం లేక ఈ విపత్తులోంచి తప్పించుకోవటానికి, "అమ్మ నొకమాటు పిలవండి" అన్నాడు కళ్ళు మూసుకొనే!

ఈమాట వినగానే వాసంతి చేతిలోనివిసనికర్ర క్రింద పడిపోయింది. ఆమె ఆదరాబాదరా మంచం దిగి కిందికి పోయింది. వినయుడి దొంగనిద్రను వాసంతి గ్రహించింది. ఇలా పట్టుపడతా నని ఆమె అనుకోలేదు. మెట్లమీదికి వచ్చి తన యీ పరాజయాన్ని గూర్చి ఐదారు నిమిషాలు ఆలోచించింది; సిగ్గుతో ఆమె ముఖం ఎర్రపడ్డది. ఈపిల్ల కోరి తనతో మాట్లాడేందుకు వచ్చిందని వినయుడు అనుకొని వుంటాడు. నిజానికి తను సేవ చేసేందుకే వచ్చింది — మరో దురుద్దేశ మేమీ లేదనే సంగతి వినయుడికి ఏదో విధంగా చెప్పగలుగుతే! అప్పుడీ పరాజయపు సిగ్గునుంచి తప్పుకోవచ్చు. కాని, చెప్పే విధానం మాత్రం ఆమె నిశ్చ యించుకోలేకపోయింది. అప్పుడు ఆమె తీవ్ర సంకల్పం వొకటి చేసి కిందికి దిగింది. సఖులిద్దరూ పైకి వస్తున్నారు.

వినయుడి తల్లి వాసంతి వైపు చూసి, "ఎండలో నిల బడ్డావా తల్లీ — ముఖమంతా ఎర్రపడ్డది?" అంది.

"నాకు తల పగిలిపోతోంది" అని వాసంతి కిందికి దిగిపోయింది.

" రాత్రింబగళ్లు రోగికి సేవ చెయ్యటం మాటలా? " అని వినయుడి తల్లి అనటం కూడా ఆమె విన్నది.

* * *

తల్లి పిలిచినా మూడో అంతస్తుకు పోను; అథవా పోయినా అతనికి లొంగినట్టుగా కనిపించను — అని నిశ్చయించుకుంది. తలనొప్పి వంకతో రెండురోజులు మంచం మీదినుంచి లేవలేదు. తల్లీవాళ్ల సంభాషణ మాత్రం మధ్య మధ్య చెవులు రిక్కించి వినేది. వినయుడ్ని గురించి తెలుసుకోవాలని అప్పుడప్పుడు ఆమెకు చాలా కుతూహలమూ ఆతృతా కలిగేది. కాని తెలుసుకోవాలంటే ఆమెకు అంత కన్న మరో మార్గం లేదు.

ఎందుకనో రెండు రోజులనుంచీ వినయుడు కూడా వాసంతి సంగతే ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆనాడు హఠాత్తుగా గదిలోంచి వెళ్ళిపోవటం పోవటం ఆమె మళ్ళీ అతని గదిలోకి రాలేదు. తను అడిగిన ప్రశ్న తప్పుకిందికి వస్తుందా రాదా అని అతను ఎన్నోవిధాల ఆలోచించి చూశాడు. వాసంతి సంగతి జ్ఞాపకం రావటానికి మరో కారణం కూడా వుంది. ఇప్పటి వాసంతి ఆకారం వినయుడికి అయిష్టమైంది కాదు. కొంతకాలంనుంచీ ఆమె విషాదవదనమే అతనికి కన్పిస్తూంది. పైగా ఆనాటి సేవ కూడా అతని హృదయాన్ని తేనెతో

తడిపింది. ఆ సేవలోని అంతర్యాన్ని అతను గ్రహించాడు. అలాటి సేవ తిరిగి పొందాలనే ఆశతో మెట్లమీద చప్పుడైతే చాలు — అతను కళ్లు మూసేవాడు. తను నిద్రపోతున్నట్టు తెలిస్తే వాసంతి గదిలోకి వస్తుందని అతని నమ్మకం. కాని ఆమె రాలేదు. సోమో, ఎవరో వచ్చేవాళ్ళు. అప్పుడప్పుడు వాసంతి విషయం సోమూను అడగాలనుకొనేవాడు. కాని ఏదో గొంతు పట్టుకున్నట్టుండేది! వెనక ఎప్పుడూ ఇలాగుండేది కాదు. వాసంతిని గురించి నిర్వికారంగా సోమూతో చర్చించేవాడు.

మధ్యాహ్నం. వినయుడు పండుకున్నాడు. దక్షిణపు గాలి మూసినకిటికీలకు తగిలి సన్నని ధ్వనితో తిరిగిపోతోంది. తలవైపు కిటికీకి ఒక చెక్క మాత్రం తెరిచి వుంది. దాంట్లో నుంచి రోడ్డుమీది చిటికేశ్వరపు చెట్టుపూలు కన్పిస్తున్నయి. తెరిచిన కవితాగ్రంథంమీద దృష్టినిలిపి నొసట ఒక చెయ్యీ గుండెమీద ఒకచెయ్యీ వుంచి వినయుడు ఆలోచిస్తున్నాడు. ఇంతలో సోమూ వచ్చి, "నిద్రపోతున్నావా బాబయ్యా?" అన్నాడు.

"ఉహుఁ. ఎందుకూ?" అన్నాడు కళ్లు తెరిచి.

"నువ్వేమన్నా కేకలేశావేమో కనుక్కోరమ్మన్నారు —అమ్మగారు"

"కేకలా! ఎవర్ని?"

"అమ్మణ్ణిని"—వినయుడి తల్లికీ ఇంటావిడకూ వున్న సంబంధం తెలిసినప్పటినుంచీ సోమూ వాసంతిని 'అమ్మణ్ణి' అని పిలుస్తున్నాడు.

"ఏంటోయ్ నాకేం అర్థం కావటం లేదు. స్పష్టంగా చెప్పు" అన్నాడు వినయుడు ఆశ్చర్యంతో.

"స్పష్టంగానా? నేను అమ్మణ్ణిదగ్గరకు డబ్బుకోసం పోయాను. అమ్మగారి డబ్బంతా అమ్మణ్ణిదగ్గరేగా వుండేది; చూస్తినికదా అమ్మణ్ణి టేబిలుమీద తలపెట్టి ఏడుస్తున్నది. ఈసంగతి పోయి అమ్మగారికి చెప్తే ఆమె నన్ను చాటుకు పిలిచి 'సోమూ! మీబాబయ్య ఏమన్నా కోప్పడి వుంటా డనుకొంటా. రెండు రోజులనుంచీ పైకికూడా పోవటం లేదు. పోయి సంగతేమిటో కనుక్కురా' అన్నది"

తల్లి ఇలా అనుమాన పడ్డదని తెలిసేప్పటికి వినయుడికి ఎంతో సిగ్గేసింది. చాలాసేపు, మెదలకుండా వూరుకొని "నేనేమీ అనలేదని అమ్మతో చెప్పు అం.—" అని కాసే పాగి మళ్ళీ అన్నాడు; "ఒకపాటు ఆపిల్లను పిల్చుకు రాగలవా—సోమూ? ఎవరికీ తెలియకూడదు—చాటుగా. తెలిసిందా?"

"ఓ! ఇప్పుడు పూర్వం మాధిరిగా ఆమె కరవరావటం లేదు. మెత్తపడి పోయింది — అదిగో దానిలాగ" అని పడుకున్న 'జో' వైపు చూపి గదిలోనుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

వాసంతి ద్రాక్షకాయలు బుట్టలో పెడుతున్నది. తల్లీ వాళ్ళు అక్కడే ఉన్నారు. సోమూ కిందికి దిగొచ్చి, కాసేపు వారేమన్నా అడుగుతారేమోనని ఎదురుచూశాడు. ఎవ్వరూ పలకరించలేదు. వాసంతీ అక్కడినించి లేవలేదు. అప్పుడు సోమూ, "బాబయ్యగారు నిన్నొకసారి పైకి పిలుస్తున్నారు అమ్మణ్ణిగారూ!" అన్నాడు.

వాసంతి ముఖం కందగడ్డలాగయింది. వినయుడి తల్లి తల వంచుకొని మందహాసం చేసింది. వాసంతి లేవకపోవటం చూసి సోమూ మళ్ళీ అన్నాడు: "ఇప్పుడే!"

వెళ్ళకపోతే తన తగువుసంగతి బైటపడుతుంది. అయినా సిగ్గువల్ల వాసంతి కాళ్ళు కదలటం లేదు. వినయుడి తల్లి వాసంతిస్థితి కొంత గ్రహించి, "కోపాలు పెట్టకోవచ్చా తల్లీ? లే—పోయి రెండు ద్రాక్షకాయలు ఇచ్చిరా" అంది.

వాసంతికి లేవక తప్పిందికాదు. ఆమె వెళ్ళిపోగానే స్నేహితురాలి వైపు తిరిగి వినయుడి తల్లి అంది— "నీకు నే నప్పుడే చెప్పలా — తలనొప్పి అబద్ధం; అదంతా వేషం; ఇద్దరూ పోట్లాడుకొని ఉంటారని—ఏంరా సోమూ?"

బాబయ్య చాటుగా చెయ్యమన్నదాన్ని ఇలా బట్ట బయలుగా చేసి, కిల్లీకొట్టుదగ్గరకు పోతున్న సోమూ యీ ప్రశ్నవిని, "ఆం. అదే!" అని జవాబు చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

* * * *

వాసంతిని పిలిపించటానికి ముఖ్య కారణం ఒకటి వుంది. జబ్బు నయమైనప్పటినించీ వినయుడి హృదయం చాలా తేలికైంది.— తల్లిని చూడటం, సోమూ అనుకోని విధంగా తిరిగి రావటం, అతని హృదయాన్ని ఇంకా మధు సిక్తం చేసినై. అతని యీ పరిపూర్ణానందంలో వాసంతి మధ్య మధ్య అడ్డువస్తూ వుంటున్నది. ఈ అడ్డంకిని తొలి గించుకొనేందుకు ఒకటే మార్గం వుంది. వాసంతితో హృద యం విప్పి మాట్లాడటం. కాని ఎంత ప్రయత్నించినా అతను ఆపని చెయ్యలేకుండా ఉన్నాడు. ఈ ఆటంకాన్ని

తొలిగించుకొనేందుకే — ఇవ్వాళ వాసంతికి కబురుచేసి పిలి పించింది. కాని సోమూ వెళ్ళిపోయినప్పటినుంచీ అతన్ని రకరకాల ఆలోచనలూ చుట్టుముట్టాయి. సంధి ప్రస్తావన ఎలా తేవాలి? ఎలాటి భాష ఉపయోగించాలి? అనేది అతను నిర్ణయించలేక పోయాడు.

ఈ స్థితిలో వాకిటిదగ్గర చప్పుడు విని చప్పున కళ్ళు మూశాడు. ఇలాటి చిక్కునించి తప్పుకొనేందుకు అతనికి చేతనైంది ఇదొక్కటే! అప్పుడప్పుడు చేదుమందునుంచి తప్పిం చుకోటానికి తల్లి అడుగుల చప్పుడు వినపడ్డా కళ్ళు మూసు కునేవాడు.

వాసంతి వాకిట్లో నిలబడి వుంది. లోపలికి రావా లంటే ఆమెకు కాలు లేవటం లేదు. వినయుడు పిలిస్తే ఆమె లోపలికి వెళ్దామనుకుంది. కాని లోపల ఆలక్షణా లేమీ కనిపించటం లేదు. కింద వరండాలో కూర్చున్న విన యుడి తల్లితో రెండు మూడు సార్లు ఆమె చూపులు కలి సినై. ఇక విధిలేక ఆమె గదిలో ప్రవేశించింది.

వినయుడింకా ఒక నిర్ణయానికి రాలేదు. ఎలా మా ట్లాడాలో అతనికి తోచటం లేదు. మనసులోమాత్రం తీవ్ర ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. ఇటు కిటికీ దగ్గర వాసంతి నేల చూపులు చూస్తూ నిలబడిపోయింది. ఒక్కొక్క క్షణం ఆమెకు ఒక్కొక్క యుగంలాగ తోస్తున్నది. ఆఖరికి ఉండ లేక వినయుడివైపు చూద్దామని తల ఎత్తింది............ వినయుడు ముఖాన చేతులుంచుకొని వేళ్ళ సందునుంచి తన్ను చూస్తున్నాడని గ్రహించింది. అతని వాలకం చూసే

వరకు వాసంతికి నవ్వాగలేదు. నోటికి గుడ్డ అడ్డం పెట్టుకొని నవ్వింది. వినయుడు కూడా నవ్వటం చూసి ఇంకా నవ్వింది. ఇంతకాలంనుంచీ జరుగుతూన్న మిథ్యాద్వంద్వం—అర్థంలేని విరోధం—హృదయంలో దాగుడుమూతలు సహజ హాస స్రోతస్సులో కొట్టుకుపోయినై. కాసేపటికి వాసంతి బలవంతాన నవ్వాపుకొని, గంభీరురాలై, "ఇవిగో ద్రాక్షకాయలు, ఇక్కడున్నై. నేను కిందికి పోతున్నాను" అంది.

వాసంతి మిథ్యాగాంభీర్యం వినయుడికి కౌతుకం కలిగించింది "వెళ్లితే అవి అక్కడే వుంటై" అన్నాడు.

ఇక విధిలేక ద్రాక్షకాయలు తీసుకొని వినయుడి దగ్గరకు పోయింది. అతను ఏమనుకున్నాడో కాని ఠక్కున చెయ్యి పట్టుకున్నాడు. వాసంతి సిగ్గుతో క్రుంగిపోయింది. కాని చెయ్యి వదిలించుకొనేందుకు ప్రయత్నించలేదు. వినయుడే సిగ్గుపడి వాసంతి చేతిని వదిలాడు. వాసంతి బయలుదేరింది. కాని ఎక్కడినించో తనకు తెలియని విపరీత సాహసం అతనికి కలిగింది. వెళ్ళబోతూన్న వాసంతిని పిలిచి "పొరపాటు జరిగింది. ఇక్కణ్ణించీ మనం పోట్లాడుకోవద్దు" అన్నాడు.

వాసంతి వినయుడి మీద ఒక చల్లని చూపు పారేసి వెళ్ళిపోయింది.

కింద స్నేహితుగాళ్ళిద్దరూ, కూర్చొని మాడో అంతస్తులో లీలను, ప్రపంచజ్ఞానంలేని జీవుల నవ్వును సంతోషంతో వింటున్నారు. కారణం వినయుడి జబ్బు నయమవటంతోపాటు యీ రెండుకుటుంబాలకూ చుట్టరికంగూడా స్థిరపడ్డది.

వాళ్ళిద్దరూ మెట్లు దిగి వస్తూవున్న వాసంతి వైపు చూశారు. వాసంతి తప్పుపని చేసినదానిలాగా అడుగులు వేస్తూ తన గది లోకి వెళ్ళిపోయింది.

వాసంతి గదిలోకి పోయి ఏడ్చింది. కాని ఈ మాటు ఓడిపోయాననే దుఃఖంతో కాదు. గెల్చాననే ఆనందంతో! రోజూ ఈ హృదయంలో జరుగుతూన్న సంగ్రామంలో జయించాననే ఆనందంతో! తన కన్నీరెండేవరకు ఆమె మనస్సు శరత్కాలంలో జోరున వర్షంకురిసి వెలిసిన ఆకాశం లాగు, శుభ్రంగా ఉన్నదని ఆమె గ్రహించింది.

సమాప్తము.

మెల్లి

పదహారేళ్ళనాటి సంగతి. కాలేజీ హాస్టల్, 43 వ నంబరు గది. రాత్రంతా నాటకం చూసి వచ్చి ఉదయం ఎర్రటి కళ్లతో లేవగానే నరహరికి ఒక కవరు కనపడింది. చించి చదువుకుని "హుర్రే!" అని కేక వేశాడు. పక్కగదిలో నోట్సు వల్లిస్తున్న దిగంబరుడు పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చి "ఏమిటోయ్ వ్యవహారం?" అన్నాడు.

"శుభవార్తోయ్, శుభవార్త! ఇల్లాలు—"

"అయితే విందున్నదన్నమాట! అబ్బాయేనా?"

"అబ్బాయి కాదోయ్, అమ్మాయి! అయినా విందు చేస్తాను. నాకు కొడుకైనా ఒకటే కూతురైనా ఒకటే—మిశ్రా!" అని వంటవాణ్ణి కేక వేశాడు.

మిశ్ర వచ్చి పద్దు తీసుకుని హోటలుకు వెళ్ళాడు. అర్ధగంట అయినాక హాస్టల్లో ఉన్నవాళ్లంతా నవజాత శిశువును దీవించి తాంబూలం నములుతూ వెళ్ళిపోయారు. అప్పుడు నరహరి ఇంకోమాటు ఉత్తరం సావకాశంగా చదువుకున్నాడు.— "అమ్మాయి రంగు ఎరుపు; కాని కన్ను కొంచెం మెల్ల."

నరహరి స్త్రీవిద్యాపక్షపాతి. అలాంటి ఒక సంఘంలో సభ్యుడుకూడా. ఈ వార్త అతన్ని ఏమీ నిరుత్సాహ పరచలేదు. పైగా నవ్వి — "అయితేయేం! గుణాలతో అన్నీ

కష్టపడ్తై. చదువు సంధ్యలూ, ఆటపాటలూ నేర్పి కుర్ర దాన్ని—" అనుకుంటూ లేచి, పా బజారుకు పోయి వాద్య సామగ్రి అమ్మే షాపులో సితారు ధర ఎంతో కనుక్కు- వచ్చాడు.

* * *

నరహరి ఆశయాలు రెండు. ఒకటి స్త్రీవిద్యా ప్రచారం : రెండోది వ్యక్తిగతం— బి. యల్. ప్యాసయి హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు పెట్టటం. కాని విధి విడంబనవల్ల మూడు సార్లు బి. యే. తప్పి స్వగ్రామంలోని మిడిల్ స్కూల్లో మాస్టరుగా చేరాడు. తనకు వచ్చే ముప్ఫయి రూపాయల జీతంలో కూడా నాలుగోవంతు కుమార్తె విద్యకోసం ప్రత్యేకించాడు—కాని, అదృష్టభ్రష్టుడు మాత్రం కాలేదు. ముందు రంగురంగుల బొమ్మల పుస్తకాలూ, తర్వాత బొమ్మలు గీసే సామగ్రీ, ఆపైని సితారూ — అన్నీ కుమార్తెకు సమకూర్చాడు.

"ఎందుకా మన్నూ మశానం దానికి? అంతకంటే—" అన్నది భార్య విసుక్కుంటూ.

"ఆ సంగతి నాకూ తెలుసు!" అన్నాడు నరహరి మధ్యనే. భార్య ఇకేమీ మాట్లాడలేదు.

[illegible] సితారు వాయించేది; నరహరి కళ్ళు మూసుకుని తన్మయుడై వినేవాడు. వంటయింట్లో కూర తరుగుతున్న తల్లి కుమార్తె భవిష్యత్తు తలుచుకుని కంపించేది. అనుకుంటూ ఉండగానే వీణకు పదమూడో ఏడు వచ్చింది. భార్యకు ఓరిమి వహించలేకపోయింది. ఆమె

మేనమామలు పండితులు. వాళ్ల వాసన ఈమెకూడా అబ్బింది; ఒకనాడు నరహరితో స్పష్టంగాఅనేశింది: "ఇకనన్నా అమ్మాయిని విరగడచేసే ప్రయత్నం చేయండి. నేను బతికుండగానే పెద్దలు నరకంలో కుళ్లటమా!"

"చూస్తాను!" అన్నాడు నరహరి క్లుప్తంగా; ఏమాత్రం ఆదుర్దా కనపరచలేదు. కాని ఇల్లాలు అంతటితో తృప్తిపడలేదు. సతపోరి, భర్తచేత సెలవు పెట్టించి వరుణ్ణి వెతకటానికి పంపించింది. నరహరి తిరిగి తిరిగి పదిహేనుగురు కుర్రవాళ్ల ఊళ్లూ, పేళ్లూ, గోత్రాలూ, వాళ్లు అడిగిన కట్నాలూ లిస్టు రాసి తెచ్చాడు. అదే భార్యముందు వేసి, "నీ ఇష్టమొచ్చినట్టు చేసుకో!" అన్నాడు.

ఇల్లాలు పిల్లను చూడటానికి తేదీలు నిర్ణయించి అందరికీ ఉత్తరాలు రాసింది. మంగళపురం భట్టాచార్యులవారి తరఫున కుర్రవాడి మేనమామ వచ్చి పిల్లను బాగా ప్రశంసించి, భోంచేసి, ఇంటికెళ్లినాక ఆడవాళ్లను కనుక్కొని ఉత్తరం రాస్తానని చక్కా వెళ్లాడు. శివపురంనుంచి కూడా వచ్చి పిల్లను చూసిపోయారు; గట్టిమాటేమీ చెప్పలేదు. తాళపురంనుంచి చౌధరిగారి అబ్బాయి మిత్రుల్ని వెంట పెట్టుకుని పిల్లను చూసిపోటానికి స్వయంగా వచ్చాడు; సితారువాద్యం విని 'వహ్వా' అని మెల్లగా అన్నాడుకూడా. నరహరి కుర్రవాణ్ణి చాటుకు పిల్చి 'అయితే—' అన్నాడు నచ్చుకోట్టుగా. కుర్రవాడు చాలా మెత్తనివాడు. తలవంచుకుని, "చిత్తం, నేను వెళ్లగానే మా అమ్మచేత రాయిస్తాను" అన్నాడు.

ఈవిధంగా నరహరి కొంతకాలం భార్య పోరునుంచి తప్పించుకున్నాడు. ఇటు భార్య కొన్నాళ్లపాటు సమాధానాలకోసం వేచిఉండి, కాబోయే వియ్యంకుళ్లకు ఉత్తరాలు రాయడం ప్రారంభించింది. నెమ్మదిగా జవాబులు కూడా రాసాగినై. మంగళపురం కుర్రవాడి తండ్రికి జబ్బుగా ఉన్నదట. శివపురం కుర్రవాడికి పరీక్షలట. ఇలాంటివే కారణాలు. తాళపురంనుంచి వచ్చిన ఉత్తరం కొంచెం స్పష్టంగా ఉన్నది. "పిల్లది మెల్లకన్నట. కుర్రవాడు చేసుకోటానికిష్టపడ లేదు," అని తల్లి రాసింది.

ఉత్తరం చూసేవరకు ఇల్లాలికి పిచ్చిఎక్కింది. కాయితం చేత పట్టుకుని రయ్యిన నరహరి దగ్గరికి — కుమార్తె సితారు వాయిస్తూ ఉంటే వింటూ కూర్చున్న చోటికి — వచ్చి, కాయితం కళ్లదగ్గర పెట్టి "సరిపోయిందా? గుణాలతో అన్ని కిమ్మడతాయంటిరే! చూసుకోండి!" అని కూతురివేపుకు తిరిగి "నీ చక్కదనానికి తోడు పాటకూడానా? పోయి నీళ్లు లేని భావిలో పడి చావు." అన్నది. వీణ సితారు కిందపెట్టి మాట్లాడకుండా వెళ్లిపోయింది.

ఆతర్వాత తల్లితండ్రు లేమి మాట్లాడుకొన్నారో వీణ వినలేదు. కాని ఆపగలంతా తల్లి వాగుతూనే ఉన్నది: "ఆహా, ఏమి సోయగం! ఏమికన్ను! పుచ్చువిత్తు ఎందుకు పనికివస్తుంది దానిముందు!"

మధ్యాహ్నం తల్లి నిద్రపోయేటప్పుడు వీణ అద్దం తీసుకు కూర్చున్నది. ఇన్నాళ్లనుంచీ కంటపడలేదుకాని, ఇవ్వాళ చూసుకుంటే తనకే సిగ్గేసింది—కుడికన్ను చాలా

మెల్ల. అద్దాన్ని అనేక విధాలుగా మార్చి చూసుకున్నది. ఏవిధంగా పెట్టి చూసుకున్నా ముఖం అందంగా కనపడలేదు. అద్దం అవతల పారవేసి చేతులతో ముఖం కప్పుకు కూర్చొ బడింది.

ఆనాటినుంచే వీణ ప్రాయం స్వరున పెరిగిపోసాగింది. తండ్రి స్కూలునించి వచ్చి పిలిచినప్పుడు మంచినీళ్ళు తెచ్చి ఇచ్చిందేకాని, ముఖం వంక చూడలేకపోయింది. నరహరి కుమార్తెలో మార్పు గమనించాడు. కాని ఏమీ మాట్లాడ లేదు. ఇలా తల్లి పితృదేవతలను నరకంవేపుకు ఇంకా కొం చెం మొగ్గించి వీణ ఇంకా రెండు సంవత్సరాలు గడిపింది.

ఈమధ్య వీణ స్వభావంలో చాలా మార్పు కనిపిం చింది. తలవంచుకుని మాట్లాడడం ప్రారంభించింది. అంతకూ ఎత్తవలసివస్తే కుడికన్ను దాకంతటదే మూతపడేది! నర హరికి తీరిక లేదు — శని ఆదివారాల్లో కూడా, భార్య పోరు పడలేక వరుణ్ణి వెతకటానికి పోయేవాడు. కుమార్తె సితారు వాద్యం వింటానికి కూడా ధైర్యం లేదు; సితారు ఝుంకా రంతోపాటు భార్య హుంకారం వినపడేది! వీణ సితారు పారవేసి పారిపొయ్యేది. ఎక్కడనుంచనా సంబంధం వచ్చి తిరిగిపోయిన రోజున ఇక వీణ అవమానం చెప్ప శక్యంకాదు. ఆమె కంటెని పుచ్చివిత్తుతో మొదలుపెట్టి ప్రపంచంలో ఉన్న కోలవస్తువులన్నిటితోనూ తల్లి పోల్చేది. ఏదోవిధంగా ఈ పీడ వదలితే పితృదేవతలకు నరకం తప్పుతుం దని తేల్చేది.

ఆవాళ తల్లి మండిపోతూ ఉన్నది. ఉదయాన వచ్చిన సంబంధంవారు అమ్మాయి మాకు నచ్చలేదని స్పష్టంగా

చెప్పిపోయారు. కారణం మెల్లకన్నే! వీణకు మామూలు లెక్కలు తప్పలేదు. పాపం! అన్నంకూడా తినకుండా మంచం కుక్కిలో పడుకుంది. నరహరి స్కూలునుంచి వచ్చి గదిలో కూర్చుని హుక్కా తాగుతున్నాడు. ఇంట్లో భార్య అక్కడి కక్కడికే విజృంభిస్తూంది. ఇలాంటి సమయంలో ఒక కుర్ర వాడు వచ్చాడు. అతన్ని చూడగానే ఇల్లాలు ఒక్కమాఱుగా గొంతు తగ్గించి, "రా నాయనా, ఇలా రా! ఎన్నాళ్లయింది నిన్ను చూసి. బాగా ఉన్నావా?" అన్నది.

ఆగంతుకుడు ఆమె పాదధూళి తీసుకుని, "ఏదోఒకలా ఉన్నాను, అత్తయ్యా! మీరంతా క్షేమమేనా? మాస్టరు గారేరీ?" అన్నాడు.

నరహరి గొంతు గుర్తుపట్టాడు: "ఎవరు? సుకుమా రుడా! రావోయ్, ఇటు రా. ఎండాకాలపు సెలవల్లోకూడా రాలేదేమా అని అనుకుంటున్నాను — పట్నం వెళ్ళి మమ్మల్ని మరిచిపోయావేమిటి?"

సుకుమారుడు క్రాపు సవరించుకుంటూ, "మిమ్మల్ని మరిచిపోగలనా మాస్టరుగారూ! మీరు చూపిన ఆదరమూ, ప్రేమా మరిచిపోతానేనా? వీణ ఏదీ? కులాసాగా ఉందా?" అని అడిగాడు.

నరహరి పిలవకముందే వీణ నెమ్మదిగా వచ్చి సుకు మారునికి నమస్కరించింది. నరహరి కుమార్తెకు అన్ని విష యాల్లోనూ శిక్షణ ఇచ్చాడని సుకుమారునికి తెలుసు. కుశల ప్రశ్న లయినాక "ఇప్పుడు ఏమి నేర్చుకుంటున్నావు, వీణా?" అని అడిగాడు.

"సితారు—"

"దౌర్భాగ్యదేశం! ఇంటింటా నీవంటి వీణలు జన్మిస్తే —" అన్నాడు సుకుమారుడు ఉత్సాహితుడై.

ఈ పొగడ్త వీణని ఎక్కడకో తీసుకుపోయింది. పగలంతా తిట్లు తిన్న వీణకు ఈ మాటలు ఎంతో శాంతిని కలిగించినవి. కళ్ళల్లో నీరుకూడా తిరిగింది. ముఖం తిప్పుకుని వెళ్ళిపోయింది. తర్వాత సుకుమారుడు అవీ ఇవీ మాట్లాడి వెళ్ళబోయేముందు వీణ నుద్దేశించి, "రేపు మధ్యాహ్నం వచ్చి సితారు వింటా"నని చెప్పి పోయాడు.

* * *

సుకుమారునిది పొరుగుగ్రామం. భాగ్యవంతుల బిడ్డడు. ఈ ఊరు మిడిల్ స్కూల్లో చదివేటప్పుడు రోజూ నరహరి యింటికి వస్తూ ఉండేవాడు. ఇక్కడ చదువు పూర్తి చేసుకుని కలకత్తా వెళ్ళి ఇప్పటికి ఐదు సంవత్సరాలైంది. ఎప్పుడన్నా ఇంటికి వచ్చినప్పుడు నరహరిని చూచిపోతూ ఉండేవాడు.

నిరుడు ఎండాకాలపు సెలవల్లో ఇంటికి రాలేదు. ఇతనూ, ఇంకా కొంతమంది మిత్రులూ కలిసి 'జాగ్రతయావన సమితి' అనే సంఘాన్ని స్థాపించారు. అందుచేత ఆ పనిలోనే మగ్నమయ్యాడు. ఇప్పుడు స్వగ్రామంలో దానికి బ్రాంచి నెలకొల్పాలని వచ్చాడు.

అన్నప్రకారం సుకుమారుడు మర్నాడు టంచనగా వచ్చాడు. వాళ్ల సంఘానికి సంబంధించిన ప్రచారసాహిత్యం కూడా కొంత పట్టుకువచ్చాడు. సుకుమారుడు కూర్చోగానే

నరహరి తన గొడవ చెప్పసాగాడు. అందులో ముఖ్య విషయం వీణ వివాహమని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. వివాహం సంగతీ కూతురి ప్రశంసా విని తల్లి వీరి దగ్గరకు వచ్చి—"రూపమే గుణాలనన్నిటినీ మింగివేసింది! నాయనా, నువ్వు కలకత్తాలో ఉంటావు కదా. ఎవరైనా కుర్రవాడుంటే దీన్ని దాటవేసే మార్గం చూడకూడదూ!' అన్నది.

"ఇదేమిటి, అత్తయ్యా! ఎవడైనా ఎలా పనికొస్తాడు? మీరు తొందర పడకండి. నేను యోగ్యుణ్ణి చూస్తాను." అన్నాడు సుకుమారుడు.

"దానికి యోగ్యుడు ముల్లోకాల్లోనూ పుట్టలేదు. దేవకన్యక కాదూ—" అంటూ ఇల్లాలు వెళ్ళిపోయింది.

"విన్నావుగా! ఈమాటలకే పిల్ల సగం ఐపోయింది! సిగ్గుతో ఎవరి ఎదటకూ రావటంలేదు. నువు కాస్త పిలిచి—"

"అలాగే, వీణ ఏదీ?" అన్నాడు సుకుమారుడు.

నరహరి పిలిచాడు. వీణ గదిలో కూర్చుని పిలుపు కోసమే ఎదురు చూస్తున్నది. మెల్లగా వచ్చింది. నరహరి "సుకుమారుడికి సితారట వినిపించు" అన్నాడు.

వాద్యం విని సుకుమారుడు ఆశ్చర్యపోయి "ఎవరు నేర్పారు, వీణా?" అన్నాడు.

"సొంతంగానే నేర్చుకున్నాను" అన్నది వీణ తలవంచే.

"మాస్టర్ని పెట్టడానికి డబ్బెక్కడిది నాయనా? లేకపోతే అమ్మాయికి ఇంగ్లీషు సంస్కృతాలతోపాటు భారత దేశంలోని ముఖ్య భాష లన్నీ ఒక్కొక్కటే నేర్పించా లనుకున్నాను. సామెత ఉండనే ఉందిగా, బుక్కలు భూము లేలితే

రాత గాడిదలు కాస్తుందని." అన్నాడు నరహరి.

"నేను వాద్యం విని ఆశ్చర్యపోయాను మాష్టరుగారూ! తగిన శిక్షణ ఉంటే వీణ ఏమయ్యేదో!"

ఈ మాట విని వీణ చదువుకునే గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. సుకుమారుడు ఓరకంటితో ఒకమాటు వీణనుచూసి ఈ దౌర్భాగ్యదేశానికి ముక్తి కలగాలంటే వీణవంటి స్త్రీలు ఎంత అవసరమో రసవత్తర భాషలో ఆవేశంతో ఉపన్యసించాడు. నరహరి సుకుమారుని తల చేతితో స్పృశించి "నూరేళ్లు బతికి దేశానికి కీర్తి తే, నాయనా!" అని ఆశీర్వదించాడు.

గదిలో ఉండి వీణ ఈ మాటలన్నీ విన్నది. ఆమెను ఏదో నూతన ప్రపంచం ఆహ్వానిస్తున్నట్టుగా తోచింది. మనస్సు ఆనందంతోనూ, భరవాసాతోనూ సజీవమైంది.

స్వదేశ విదేశాల్లో స్త్రీ ఉద్యమం ఎలా ఉన్నదో వీణకు చెప్పమని నరహరి సుకుమారుని కోరాడు. సుకుమారుడు ప్రతిరోజూ వచ్చి వాళ్ల సమితి ఉద్దేశాలూ, స్త్రీ పురుషుల హక్కులూ మొదలైన జటిలసమస్యలను తీసుకుని మహాసూక్ష్మంగా విమర్శించి వీణలోని అంతర్గతశక్తిని మేల్కొలుప ప్రయత్నించేవాడు! వీణకు అంతా అర్థమయ్యేది కాదు; అర్థంకాకపోయినా, ఆమాటలు ఆమెకు బాగానే ఉండేవి. సుకుమారుని మాటలు ఆమెమీద నిషావస్తువులాగా పని చేయసాగినయి. ఒకనాడు అతను రావటం కొంచెం ఆలస్యమైంది — వీణకు ఏమీ తోచలేదు. ఇంతలో సుకుమారుడు వచ్చాడు. "ఇవాళ్ళింత ఆలస్యమైందేమీ?" అని అడిగింది

వీణ. ఈమాటల్లోని అభిమానం సుకుమారుడు గ్రహించి వీణ గడ్డం పట్టుకుని "నేను రాకపోతే నీకు కష్టంగా ఉంటుందా, వీణా?" అన్నాడు.

"ఆఁ" అన్నది వీణ తల ఎత్తకుండానే.

సుకుమారుడు మందహాసం చేసి చేతులు రెండూ వీణ భుజాలమీద వేసి "రేపటినుంచి ఆలస్యం చేయనులే. కాని నువు నన్ను 'మీరు' అని పిలుస్తావెందుకు? 'నీవు' అని పిలువు" అన్నాడు.

"అమ్మో, నావల్ల కాదండి, సిగ్గేస్తుంది." అన్నది వీణ. కాని వీణసిగ్గు ఎక్కువసేపు నిలవ లేదు. సుకుమారుడు ఆ వేళే 'నీవు' అనిపించి వదిలాడు. ఆనాటినుంచే సుకుమారుడు తనవాడైనట్టుగా వీణ భావించసాగింది. అంతేకాదు, సుకుమారుడు తనచేయి పట్టుకుని ఏదో దేశం తీసుకుపోతున్నట్టు కలకూడా కన్నది. క్రమంగా సెలవలు వెళ్ళిపోయినవి. సుకుమారుడు సెలవు తీసుకోవచ్చేవరకు వీణ ఏడుస్తున్నది.

"ఎందుకు, ఏడుస్తావు వీణా?"

"నువ్వు వెళ్ళిపోతున్నావుగా!" అన్నది వీణ మెల్లగా.

"క్రిస్టమస్ సెలవలకు తప్పక వస్తాను. ఏడవకు!" అని జేబురుమాలతో వీణ కళ్ళు తుడిచాడు. వీణ కాస్సేపు మాట్లాడ లేదు. తర్వాత సుకుమారుని కుడిచేయి రెండు చేతులతో పట్టుకుని—"నన్ను అసహ్యించుకోరు కదూ?" అన్నది.

"ఎందుకు అసహ్యించుకుంటాను వీణా! నువ్వేమి చేశావు?" అన్నాడు ఆశ్చర్యంతో.

వీణ తల వంచుకుంది. కాస్సేపు మాట్లాడ లేదు.

"నాది మెల్లకన్ను కాదూ? నన్ను—" అన్నది మళ్ళీ ఏడుస్తూ. సుకుమారుని ముఖంమీద కౌతుక హాసం తాండవ మాడింది. వీణ గడ్డం పట్టుకుని ముఖం పైకెత్తి—"అందుకనే నువ్వింత బాగా ఉంటావు, వీణా!" అన్నాడు.

ఈ మాటకు వీణముఖం కూడా వికసించింది. లేచి నమస్కరించింది.

వెళ్ళేటప్పుడు ఇల్లాలు సుకుమారునికి వదుల్లో చూడ మని పదేపదే చెప్పింది. నరహరి సుకుమారుని ఎదటే, "నీ కెందు కంత ఆదుర్దా! మాట ఇచ్చిన తర్వాత సుకుమారుడు తప్పుతాడా? వాడి కసాధ్య మేమీ లేదు" అన్నాడు.

*　　　*　　　*

సుకుమారుడు వెళ్ళిపోయినప్పటి నుంచీ వీణ కొక వ్యక్తిత్వం ఏర్పడింది. ఇంతకు పూర్వం తల్లి తిడుతూంటే తండ్రితో చెప్పేది. ఇప్పుడు వినిపించుకోనట్టు గదిలో పోయి తలుపు వేసుకుంటున్నది. ఎదురు లేకపోతే తల్లికి ఉల్లాసా లంటే మాటలు దొరకవు; ఎప్పుడూ ఏదో ఒకటి వాగుతూ ఉండకపోతే ఆమెకు తలనొప్పి. అందుకనే, వీణ ఉదాసీనత ఆమె కేమీ బాగుండలేదు. ఒకనాడు నరహరితో — "చూచారా? అమ్మాయిలో ఇంకో మంచి గుణం పెరిగింది. ఇదివరకు మెల్లకన్నే, ఇప్పుడు మూగ కూడా! ఎంత తిట్టినా ఎదురు చెప్పదు!" అన్నది.

నరహరి కూడా వీణలోని ఈ కొత్త మార్పును గమనించాడు. కారణం కూడా కొంతవరకు ఊహించుకున్నాడు. పైగా కుమార్తె దాంపత్య జీవితాన్ని మనసులో చిత్రించు

కుని పుంకీపును కూడా అయాడు. భార్య ఫిర్యాదు విని అతను మందహాసం చేసి—"అమ్మాయి పెద్దదయింది. ఇక దాని అందాన్ని ఎవ్వరూ పాడవబోరు. నీకు మంచిఅల్లుడు దొరికే యోగ ముందిలే!" అన్నాడు.

భార్యమీద ఈ మాట బాగా పనిచేసింది- "అయితే మీనోట పంచదారే!'' అన్నది.

నరహరికి ఆశ్చర్యమేసింది. గత మూడు సంవత్సరాల నుంచీ భార్యనోట ఇటువంటిమాట అతను వినలేదు; సంతోషంతో పలుకరిం పీల్చటం మొదలుపెట్టాడు.

సుకుమారుడు వెళ్ళేటప్పుడు తన అడ్రసు రాసి కొన్ని కవర్లు వీణకు ఇచ్చిపోయాడు. వారానికి రెండు ఉత్తరాల చొప్పున రాయమని కూడా ఆదేశించాడు. వీణ తలుపు బిగించి సుకుమారుడికి ఉత్తరం రాయటానికి కూర్చున్నది. ఒక ఘంటసేపు శ్రమపడి ఉత్తరం పూర్తిచేసి పోస్టుకుపంపినాక ఆమె మనస్సు కుదుటపడింది.

* * *

టేబిలుమీద అద్దం పెట్టుకుని సుకుమారుడు ముఖానికి, 'స్నో' రాసుకుంటున్నాడు. ఇంకో కుర్చీమీద వాళ్ళ సమితి వైస్ ప్రెసిడెంటు నృపేశ్ దత్తు కూర్చుని డిక్షనరీ వాయిస్తూ. జావళీ పాడుతున్నాడు. దర్వాను ఉత్తరం తెచ్చి ఇచ్చాడు నృపేశు కవరుమీద అడ్రసు చూసి—'ఏమోయ్, అడ్రసు నువ్వు రాసిందిలాగా ఉంది' అన్నాడు. ఉత్తరం ఎవరిదో సుకుమారుడు ఊహించుకున్నాడు అందుకనే స్నో బాటిల్ టేబిలుమీద పెట్టి ఉత్తరంకోసం చేయి చాచాడు.

"ముందు ఎవరిదో చెప్పందీ నేను ఉత్తరం ఇవ్వను!" అన్నాడు నృపేన్.

"ముందు చదవనివ్వు, తర్వాత చెప్తాను"

వీణ రాసిందని వేరే చెప్పడ మెందుకు! ఉత్తరం పెద్దది. సుకుమారుడు ఒక్క-బిర్రున ఉత్తరం పూర్తిచేసి ముఖానికి స్నో రాసుకుంటూ "ఓ మాటు బిగ్గరగా చదవ వోయ్, నృపేన్! నేనూ వింటాను" అన్నాడు. నృపేన్ చదవసాగాడు:

"మీరు వెళ్ళిపోయినప్పటినుంచీ, నా కేమీ బాగా ఉండటం లేదు. చదవాలనే కోరిక లేదు. మీరు కోప్పడతా రనే బలవంతాన పుస్తకం ముందు వేసుకుంటున్నాను.

"మీరు వెళ్ళినదోవవంకే నేను కిటికీలోనుంచి చూస్తూ ఉంటాను. త్వరగా రండి. లేకపోతే చదివినకాస్తా మరిచి పోతాను." ఈ మాటలే పెంచి వీణ ఐదుపేజీల ఉత్తరం రాసింది.

"ఎవరోయ్ ఈవిడ? మాంచి ఉచ్చులు వేశావే!" అన్నాడు నృపేన్ ఉత్తరం చదివి.

సుకుమారుడు తువాలుతో ముఖం తుడుచుకుంటూ "తర్వాత చెప్తానులే. ఉత్తరమిలా పడవేయి, చప్పున జవాబు రాసి పారవేస్తాను" అన్నాడు.

"కాస్త పరిణామంకూడా ఆలోచించు!" అని నృపేన్ సుకుమారుని వీపుచరిచి వెళ్లాడు.

ఉత్తరం పోస్టుచేసినప్పటినుంచీ వీణ తను అనుకున్న దల్లా ఉత్తరంలో రాయలేకపోయానే అని దిగులుపడింది.

సుకుమారుడు జవాబిస్తాడో లేదో నని కూడా భయపడింది. కాని జవాబు సకాలంలోనే అందింది. వీణ తలుపు బిగించి గదిలో కూర్చుని చదవ నారంభించింది. దానిలో వాక్యాలు వివాహ మహోత్సవంనాటి సన్నాయి స్వరంలాగా ఆమె చెవిలో గింగురుమనసాగినవి.

ఉత్తరంలో అనేక సంగతు లున్నవి. ప్రతి సాయంత్రమూ సుకుమారుని మనస్సు ఉదాసీనంగా ఉంటుందట; చదవటానికి పుస్తకం తెరిస్తే ఎవరివో కళ్ళు అక్షరాలకు బదులు కనపడేవట; తాను పూలుకుట్టి ఇచ్చిన రుమాలు నీరవంగా జేబులో గానం చేస్తూ ఉంటుందట ! — ఇంకా యిలాంటివే చాలా ప్రాణాంతకమైన మాటలతో సుకుమారుడు ఉత్తరాన్నంతా నింపేశాడు. చివర కొన్ని ఉపదేశాలుకూడా ఉండేవి. వీణ, సాయంత్రం, ఉత్తరం పెట్టెలో పెట్టబోయేముందు దాని మీద కాసేపు తలపెట్టి " మీకు నేను యోగ్యురాలనయ్యేటట్లు ఆశీర్వదించ" మని సుకుమారు నుద్దేశించి ప్రార్థించింది.

నరహరి ఆ వేళ అన్నమాట ఇంకా భార్యమనస్సులో ఉన్నది; అందుకనే ఇప్పటివరకు భర్తదగ్గర పెళ్ళివిషయం మళ్ళీ తేలేదు. అందుచేత కుమార్తె సంగీతసాధనా, తండ్రి ధూమపానమూ నిరభ్యంతరంగా సాగుతూ వున్నవి. ఆ నాడు ఎందుచేతో ఆమె ఈ ప్రసంగం హఠాత్తుగా తెచ్చింది. సుకుమారుడు వీణకు ఉత్తరాలు రాస్తున్న సంగతి నరహరికి తెలుసు. అన్నాడు:

" సుకుమారుడు చూస్తానని చెప్పి పోయాడుగా ! అప్పుడే—"

భార్య నమ్మనిధోరణిలో "ఆఁ! ఇంకా అతని కా మాటలు జ్ఞాపకమున్నై? ధనవంతుల బిడ్డ - మనబోటివాళ్ళ సంగతి ఎందుకు పట్టుతుంది?" అన్నది.

వీణ తలుపుచాటునే ఉన్నది. తల్లిమాటలు విని మంద హాసం చేసింది.

నరహరి కళ్ళజోడు తుడుస్తూ "ఒక నెల ఆగరాదూ, సెలవల్లో వస్తాడాయె! అతనితోనే మాట్లాడుదువుగాని అన్నీ" అని జోడు తగిలించి హుక్కా-గొట్టం అందుకున్నాడు.

సుకుమారుడు వరుణ్ణి మాట్లాడతాడనే నమ్మకం ఆమెకూ ఉన్నది. కొద్దిరోజుల్లోనే వస్తాడని తెలిసేవరకు ఆమె తృప్తిపడి వెళ్ళిపోయింది.

వీణ మందులకంపెనీవారి కాలెండర్ ఒకటి సంపాదించి క్రిష్టమస్ ఎప్పుడో చూస్తూ కూర్చుండేది. దినాలు యుగాలుగా గడుస్తున్నవి. ఎలాగైతేనేం, క్రిష్టమస్ వచ్చింది. సుకుమారుడుకూడా వచ్చాడు. సాయంత్రం ఇద్దరూ కలుసుకొన్నారు. వీణ సుకుమారుని హృదయంమీద తలపెట్టి — "నేను కలకత్తా వచ్చి చదువుకుంటానని నాన్నతో చెప్పు. మిమ్మల్ని చూడందీ నేనుండలేను" అన్నది.

"మీ తండ్రి ఇష్టపడకపోతే?"

"నన్ను బలాత్కారంగా తీసుకెళ్ళండి."

సుకుమారుడు ముఖం చాటుచేసి నవ్వుకుని "ముందు స్కూలు మాట్లాడనివ్వు, తర్వాత కనుక్కోవచ్చు" అన్నాడు.

భార్య రోజూ సుకుమారిని కనుక్కోవాలనుకొనేది కుమార్తె వివాహవిషయం. కాని వీలు చిక్కటంలేదు. పైగా

నరహరి భార్యతో సుకుమారుడు తనకై తాను పీణ వివాహం సంగతి ఎత్తనిది, ఏమీ అడగవద్దని చెప్పాడు. ఇన్నాళ్ళపాటు ఈమె ప్రాణాలన్నీ ఒడ్డి భర్త ఆదేశాన్ని పాలిస్తూ వచ్చింది. కాని సుకుమారుడు కలకత్తా వెళ్లేముందు ఈమె దగ్గరకు సెలవు తీసుకోటానికి వచ్చినప్పుడు ఇక ఓరిమి వహించలేక పోయింది. సుకుమారుడు మళ్ళీ ఎప్పుడొచ్చేదీ అడిగి వివాహ ప్రసంగం తెచ్చింది

"అంత తొందరేం వచ్చింది అత్తయ్యా! ముందు చదువుకోనివ్వు" అన్నాడు సుకుమారుడు.

"తొందరేమిటి నాయనా! నా పెళ్ళి ఎనిమిదోఏటే"

ఈ చరిత్ర సుకుమారుడు చాలాసార్లు వినిఉన్నాడు. ఈ వివాహవివరాలు ఘంటలోపుగా పూర్తి కావనికూడా అతనికి తెలుసు. అందుకని మధ్యనే అడ్డి "కుర్రవాణ్ణి ఒక విధంగా మాట్లాడే అట్టిపెట్టాను. మీరేమీ గాభరాపడకండి. పరీక్షలు కాగానే లగ్నం పెట్టుకోవచ్చు" అంటూ తలవాకిట్లోకి వచ్చేశాడు. ఆమె ఇంట్లోవుండే అన్నది:

"పరీక్షలు గిరీక్షలు ఎందుకు నాయనా! ఎలాంటి వాడైనా ఫరవాలేదు—"

సుకుమారుడు వెళ్ళుతూనే— "ఎలాంటివాడికైనా పారవేయదలుచుకుంటే నాకే ఇవ్వండి, అత్తయ్యా," అని పోయాడు.

సుకుమారుడు ఈ మాటలు ఏదో ఖయ్యాలీలో అని పోయాడు. తానన్న దేమిటో మళ్ళీ దోవను పోతూకూడా ఆలోచించుకోలేదు. కాని ఇవి కుటుంబాన్ని ఒక్కమాటుగా

ఊపి వదలినవి. భార్య గబగబ వంటఇంట్లోకిపోయి, పొయ్యి మీదికూర దించి, చేతులో తెడ్డున్నసంగతికూడా మరిచి పోయి రంయిన నరహరిదగ్గరికివచ్చి— "ఏమండీ, సుకుమారుడు ఏమనిపోయాడూ ?" అని అడిగింది.

నరహరి చప్పున జవాబివ్వలేకపోయాడు. అతని గొంతు పట్టుకుపోయింది. ఒకటి రెండుసార్లు దగ్గి గొంతు సవరించుకుని అన్నాడు: "విన్నావుగా ! నే నింకా—"

భార్య నరహరి బుగ్గమీద తెడ్డతో పొడిచి— "చెప్పండి. వింటాను ! నా గుండెల్లో ఎలానో ఉన్నది" అన్నది లాలనగా.

"పిల్లను అంతగా పారవేయదలచుకుంటే నాకే ఇవ్వమన్నాడు— ఇక సరా! పోయి కాసిని మంచినీళ్ళు తే. గొంతు పట్టుకుపోయింది" అన్నాడు నరహరి. భార్య నవ్వుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

సుకుమారుని మాటలు వీణ కేమీ ఆశ్చర్యం కలిగించలేదు. భగవంతుని దృష్టిలో తను సుకుమారుని భార్యనని అతనినోటే వీణ అనేకసార్లు విన్నది. ఇప్పుడు ఆమాటే సుకుమారుడు అందరిఎదటా చెప్పిపోవడంచేత ఆమెసిగ్గుతో తలమునకలైంది. ఆరాత్రి ఎవ్వరి ఎదుటకూ రాలేదు. భోజనానికి పిలిచినా లేవలేదు.

"ఊరుకో, ఇక దాన్ని పిలవకు! సిగ్గుపడింది" అన్నాడు నరహరి.

ఆరాత్రే భార్యా భర్తలు మెల్లగా పరామర్శించుకున్నారు. ఫలితం, మంచిరోజు చూసి నరహరి సుకుమారుని

ఇంటికి పోయారు. కాస్సేపు లోకాభిరామాయణం మాట్లాడు కున్నాక కొడుకు వివాహ విషయం రాగానే వ్రజనలాల్ బాబు—"వాడి పెళ్ళివిషయంలో నా కేమీ జోక్యం లేదు. ఈ కాలపు పిల్లల్ని తమ కెరుగుదురుగదా!" అన్నాడు.

ఈ మాట నరహరికి ఇంకా ప్రోత్సాహం కలిగించింది. కుమార్తెను ఒకమాటు వచ్చి చూచి పొమ్మని సుకుమారుని తండ్రిని వినయంగా ఆహ్వానించాడు. వ్రజబాబు ఏమీ తేల్చి చెప్పలేదు; ఊకొట్టాడు.

నరహరి వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఆయన అంతఃపురం లోకి పోయి, భార్యతో సంగతంతా చెప్పాడు. ఆమె ఒక్క-మాటుగా గుల్లు విప్పుకుని—"ఏమిటీ? నరహరి మాష్టరు తోనా వియ్యం!" అన్నది. ఆ తర్వాత ఆమెనోట మాట రాలేదు. వ్రజబాబు ప్రపంచానుభవం కలవాడు. నరహరి కుటుంబంతో సుకుమారునికి స్నేహమున్న సంగతి అతనికి తెలుసును. ఆ సంగతి భార్యకుకూడా చెప్పాడు. ఆమె పిల్లను చూడటానికి పోవద్దనలేదుకాని, ఆవేళంతా ముఖం మాడ్చుకున్నది.

వీణ మనస్సునంతా లగ్నంచేసి సుకుమారునికి ఉత్తరం రాస్తున్నది. తల్లి వచ్చి—"రాతకూతలు కాస్సేపు ఆపి, పోయి సబ్బు రుద్దుకొని స్నానం చేయి. ఇవ్వాళ నిన్ను చూడటానికి వస్తారు" అన్నది.

కొన్నాళ్ళనుంచి వీణ తల్లితో నిర్భయంగా మాట్లాడుతున్నది. [illegible]కంఠం బొర్లవేసి—"ఇదివరకు నన్నెవరూ చూచిపో[illegible]? ఇవ్వాళ కొత్తగా వస్తారా!" అన్నది.

ఈమాటలలో విసురు ఎవ్వరిమీదో తల్లి గ్రహించింది. వీణ చేయిపట్టుకుని బలవంతంగా లేవదీసి "ఇవ్వాళ ఒక్క నాడే. ఇక నిన్నెప్పుడూ అడుగనులే తల్లీ! తండ్రికూడా ఇష్టపడాలిగా!" అన్నది.

వీణ గొణుక్కుంటూ లేచిపోయింది.

బయట వ్రజదులాల్ బాబు సుకుమారుని మేనమామతోపాటు కూర్చుని హుక్కా తాగుతున్నాడు. వీణ నెమ్మదిగా వచ్చి ఇద్దరికీ నమస్కరించింది. ఇంతకుముందు ఎవరిఎదుటకూ రావటానికి ఆ పిల్ల ఇంత భయపడలేదు. వీరికి నచ్చనేమోననే భయం ఆమెకు ఎక్కువకాసాగింది. సుకుమారుని తండ్రి తనవంక తీక్ష్ణంగా చూస్తూ ఉండటంకూడా కనిపెట్టి కుడికంటి నల్లగుడ్డును మధ్యకు తీసుకురావాలని చాలా ప్రయత్నించి ఉక్కిరిబిక్కిరైంది. ఆమెముఖమంతా ఎర్రబడింది.

వ్రజదులాల్ బాబు వీణ అవస్థ కనిపెట్టి ఏమీ అడగకుండానే ఆశీర్వదించి పంపివేశారు. వీణ వెళ్ళిపోయిన తర్వాత నరహరికీ సుకుమారుని మేనమామకూ సంభాషణ జరిగింది. దాంటో తేలిన సారాంశ మిది— "వారేనో లాంఛనంగా పిల్లను చూడటానికి వచ్చారేగాని అసలు పుత్ర వాడి ఇష్టప్రకారమే వివాహం జరుగుతుందట." గోడచాటున నిలబడి వింటున్న వీణకు భారం తగ్గినట్లయింది. ఆ వేళ అర్ధరాత్రిదాకా కూర్చుని ఉత్తరం పూర్తిచేసింది. సుకుమారుని తండ్రి వచ్చి చూచిపోయినసంగతి రాయటంకూడా మరచిపోలేదు.

ఆ వేళ సుకుమారునికి బొత్తిగా తీరిక లేదు. సాయంత్రం వాళ్ళ సమితిమీటింగు ఉన్నది. అందులో ఉపన్యసించాలి; అదే రాసుకుంటున్నాడు. నృపేన్ స్టవ్ వెలిగిస్తున్నాడు. ఇంతలో టపా వచ్చింది. సుకుమారుడు ముందుగా వీణ ఉత్తరం చించి చదివాడు: అంతా వెనకటిపాటే- అదే బాగా ఉండకపోవటం; రాత్రింపగళ్ళు ఏదో గుబులుగా ఉండటం; ప్రతిసాయంత్రం కళ్ళవెంట నీళ్ళు కారటం. సుకుమారుడు కాయితాలన్నీ తిప్పాడు. చివర ఈ మాటలు ఉన్నవి: "మామగారు వచ్చి చూసిపోయారు. మీ అభిప్రాయమే తన అభిప్రాయమనీ కూడా చెప్పారు."

ఈ ఉత్తరం అవతల పారేసి తల్లిరాసిన ఉత్తరం చదవగానే అతనిబుర్ర చెడిపోయింది. నరహరి వచ్చి కూతుర్ని చూసుకుని తండ్రిని బతిమాలటం; పిల్లనుచూసిన వివరాలూ ఉన్నవి ఆ ఉత్తరంలో. మూడోవుత్తరం నరహరిది: సుకుమారుని మాటనమ్మి వ్రజబాబుకు పిల్లను చూపించాననీ, చదువుకు ఆటంకం లేకుండావుంటే వచ్చేమాసంలోనే వివాహం చేయాలని వున్నదనీ, అతనిజవాబుకోసం ఎదురుచూస్తున్నాననీ వున్నవి. ఇది చదివేవరకు సుకుమారునికి గంగవెర్రి ఎత్తింది. "నాన్‌సెన్స్!" అని చీత్కారం చేశాడు.

నృపేన్ చేతిలోని ఆమ్లెట్ ప్లేటు కిందపడింది. "సంగతేమిటోయ్ ?" అని అడిగాడు.

సుకుమారుడు ఇంగ్లీషులో తిట్టుకుంటూ వుత్తరాలన్నీ చుట్టి నృపేన్‌మీద పారవేశాడు. నృపేన్ వుత్తరాలు సావకాశంగా చదివి అన్నాడు: "ఇంతదూరం వచ్చినాక—"

"పెళ్ళి చేసుకోమంటావా!" అన్నాడు సుకుమారుడు మండిపడుతూ.

"తప్పక! లేకపోతే ఈబురద పూసుకోటం ఎందుకు?" అన్నాడు నృపేన్ మందహాసం చేస్తూ.

"తప్పెవరిది ? మిడతవచ్చి నిప్పులో పడితే తప్పు నిప్పుదా? బాగా చెప్పావు! ఇప్పుడే నా తరఫున అమ్మకు వుత్తరం రాసేయి— నేను చెప్పుతాను ఏమి రాసేదీ."

"అంతకంటే ఇంకోపని చేయవోయి! పాము చావకుండా బడితె విరగకుండా ఒక వుత్తరం రాసి కొన్నాళ్ళపాటు మొఖం తప్పించు. పాప మా పిల్ల క్రమంగా మరిచిపోతుంది!"

"నీకు తెలియదోయ్ దాని సంగతి. తండ్రిని వెంట పెట్టుకుని రేపే వచ్చిపడుతుంది. ఈటిముండ! ఇక నలుగురిలో తలెత్తటానికి వీలేనా! అంతకంటే, ఒక్కసారే తెగతెంపులు చేసుకుంటే బాగా ఉంటుంది. పాడుముండ! ఇవ్వాళ మీటింగుకూడా ధ్వంసం చేసింది!" అంటూ సుకుమారుడు డ్రాయరులోనుంచి కాయితాలు తీశాడు.

నృపేన్, సుకుమారుని తల్లికి తనపేరుతో ఉత్తరం రాశాడు, కాని అందులో మాటలన్నీ సుకుమారునివే. "ఇప్పుడు సుకుమారుడు పెళ్ళి చేసుకోదలచుకోలేదు. చదువుకు చాలా ఆటంకమని వాడి నమ్మకం. అసలు సరహరి కుమార్తెను వాడు ఎప్పుడూ చేసుకోడు. కారణం, ఆపిల్లది మెల్లకన్ను." ఈ చివర వాక్యం నృపేన్ చేత బలవంతంగా రాయించి ఉత్తరం సొంతంగా పోస్టు చేసి సుకుమారుడు

"బతికాను, బాబూ!" అని నిట్టూర్చాడు.

నృపేన్ రాసిన ఉత్తరం చదివి సుకుమారుని తల్లి బ్రజబాబుతో—"చూశారా, నాకడుపున కొరగానివాడు పుట్టలేదు! పంపండి ఈ ఉత్తరం నరహరి మాస్టరికి" అన్నది గర్వంగా.

"ఛీ! అట్లా చేయవచ్చా? అంతకంటే అబ్బాయి ఇష్టంను పెళ్లి చేసుకోనన్నాడని ఎవరిచేతనైనా కబురుచేయి!" అన్నాడు బ్రజబాబు.

"అట్లాయితే వాళ్ళంతా కలిసి అబ్బాయిని పీడిస్తారు!" అని ఆమె నిశ్చయించుకుంది. మర్నాడే దాసీచేత నరహరిఇంటికి పంపించింది నృపేన్ రాసిన ఉత్తరం.

వీణ సుకుమారుని కోసం బాలీసు కవరుమీద పూలు కుడుతున్నది. ఇంతలో తల్లి ఏడుపువిని పరుగెత్తుకొచ్చింది. తల్లి తల నేలకు వేసి కొట్టుకుంటూ 'రాత'ను తిట్టుతున్నది. తండ్రి వాడిపోయిన ముఖంతో స్తంభానికి ఆనుకుని కూర్చున్నాడు. దాసీది కొయ్యలాగా ఏదో కాయితం పట్టుకుని నుంచున్నది. సుకుమారునికి ఏదో అమంగళం జరిగిఉంటుందని ఊహించి వీణ తల్లిని కావలించుకుని—"ఏమిటమ్మా?" అన్నది శంకతో.

తల్లి వీణను దూరంగా పడనెట్టి—"నాఎదటనించి పో, దౌర్భాగ్యురాలా! ఇంకా ముఖం చూపిస్తున్నావా? పోయి ఆ ఉత్తరం చదువుకో!" అన్నది.

వీణ దాసిచేతిలోనుంచి ఉత్తరం తీసుకొని వెళ్ళిపోయింది.

రెండు ఝాములైనా వీణ ఉత్తరం చేతపట్టుకుని కొయ్యబొమ్మలాగా కూర్చున్నది. ఏమిజరిగిందో కూడా ఆమె ఆలోచించుకో లేకుండా ఉన్నది! గత నాలుగుమాసాల నుంచీ జరిగిన అభినయమంతా ఆమెతలపుకు రాసాగింది. సుకుమారుడన్న మాటలన్నీ ఆమె చెవిలో ప్రతిధ్వనించినవి. “మెల్లఉండబట్టే నువ్వింత బాగా ఉంటావు!” అన్నమాట ముఖ్యంగా గోలచేస్తున్నది. సుకుమారుడు ఆ మెల్లనే ఇవ్వాళ ఆక్షేపించాడు! వీణదృష్టి హఠాత్తుగా సుకుమారుని ఫోటో మీద పడింది. ఆమె మళ్ళీ ఆలోచనలో పడింది. “సుకుమారుని పైపళ్లు రెండు బయటికి పొడుచుకొచ్చినవే, తనకు అందవికారంగా కనుపించలేదేమి? అలా ఉండటమే అందమేమో నని తోచిందేమి? ఇక తన మెల్లకన్ను సుకుమారునికి వికారంగా ఎందుకు కనిపించింది?”

“ లే, అయినసింగారం చాలు! పొద్దుకూడా తిరిగింది, రెండుమెతుకులు ఎంగిలిపడు ! ” అంటూ తల్లిగదిలోనికివచ్చి వీణనుచూసి స్తబ్ధురాలయింది. తర్వాత కుమార్తెను వాటేసుకుని ఏడవసాగింది. వీణ తల్లిహృదయంలో తల పెట్టింది.

సాయంత్రం నరహరి స్కూలునుంచివచ్చి వీణను పిలిచాడు. సమాధానం రాలేదు. తర్వాత భోజనానికి తల్లి పిలిచింది. కాని తలనొప్పిగా ఉన్నదని వంక పెట్టి పడుకున్నది.

“ఇవ్వాళ ఇక దాన్ని పిలవబోకు” అన్నాడు నరహరి.

రాత్రి రెండుఝాములదాకా వీణ సుకుమారుడు రాసిన ఉత్తరాలు చదువుతూ వుంది. తర్వాత అవన్నీ మడిచి, సుకుమారుని ఫోటోకు చూపిస్తూ- “ ఇవన్నీ మిథ్యేనా? నా

కంటి మెల్లేనా సత్యం!" అన్నది.

'మెల్ల' సంగతి తెలుసుకోగానే ఆమె మనస్సు దేవినట్టయింది. ఈ కంటికీ శరీరానికీ ఏమీ సంబంధం లేనట్టుగా ఆమెకు తోచసాగింది. ఈ ఆలోచనతోనే ఆమె టేబిలు మీదవున్న చాకు తీసుకున్నది.

* * *

ఆర్తనాదం విని నరహరీ, అతనివెంట భార్యా పరుగెత్తుకొంటూ వచ్చారు. వీణ ముఖమంతా రక్తకాల్లు. చాకు పిడివరకూ కంట్లో దిగబడి ఉంది.

ఈ వార్త సుకుమారునికి కూడా చేరింది — కాని వ్యాఖ్యాన ప్రాముఖ్యం వహించింది. "చాకు తగిలి నరహరికుమార్తె కిటికీకన్ను గుడ్డిదై పోయింది!" అని తల్లి రాసింది. సుకుమారుడు గడ్డం చేసుకోవటం ఆపి, పత్రిక చదువుకొంటున్న నృపేన్ మీద ఉత్తరంవిసిరివేస్తూ అన్నాడు: "చూశావా నృపేన్! అదృష్టవశాత్తు—"

ప్రత్యర్పణం

ఆమెకు చంప అనే పేరు ఎవరయినా పెట్టనీయండి, పొరపాటు మాత్రం పడలేదని చెప్పవచ్చు. పుష్పవర్ణానికీ దేహవర్ణానికీ తేడా ఏమీ లేదు. కాని చంప మందభాగిని. పదో యేట ఆమెను గోపాలబైరాగి కిచ్చి పెళ్ళిచేశారు; పదమూడో యేట విధవ అయింది. అప్పుడు చంప తల్లి ఇంకా బ్రతికే ఉన్నది. కూతుర్ని మళ్ళీ యింకొకని చేతిలో పెట్టాలని చూసింది. కాని కూతురు ఏమాత్రమూ ఇష్టపడలేదు. తర్వాత కొన్నాళ్ళకు తల్లి కూడా చనిపోయింది. చంపా వైష్ణవి అప్పటి నుంచీ ఒడుదుడుకు లేకుండా జీవనం గడుపుకొంటూ ఇప్పుడు యిరవైయో యేట పాదము పెట్టింది.

బొత్తుగా ఒడుదుడుకు లేకుండా కాలం గడుపుకువస్తున్నదని చెప్పటంలో కూడా కొంత అసత్యం ఉన్నది. ఆమె రూపాన్ని ఆరాధించేవారికేమీ తరుగు లేదు. యాదవసవీసుడు దగ్గరనుంచి గోపాలవైష్ణవుడు వరకూ ఒకసారో, అరసారో ఆమె అనుగ్రహం కోరినవారే, ఆమె బెదిరింపుకు తోకముడిచినవారే. కాని ఇప్పుడు చంపదగ్గర వివాహప్రసంగం ఎవ్వరూ తేవటం లేదు. దీనికి కారణాలు కూడా ఉన్నవి. ఒకటి: ఆ గ్రామ జమీందారు రాజీవబాబు చంపను కుమార్తెగా చూచుకుంటూన్నారు; రెండోది: చంప తిరస్కారము. ఇక చంప ఇంటి చుట్టూ ఎవడు తిరుగుతాడు?

చంపకు కాస్త చదువుకూడా వచ్చును; ఎలిమెంటరీ

పాఠశాలలో నేర్చిన విద్యను క్రమంగా వృద్ధి చేసి భారత రామాయణాలు చదవటం వరకు తీసుకువచ్చింది. ఉదయం మరమరాలు వేయించటం, మధ్యాహ్నం రూపగ్రామం వెళ్లి అమ్మి, సాయంత్రం యింటికి రావటం, వంటా భోజనం అయిన తర్వాత జమీందారుగారి వృద్ధ దాసి లక్ష్మిని శ్రోతగా కూర్చుండబెట్టి రామాయణమో, భారతమో చదవటం. ఇది ఈమె దినచర్య. ఈవిధంగానే చంప దినాలు గడచిపోతున్నవి.

శ్రావణమాసపు మేఘాలు ఆనాటి మధ్యాహ్నాన్ని సాయంత్రం చేసివేసినై. చంప త్వరత్వరగా మరమరాలు అమ్ముకొని ఇంటికి వచ్చేసింది. ఇంటి ముంగిలిలోని వేప చెట్టు ఉన్న కాస్త వెలుతుర్ని కూడా ఇంట్లోకి పోనివ్వకుండా చేసింది. పంచపాళిలో అడుగు పెట్టగానే, ఎవరో అక్కడ పండుకొని ఉండటం చంప చూసింది. ఆ చీకటిలో గుర్తుపట్టే ఉపాయమేమీ లేదు. చంప "ఎవరు?" అని ప్రశ్నించింది. జవాబు రాకపోయేసరికి బుట్ట క్రింద పెట్టి ఇంట్లోకి పోయి దీపం వెలిగించి తీసుకువచ్చింది.

పండుకున్న అతనిని చంప యిదివరకెప్పుడూ చూడలేదు. ఇరవై, ఇరవైరెండేళ్లు ఉంటవి అతనికి. కళ్ళు మూసుకు పడుకొని ఉన్నాడు. చంప అతని దగ్గరికి వచ్చి మళ్ళీ ప్రశ్నించగానే యువకుడు కళ్ళు తెరిచి —"నీరు" అన్నాడు.

చంప ప్రశ్నించింది — "నువ్వెవరవు? ఎందుకిలా పండుకొన్నావు?"

"నీరు! దప్పిక!" యువకుడిక ఏమీ జవాబు చెప్పలేదు——.

ఆగంతకుడు రోగి అని చంప గ్రహించింది. గ్లాసుతో నీళ్లు తీసుకువచ్చి నీరు త్రాగించి, ఒంటిమీద చేయి పెట్టి చూసింది. శరీరం మంగలమువలె వేగిపోతూ ఉంది. — "నువ్వెవరవు? ఎట్లా వచ్చావిక్కడికి?" అన్నది మళ్లీ.

యువకుడు చెప్పినదానికి సారమిది—అతని పేరు వనమాలి. మహీస్థలి వెళ్లుతూ జ్వరం ఎక్కువకావటం చాత ఇక్కడకు వచ్చి పండుకున్నాడు. జ్వరం తగ్గిపోగానే వెళ్ళిపోతాడు.

మహీస్థలి రూపగ్రామానికి రెండు క్రోసుల దూరం ఉంటుంది. అతని చుట్టాలు ఎవరన్నా అక్కడ ఉన్నారేమో కబురు చేయవచ్చునని ఉద్దేశంతో చంప "అక్కడ మీవారెవరున్నారు?" అని ప్రశ్నించింది.

"ఎవ్వరూ లేరు, దేవాలయం చూడబోతున్నా."

చంప కొంచెం విసుగుగా అన్నది—"అలాగా! మరి నిన్ను ఇక్కడ ఎవరు చూస్తారు? ఎక్కడనుంచి వచ్చావేం?"

"ఎవరూ చూడనక్కర్లేదు. జ్వరం తగ్గగానే నా తోవను నేను పోతాను. ఇక నువ్వు వెళ్ళిపోవచ్చు."

ఆ స్వరంలో కొంచెం తీవ్రత ఉన్నదని చంప గ్రహించింది. ఇక ఆమె ఏమీ అడగలేదు. తల దగ్గర గ్లాసుతో నీళ్లు పెట్టి "పోతున్నా. దప్పిక అయితే తాగు." అని చంప లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు చంప ఒకసారి బయటికి వచ్చింది. జ్వరతీవ్రతలో వనమాలి అప్పుడు ఏదో అస్ఫుటంగా కలవరిస్తున్నాడు. చంప ప్రమాదాన్ని గ్రహించింది.

ఆమె కేమీ పాలుపోవటంలేదు. ఇటువంటి స్థితిలో వున్న మనిషిని బయట ఉంచవచ్చా? మరి, ఒక అపరిచిత యువకునికి లోపల చోటుమాత్రమెలా యిస్తుంది? ఆమె మనస్సులో మాదిరి ద్వంద్వం జరుగుతూ ఉంటేగా లక్ష్మి వచ్చి విషయమంతా విని అన్నది—"ఇంకా ఏమిచేస్తావు? నడవ్యయింటిలో తఖ్తాబల్లమీద పక్క వెయ్యి. పాపం ఎవరిపిల్లవాడో! ఆపదలో ఉన్నప్పుడు ఎక్కడ పారవేస్తా?"

రెండో మార్గంకూడా కనపడలేదు చంపకి. పక్క వేసి, ఇద్దరూ చెరోరెక్క పట్టుకొని వనమాలిని ఇంట్లోకి తీసుకువెళ్ళి పండుకో పెట్టారు. ఆరాత్రంతా మాడుమీద నీళ్లుచల్లుతూ, విసనకర్రతో విసరుతూ చంప అలా కన్ను మూసి తెరచేవరకు బారెడు ప్రొద్దు ఎక్కింది.

ఇక ఆరోజు మరమరాలు వేపటం పడలేదు.

* * *

మరునాడు కూడా జ్వరం అలాగే ఉన్నది. చంప, మొట్టమొదట "ఎందుకు వచ్చిన పీడా యిది" అని కొంత అయిష్టతగానే ఉన్నదిగాని మధ్యాహ్నం జ్వర ఉద్రేకంలో వనమాలి ఆమె చేయిపట్టుకొని "నీవు నాకోసం చాలా ప్రయాస పడుతున్నావు కాని నేను బ్రతికేటట్టు లేను." అన్నప్పుడు ఆమె కళ్ళల్లో గిరున నీరు తిరిగింది. ఒక్క క్షణంలో తను పడే శ్రమా, ఇబ్బందులూ అన్నీ మరచిపోయి, "భయం ఎందుకు? తప్పకుండా నయమవుతుంది. నీవు నిద్రపో, నేను వైద్యుణ్ణి పిలుచుకువస్తాను." అన్నది.

మూడుగంటల వేళప్పుడు వైద్యుడు వచ్చి, మందిచ్చి

పథ్యము చెప్పి, చక్కా వెళ్ళిపోయాడు.

అయిదురోజులు బేరం కట్టిపెట్టి, విసుగూ, విరామం లేకుండా చంప వనమాలికి సేవ చేసింది. వైద్యుడొచ్చి ఇక ఫరవా లేదని చెప్పిపోయిన రోజున చంప ఆనందాశ్రువులు రాల్చింది. వనమాలి ఆమె చేయి పట్టుకొని అడిగాడు; "ఏడుస్తావెందుకు? నాకు నయమయిందిగా?"

చంప చేయి వదలించుకొని పథ్యము పట్టుకురావటానికి లోపలికి పోయింది. అన్నపథ్యం పెట్టిన తర్వాత వనమాలి అన్నాడు: "నీ ఋణం నేను తీర్చుకోలేను. భగవంతుడు—"

చంప మధ్యనే అన్నది: "ఇప్పుడు నాకు వింటానికి తీరిక లేదు. వారంరోజులనుంచి బేరం మూలపడ్డది. ఇప్పుడే పోబోతున్నాను. నువ్వు బయటకు పోబోకు. ఇంట్లోనే వుండు. ఈమందు—" అని కాగితంలో పెట్టిఉన్న కణిక తీసి చేతికిచ్చి "మధ్యాహ్నం తులసిరసంతో అరగదీసి తాగు. నేను స్నానంచేసి తులసిఆకు యిచ్చిపోతాను." అన్నది.

ఆ వేళల్లా వనమాలి ఏమోమో ఆలోచించాడు: ఈ దరిద్ర స్త్రీ సంపాదన తను ఊరకకూర్చుని తింటున్నాడు. తను ఈమెకు ఎవరు? ఇలా తింటం న్యాయంకాదు.

సాయంకాలం, చంప, రాగానే "జ్వరం రాలేదుగా?" అని అడిగింది.

రాలేదు అన్నట్టు తల తిప్పి, అన్నాడు— "చూడు, నేను పోవాలనుకున్నాను."

చంపముఖము గంభీరమైంది. సంధ్యాంధకారంలో వనమాలి అది కనిపెట్టలేదు. కాసేపు నిశ్శబ్దంగా ఉండి

ఆమె అన్నది: "సరే, వెళ్ళండి! ఈ సంగతి నన్ను అడగ టం ఎందుకు?

మాటధోరణి అనుమతి సూచకంగా ఉండకపోవటం కనిపెట్టి వనమాలి ఇకేమీ మాట్లాడలేను. మాపున పాలూ, బార్లీ తీసుకువచ్చినప్పుడు కూడా ఆమె ముఖముమీది నల్లని ఛాయ పోలేను. వనమాలి ఒక్క గుక్క ను గ్లాసు ఖాళీచేసి అన్నాడు: "ఇదిగో, నీవు పేదదానివి. నన్ను ఇంకా ఎన్నాళ్లు పోషిస్తావు? ఇప్పుడు నాకు బాగా నయమయింది. అందుకనే పోవాలనుకుంటున్నాను."

చంప వనమాలి ముఖంవంక చూసింది. అతను పో దగిన స్థితిలో ఉన్నాడనే సంగతి ఆమెకు కూడా తెలుసు. కాని ఈ అసహాయుడైన అతిథిమీద ఆమెమనస్సులో ఏదో ఒకమూలను కాస్త మమత కూడుకున్నది. పొమ్మనటానికి ఆమె మనస్సు ఏ మాత్రమూ ఒప్పుకోవటం లేదు. చాలా సేపు ఆలోచించి "రెండు పూటలూ అన్నం తిన మొదలెట్ట గానే వెళ్ళి పోవచ్చు." అన్నది.

"సరే" నని వనమాలి పండుకొన్నాడు.

* * *

ఆరోజున వనమాలి హారం వేసుకు కూర్చున్నాడు—మధ్యాహ్నం తనకు అన్నం పెట్టమని. మనిష్టిగా వద్దంటే అతను ఏమిభావిస్తాడో నని చంప సరేనన్నది. కాని ముఖ భంగిమ మారిపోయింది. ఆ పూటంతా ఆమె వనమాలితో సరిగా మాట్లాడలేదు. వనమాలి ఇది గ్రహించాడు. కొన్ని దినాలనుంచి విడువకుండా స్త్రీ సంసర్గములో ఉండటంచాత

స్త్రీ చిత్తవృత్తిని గ్రహించే జ్ఞానంకూడా అతనికి కొద్దిగా కలిగింది.

మధ్యాహ్నం చంప పొయ్యి రాజేసి ఎసరు పెట్టుతూ ఉండగా చంకను జోలి తగిలించుకొని, వైష్ణవు డొకడు వాకిట్లో నిలబడి కరుణాపూరితమైన కంఠంతో— "దోసెడు బియ్యం పెట్టు తల్లీ! వైష్ణవుణ్ణి. ఏకాదశిపూట పారణచేసు కుంటాను." అని యాచించాడు.

ఇవ్వాళ ఏకాదశి అని వినగానే చంప హృదయంలో భారం చాలా తగ్గిపోయింది. వనమాలివైపుకు తిరిగి "ఇవ్వాళ ఏకాదశి అన్న సంగతే మరచిపోయాను." అన్నది.

వనమాలి ఆ పూట అంతా చంప ముఖలక్షణాలు కనిపెడుతునే ఉన్నాడు. ఈ మాటలో ఉన్న అర్థాన్ని చప్పున గ్రహించి అన్నాడు: "అయితే ఇవ్వాళ తినను, దించేసేయి."

చంపముఖం కళకళ్ళాడింది. "అయిత్తే రొట్టెలు కాలుస్తాను, పాలల్లో నానవేసుకు తిందువుకాని. ఏమంటావు?" అన్నది.

వనమాలి మంచిపిల్లవానివలె "అలాగే" నన్నాడు.

బిచ్చగాడు ఆనాళ చంప ఇంట్లోనుంచి మూడు రోజులకు సరిపోయే గ్రాసం గుంజుకు వెళ్లాడు.

మరునాడు భోజనం పెట్టమని వనమాలి పట్టుపట్ట లేదు. బజారుకు వెళ్ళేటప్పుడు ఒక దస్తా రంగుకాగితాలు తెచ్చి పెట్టమని చంపను, అడిగాడు. ప్రొద్దు కుంకాక రంగు కాగితాలు తీసుకొచ్చి వనమాలికిస్తూ చంప: "ఇవ్వాళ అన్నం

తింటావా?" అని అడిగింది.

ఈ ప్రశ్నకు జవాబు వనమాలి చాలాసేపటి క్రిందనే స్థిరపరచుకొని ఉంచాడు. "వస్తా. ఇన్నాళ్ళు ఆగినవాణ్ణి ఎలానూ ఆగాను; పొద్దుందాకా ఉంటాను." అన్నాడు.

చంప సంతోసించింది.

చంప ఉదయం లేచి చూసేవరకు, ఇంట్లో ఏడెనిమిది కాగితపు పంజరాలూ, వాటిమధ్యను రంగురంగుల పిట్టలూ కనపడినవి. పంజరాల, పక్షుల నిర్మాణకౌశలం చూచి చంపకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. ప్రొద్దెక్కి, వనమాలి కళ్ళు తుడుచుకుంటూ బయటకు వచ్చినప్పుడు చంప "రాత్రంతా మేలుకొని యీ పని చేశావా? మళ్ళీ మంచాన పడితే ఎవరు చేస్తారో చెప్పు?" అన్నది. వనమాలి ఆ ప్రశ్న కేమీ జవాబివ్వకుండా "నువ్వు బజారుకు వెళ్ళేటప్పుడు వీటినికూడా తీసుకువెళ్ళు" అన్నాడు.

"ఏంచేయటానికి?" అని చంప అడిగింది.

"అమ్మకం! పది పన్నెండు అణాలు గిట్టుబాటు అవుతై. ఊరకనే కూర్చుని తింటూ ఉన్నాను."

"అందుకని రాత్రంతా మేలుకొని, రోగం తెచ్చుకొని, నాకు తిండి పెడతావా! ఎవరు మోస్తారివి? నేను ఒంటరి దాన్ని. మరమరాలే చూస్తానా, పిట్టలే చూస్తానా?"

వనమాలి ఏమీ మాట్లాడలేదు. మధ్యాహ్నం పంజరాలకు దారాలు కట్టుకొని వనమాలి బయటికి పోవటం చంప చూసింది. ఉదయం జరిగిన సంభాషణ అంతా ఆమెకు జ్ఞాపకంవచ్చింది. గబగబా పరుగెత్తుకు పోయి "నువు పోవ

గ్గాలే. రెండురోజు లయిందో లేదో ఎంగిలిపడి మోకాటి లోతు బురదలో బజారుకు పోతావా? ఇలాంటిమనిషిని నే నెక్కడా చూడలేదు! ఇవ్వయిట్లా, నాచేతికి:" అన్నది.

వనమాలి ఎదురుచెప్పకుండా పంజరాలకు కట్టిన దారాలు చంప చేతికి యిస్తూ "చాలా జాగ్రత్తగా తీసుకుపో. పెద్దగాలి కొట్టితే చాలు, చిరిగిపోతై." అన్నాడు.

చంప బుట్ట నెత్తినపెట్టుకొని చేతితో కాగితపు పంజరాలుపట్టుకొని వెళ్ళిపోయింది. సాయంకాలం చంప నవ్వుతూ వచ్చి అన్నది: "ఇదిగో నీ పంజరాలకు వచ్చిన డబ్బు తీసుకో— రెండు రూపాయల ఆరణాలు."

చేతిలో వేసినడబ్బును యిస్తూ వనమాలి అన్నాడు: "నీవే ఉంచుకో."

చంప "ఆడబ్బు—" అన్నది.

వనమాలి మధ్యనే అడ్డుతూ—"నువ్వు నన్ను బ్రతికించక పోతే యీ పంజరాలు ఎవరు తయారు చేసేవారు చంపా!" అని, నిస్సంకోచంగా ఆడబ్బు చంపకొంగున ముడివేశాడు.

చంప వనమాలివంక ఒకమాటు తేరిపార చూచి వంట యింట్లోకి వెళ్ళింది.

మరునాటినుంచి వనమాలి కాయితాల పువ్వులూ, పిట్టలూ, పంజరాలూ చేయుటంలో నిమగ్నుడయ్యాడు. అతనికి అవుసరమయిన సహాయం చంప చేస్తూఉండేది. ఈవిధంగా కొన్ని దినాలు గడిచాయి.

ఒకరోజున వనమాలి అన్నాడు: "ఇంతకంటే ఒకదుకాణం అద్దెకు తీసికోకూడదూ? మరమరాలతోపాటు కాగితపు

బొమ్మలుకూడా పెట్టవచ్చును. అలా అయితే నేను పగటి పూట [illegible] కూర్చుని పనిచేస్తూ ఉంటాను."

చంప ఉత్సాహంతో "నిజమే, చాలా బాగుంటుంది! నీకు అమ్మటం తెలుసా? చాలామంది మోసగిస్తూ ఉంటారు!" అన్నది.

"సుబ్బ ధర చెప్పిపో. నేనలాగే అమ్ముతూ ఉంటాను" అని వనమాలి అన్నాడు.

తర్వాత దుకాణంలో ఏమేమి ఉంచాలనే విషయమై చాలా పొద్దుపోయేవరకు సంప్రతించుకొన్నారు. తన పొరుగు మణివెన్[illegible]లాగా దుకాణం పెట్టాలని చంపకు చాలా రోజులనించు కోరిక ఉన్నది. తాను ఒంటరికత్తె కావటంచేత తనకోరికను ఇంతవరకు కార్యరూపానికి తీసుకురాలేదు. ఎన్ని దినాలనుంచో ఉన్న కాంక్ష నేడు పూర్తికాబోతున్నదని ఆమెకు చాలా ఉత్సాహం కలిగింది. ఉత్సాహాతిశయంచే ఆమెకు నిద్ర పట్టకూడా పట్టలేదు, ఆరాత్రి అంతా ఆలోచించి, ఎన్నిసంవత్సరాల్లో తన మరమరాల దుకాణం నవీనుడి పెద్దదుకాణమంత అవుతుందో కూడా స్థిరపరచుకొంది.

చంప ఒకకొట్టు అద్దెకు తీసుకున్నది. అయిదున్నర అద్దె అనేసరికి మొదట కాస్త సందేహించింది. కాని వనమాలి ధైర్యం చెప్పాడు: "అయిదున్నర అంటే ఒకరోజు సంపాదన [illegible] పసరాపండక్కు ఏనుగులూ, నావలూ చేసి అమ్మి సంవత్సరంఅద్దె ఒక్కరోజులో సంపాయిస్తాను."

చంప సంతోషంతో కూడిన స్నిగ్ధ దృష్టులతో వనమాలిని బహూకరించింది.

వనమాలి రంగురంగుల కాగితాలతో కొట్టునంతా రెండురోజుల్లో అలంకరించివేశాడు. దుకాణం అలంకరించటం పూర్తిఅయ్యాక ఒకనాటి సాయంత్రం చంప తన పొరుగింటి మణివైష్ణవిని వెంటపెట్టుకొని దుకాణం చూట్టానికి వచ్చింది. అలంకారం అద్భుతంగా ఉంది. వేలకొలది రంగురంగుల సీతాకోకచిలుకలు ఎక్కడినుంచో ఎగిరివచ్చి కొట్లో వాలినట్టుగా ఉంది. శిల్పిని ప్రశంసిస్తూ మణివైష్ణవి చంప చెవిలో "నీది మంచి అదృష్టమే చంపా! జాగ్రత్త, పోగొట్టుకోనేవు!" అన్నది.

చంపముఖం లజ్జచే కందిపోయింది.

చంప ఆరోజు ఇంటికి తిరిగివచ్చేవరకు పొద్దుపోయింది. కొట్టుదగ్గరనుంచి సిద్ధాంతిగారి యింటికి పోయి దుకాణం పెట్టటానికి మంచిరోజు ఎప్పుడోకూడా కనుక్కొని వచ్చింది. పొట్లాలు కట్టటానికి పాత వార్తాపత్రికలుకూడా ఒక వీశెడు తీసుకువచ్చింది.

"ఈ కాగితా లెందుకు చంపా?" అన్నాడు వనమాలి.

"పొట్లాలకు కావద్దూ? అందరూ చెరగుల్లోనే తీసుకుపోతారా సరుకు?"

చేయి చాచి వనమాలి "ఇలా యివ్వు. రాత్రికి చించి అట్టిపెడతాను." అన్నాడు.

"పగలంతా పనిచేసి మళ్లీ రాత్రంతా మేలుకొంటావా?" అని చంప ఇంట్లోకి వెళ్లింది.

భోంచేశాక చంప కాయితాలు చించటానికి కూర్చుంది. కొట్టోకి కావలసిన యితరసామానులు రేపే కొనాలి. చంప

చేతిలో కత్తెర ఆడుతూ ఉన్నది. మనస్సుమాత్రం ఎక్కడెక్కడో విహరిస్తూ ఉన్నది. తన మరమరాల దుకాణం మారి పెద్ద మిఠాయిఅంగడి అయింది. దుకాణంముందు చాలా మంది బేరగాళ్ళున్నారు. గుమాస్తా బేరం అమ్ముతూ ఉన్నాడు. వనమాలికి చిన్న బొజ్జకూడా వచ్చింది. ఖాతా పుస్తకాలు ముందు వేసుకొని లెక్కలు చూసుకొంటున్నాడు. తాను పంచపాళిలో కూర్చుని బంగారపు తీగతో చుట్టిన తులసీమాల తీసుకొని జపం చేస్తూ ఉన్నది. ఇలాంటి వింకా ఎన్నో సుఖస్వప్నాలు శరన్మేఘాలవలె ఆమె మనోగగనం మీదుగా ఎగిరిపోతున్నాయి.

హఠాత్తుగా వనమాలిబొమ్మను చూచి చంప చకితురాలయింది. వార్తాపత్రికలో వనమాలిబొమ్మ ఎందుకున్నది? చప్పున దీపాన్ని ఇంకా కొంచెం దగ్గరకు లాగి చిత్రంక్రింద రాసిఉన్న నాలుగుపంక్తులూ చదివింది. ఆ మరునిముషంలో ఎక్కడినుంచో అంధకారపువరద ఒకటి వచ్చి ఆమె దుకాణాన్నీ, ఇంటినీ ఊడ్చుకుపోయింది. ఇక మిగిలింది వనమాలి బొమ్మా, కొన్ని పంక్తుల అక్షరాలూ, చంపా! చంప రెండు చేతులూ హృదయానికి హత్తుకొని నిట్టూర్చి అస్ఫుటంగా "అబ్బ!" అన్నది.

బెంగాలీపత్రికలోని ప్రకటన పేజీలో వనమాలి బొమ్మ, దానిక్రింద ఈ విధంగా రాసి ఉంది!

"నా తమ్ముడు శ్రీవనమాలీ వసు ఆరుమాసాల క్రితం ఇంటినుంచి వెళ్ళిపోయాడు. మాతల్లి అతనికోసం బెంగపెట్టుకొని నిద్రాహారాలు వదిలివేసింది. ఆమె బ్రతుకుతుందనే

ఆశ లేదు. శ్రీవారు మామూలుకారణానికే అలిగి ఇంటి నుంచి వెళ్ళిపోయారు. అతనిజాడ చెప్పినవారికి అయిదు వందల రూపాయలు బహుమాన మిస్తాము. —శ్రీ కన్నయ లాల్ వసు—బర్ద్వాన్."

తెల్లవారవచ్చినప్పటికీ పత్రికముందు చంప ప్రతిమ వలె అలానే కూర్చునిఉంది. కాకుల అరపులు విన్నాక ఆమెకు పూర్వజ్ఞానం మళ్ళా వచ్చింది. లేచినిలబడి చాలా సేపు ఏమాలోచించుకొన్నదో ఆమెకే తెలియాలి. తర్వాత ఆప్రక్క గ్రామంలో పోస్టుప్యూనుగాఉన్న తన మేనమామ కొడుకువద్దకు పోయింది.

వనమాలి లేచి ముఖంకడుక్కొని వరండాలో చాపవేసు కుని కూర్చునివుండగా చంప తిరిగి వచ్చింది. వనమాలి ఆమె ముఖంవంకచూసి "ఏమిటిచంపా! అలా వున్నావు?" అన్నాడు.

చంప పళ్ళతో పెదవి బిగబట్టి "ఏమీ లేదు" అని మరమరాలు అమ్ముకురావాలనే నెపంతో బజారుకు వెళ్ళి సాయంత్రం తిరిగివచ్చింది.

వనమాలి చాలా ఉద్వేగంతో ఆ పగలంతా గడిపి సాయంకాలం వాకిట్లో నిలబడి చంపకోసం ఎదురు చూస్తు న్నాడు. చంప కనపడగానే "ఇవ్వాళ పగలంతా నువ్వు కనబడకపోయేవరకు పిచ్చివానిమల్లే తిరిగాను!" అన్నాడు.

ఈ మాటకు చంపకళ్ళల్లో నీరుతిరిగింది. తన్ను ఏదో విధంగా సంబాళించుకుని జవాబిచ్చింది: "ఇవ్వాళ రత్న గ్రామం వెళ్లాను."

"అయితే యివ్వాళ పగలంతా ఉపవాసమేగా!

చేతులూ, కాళ్ళూ కడుక్కో; తిందువుగాని. అన్నం, కూరా మూతపెట్టి ఉంది. నేను ఒకమాటు దుకాణం చూసివస్తాను" అని వనమాలి వెళ్ళిపోయాడు.

చంప కాసేపు పైటపరచుకొని అరుగుమీదనే పడుకొన్నది. తర్వాత తులసికోటదగ్గర దీపం వెలిగించి అన్నం వడ్డించుకు కూర్చున్నది.

వనమాలి తనకోసం అన్నం వండి పోయాడు! ఇంతకంటె వింతైపరీత్య మేముంటుంది? ముద్ద నోట్లో పెట్టుకోగానే ఆమెకు ఏడ్పు వచ్చి పొరపోయింది. వెంటనే ఆమె అన్నపుపళ్ళెం మూతవేసి లేచింది.

ఇక ఆ పూట భోంచేయలేదు.

ఈ రెండుమూడు రోజులనుంచీ చంప యింతదిగులుగానూ, గంభీరంగానూ ఎందుకు ఉంటుందో వనమాలికి తెలియనేలేదు. నాలుగోనాడు భోజనమయ్యాక చంపను అడిగాడు: "ఏం? ఇవ్వాళేకదూ దుకాణం తెరిచేది! అంతా నాకు తెలియచెప్పవేం?"

చంప ఏదో చెప్పబోయి ఆగిపోయింది. కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా ఉండి అన్నది: "ఇవ్వాళ కాదులే."

"ఎందుకని? దసరా దగ్గరకువచ్చేసింది. ఇప్పటినుంచీ పెట్టకపోతే తీరా ఆ సమయంలో ఏమిచేయగలం? కనీసం దుకాణం ఉన్నదన్న సంగతైనా కొనేవాళ్ళకి తెలియాలిగా!"

చంప తులసికోటదగ్గర వాలుకుంటూ ఉన్నది. హతాశశోకపూరిత ఉదాసీనస్వరంతో మెల్లగా "ఇంకా దుకాణమే!" అనుకున్నది.

వనమాలికి వినపడలేదు. తిరిగి అలాగే ప్రశ్నించాడు. చంప లేచి "దుకాణంసంగతి దేవుడికి తెలుసు! నీవిక నన్నేమీ అడగవద్దు" అన్నది.

వనమాలికి ఈ మాట ఏమీ అర్థంకాకపోయినా, చంపముఖంవంక చూడగానే మళ్ళీ ప్రశ్నించాలనే ఆతురత అతనిలో అంతరించింది.

మధ్యాహ్నం చంప ఇంట్లోకూర్చుని ఏదో కుట్టుకుంటూ ఉన్నది. వనమాలి బయట అరుగుమీద కాళ్ళు వేలాడవేసికూర్చుని, త్వరగా దుకాణం పెట్టటంవల్ల కలిగే లాభాలనుగురించి ఉదాహరణలిస్తూ అనర్గళంగా వాగుతున్నాడు. ఈ సమయాన బయట వాకిలిదగ్గిర ఎవరో కేక వేశారు: "చంపా వైష్ణవి ఇంట్లో ఉన్నదా?"

చంప జవాబివ్వకముందే ఒక సడికారు పెద్దమనిషి ఒక ముసలమ్మను వెంటపెట్టుకొని ఇంటిముంగిలిలోకొచ్చి నిలబడ్డాడు. అకస్మాత్తుగా అన్ననూ, తల్లినీ చూచి వనమాలి విస్తుపోయాడు. ముసలమ్మ వనమాలిని కావలించుకొని పెద్ద పెట్టున ఏడ్చింది. చంప ఏమీ మాట్లాడకండా బయట అరుగు మీద చాపపరచి పోయింది.

* * *

బయట ఎద్దుబండి నిలబడిఉన్నది. చంప వంటఇంట్లో కూర్చుని వంట చేసుకోవటానికై పొయిమీద ఎసరుపెట్టి పొయ్యిముందు కూర్చుని ఉంది. చాల ఆత్రంతో వనమాలి ఇంట్లోప్రవేశించి అన్నాడు: "నేను పోతున్నాను. కాని నా దగ్గర ఎందుకిలా చాతుర్యం చూపించావు? నే నుంటం నీ

కిష్టంలేకగనకనే నేను పోతున్నాను!"

వనమాలినిచూసి చంపలేచి నమస్కారంచేసి దూరంగా పోయి నిలబడ్డది. వనమాలి ఆరోపించిన నేరానికి ఆమె ఏమీ జవాబుచెప్పలేదు. ఒక్కసారిమాత్రం అతనివంక చూసింది. ఆ సజల నేత్రాలలోని వ్యథను వనమాలి అర్థంచేసుకోలేదు. శేషగిరి అన్నాడు: "అయిదువందల రూపాయలకు లోభించావు కనుకుంటాబా!"—అన్న ప్రకటన అతను చూశాడు.

వనమాలిమాటకు చంపకళ్ళల్లో అగ్ని జ్వలించింది. ఆమె ఏదో అనబోతూఉండగా "చంపా, మా తల్లీ, ఎక్కడ ఉన్నావు?" అంటూ వనమాలితల్లి ఆ యింట్లో ప్రవేశించి చంపను కౌగిలించుకొని అన్నది: "నేను వెళ్ళుతున్నాను తల్లీ! ఈ ముసలిది పోగొట్టుకొన్న నిధిని మళ్ళీ నీవు సమర్పించావు! నాకు అక్షయమైన వైకుంఠం కలుగుతుంది! ఇంకా ఏం చెప్పేది? ఈ ముసలిదాన్ని బ్రతికించావు. ఈ బ్రతికిన నాలుగు దినాలూ నీ పేరుతో నారాయుడికి తులసీదళం అర్పిస్తాను. ఇదిగో తీసుకో. ప్రపంచంలో అనేక అవసరాలు కలుగుతూ ఉంటవి. దగ్గర ఉంచుకో!" అని అనేక ఆశీర్వాదాలతో పాటు ఒక చిన్న సంచికూడా ఆమె చేతిలో పెట్టి వెళ్ళిపోయింది. చంప రెప్పవాల్చకుండా సాగిపోతూఉన్న ఎడ్లబండివంక చూస్తూ నిలబడింది. ఇంతలో మణివైష్ణవికొడుకు మాణిక్యం వచ్చి "అక్కయ్యా!" అని పిలిచాడు.

చంపఇంటికి ఎవరువచ్చారో తెలుసుకురమ్మని మణి అతన్ని పంపింది. మాణిక్యాన్ని చూడగానే చంపకు మళ్ళీ స్పృహవచ్చింది. దీర్ఘనిశ్వాసం విడిచి "కృష్ణ, కృష్ణ!" అన్నది.

తరువాత వంటఇంటితలుపు మూయటానికి పోయి గుప్పిటిలోఉన్న సంచిని చూచుకొన్నది. తెరచిచూస్తే వంద రూపాయల కాయితాలు అయిదు ఉన్నవి. బహుమతి! వెటకారంతోకూడిన నవ్వు ఆమె ముఖమువిూద చిగురించింది.— "కొంచెం ఆగు మాణిక్! బండి ఎంతదూరం పోయిందో చూసివస్తాను!"

* * *

బండి ఊరిబైటకు పోయేవరకు మాణిక్యం రొప్పుతూ రొస్తూ పరిగెత్తుకువచ్చి "బండి కాస్తఆపండి" అని అన్నాడు.

కన్నయలాలు తల బయటకు పెట్టి "ఎవరు?" అన్నాడు.

"నా పేరు మాణిక్యఘోష్. ఇదిగో తీసుకోండి. చంపకయ్య మీ కివ్వమనిపంపింది" అని ఆసంచి బండిలో పారవేసి అడ్డదోవను అదృశ్యమయ్యాడు.

వనమాలి అడిగాడు: "ఏమిటి అన్నాయ్!" అని.

"ఆ నోట్లనుకుంటా. మళ్ళీతిప్పి పంపించింది" అన్నాడు, కన్నయలాల్.

ఒకక్షణకాలం వనమాలిచక్షువులు విస్మయంతో విస్ఫారితమై మరుక్షణాన్నే జలంతో నిండిపోయినవి.

* * *

చంప నేడుకూడా బుట్ట నెత్తినపెట్టుకొని మరమరాలు అమ్ముతూఉంటుంది. ఆ దుకాణంతలుపుమాత్రం తాళంవేసి ఉన్నది. కాని చంప ప్రతిమాసం దానికి అద్దెచెల్లిస్తూ ప్రతి మాపూ దాంట్లో సందెదీపం వెలిగిస్తూఉంటుంది. ఎందుకు యిలాచేస్తున్నదోమాత్రం ఎవ్వరూ చెప్పలేకుండా ఉన్నారు.

పరాయి అబ్బాయి

వృద్ధ శంభుసర్కారు స్వగ్రామ మైన 'ఝూవ్రా డాంగా' లో గత ముప్ఫయి సంవత్సరాల నుంచి బడి చెప్పుకుంటూ వస్తున్నారు. ఈ దీర్ఘకాలంలో అతను దసరాకుతప్ప పాఠశాల ఎప్పుడూ మూయలేదు. అందుకనే, ఇవ్వాళ్ళ పాఠశాలకు తాళంపడటం చూసి గ్రామస్థులు ఆశ్చర్యపోయారు.

సాయంత్రం పొరుగువాళ్ళు ఒకళ్ళిద్దరు సంగతి ఏమిటో కనుక్కుపోదా మనే కుతూహలంతో వచ్చారు. సర్కారు మహాశయుడప్పుడు ఎప్పటిదో పాత కాన్వాసు సంచి తీసి తన కున్న మూడు ధోవతులూ, రెండు చొక్కాలూ అందులో సర్దుతూ ఉన్నారు.

"ఇదేమిటి సర్కారుగారు?" అని అడిగారు పొరుగువాళ్లు.

"పోతున్నాను, బాబూ! ఇక ఈ ఊళ్ళో ఉండలేను. కొన్నాళ్ళపాటు తిరిగివస్తాను. మధుదాసుకు చెప్పి పోతున్నాను: అతను బడి చెప్పుకుంటూ ఉంటాడు. ఇల్లూ వాకిలీ అదే పడి ఉంటుంది. అయినా ఈ ఝుంఝాటం నా కింకా ఎందుకు?" అని, సంచి ఎత్తి బరువు చూసుకుని దించి — "రతన్‌కు ఉచిత వేతనం ఇచ్చారు నాయనా!" అని, నిట్టూర్చి కాయితం ఒకటి పక్కనున్నతనికి ఇచ్చారు.

ఆవ్యక్తి ఒకమాటు దాన్ని చూసి "ఇంకా అట్టిపెట్టుకున్నా రెందుకు? చూసుకుని దిగులుపడుతూ ఉంటానికా?" అన్నాడు.

"ఏదో పడిఉంటుందిలే." అని, వృద్ధుడు అతని చేతిలో నుంచి ఆ కాయితం తీసుకుని "ఈ ముసలివాణ్ణిమరిచిపోకండి బాబూ! మళ్లీ రావటం సంభవిస్తే కలుసుకుంటాను." అని రామనామం జపిస్తూ సంచి బుజాన తగిలించుకుని "ఇంకొక్క మాట. నేను మధుకు చెప్పేపోతున్నాను. మీరు కూడా కొంచెం జ్ఞాపకం చేయండి — పిల్లల్ని కొట్టవద్దని. ఎవరి జాతకం ఎలా ఉన్నదో ఎవరికి తెలుసు? మూన్నాళ్లి బతుకిది —" అంటూ శంభుసర్కారు వెళ్ళిపోయాడు.

"పుత్రశోకంతో దశరథమహారాజు వంటివాడు చనిపోయాడు: శంభుసర్కారుబిసా తెంత! ... పాపం ఆతన్ కూడా చాలా మంచి కుర్రవాడు." అన్నాడు ఒక పొరుగాయన.

శంభుసర్కారు భార్య రతన్ను కన్న మర్నాడే చని పోయింది. శంభు మళ్లీ పెళ్లి చేసుకోలేదు. కుర్రవాడికి తల్లీ, తండ్రీ తానుగానే ఉన్నాడు. రతన్ పెద్దవాడవుతున్నాడు. ఉచిత వేతనంకోసం ప్రైమరీ పరీక్షకుగూడా కూర్చున్నాడు. కాని ఫలితాలు రాకముందే ఒకరోజు జ్వరంకాచి హఠాత్తుగా చనిపోయాడు. శంభుసర్కారు మహాధైర్యంతో ఈ దెబ్బను తట్టుకున్నాడు—మామూలుగా బడిని సాగిస్తూ వచ్చాడు. కాని ఫలితాలు వెలువడి, రతన్ ఉచితవేతనం సంపాదించాడని తెలియగానే, అతనికి పుత్రశోకం మళ్ళీ కొత్తగా తల యెత్తింది. ఇంట్లో కూర్చుంటే అతనికి పెర్రులు పానట్టుగా

ఉంది. బళ్ళో రతన్ కూర్చునే ఖాళీచోటువంక చూడగానే అతని గుండె ఆగిపోయినట్లయ్యేది. అందుచేతనే శంభుశర్మగారు ఈ మనఃస్థితిలో ప్రప్రథమం గ్రామం వదిలి బయలుదేరాడు.

* * *

ఐదారు మాసాలు శంభుశర్మగారు క్షేత్రాలు తిరిగాడు. చేతిలో ఉన్న డబ్బుకూడా అయిపోయింది. ఎక్కడైనా ఉద్యోగం చేయాలనుకున్నాడు. కాని ముసలివాడు, బొత్తిగా ఓపిక లేనివాడని ఎవ్వరూ ఇష్టపడలేదు. ఇక గత్యంతరం లేక కాలినడకను స్వగ్రామం బయలు దేరాడు.

ఆనాళ్ళ కాంతపురం చేరేవరకు పొద్దుగూకింది. రాత్రి జమీందారుగారి సత్రంలో ఉండి, ఉదయం లేచి జపం చేసుకుంటూ ఉండగా ఒక కుర్రవాడు వచ్చి అతనివంక కుతూహలంగా చూసిచూసి "నువ్వెవరివి?" అని హఠాత్తుగా అడిగాడు.

కుర్రవాడు ముద్దువస్తూ ఉన్నాడు. శంభుశర్మగారు జపం వదిలిపెట్టి "ముందు నువ్వెవ్వరో చెప్పు" అన్నారు.

"నేనా! రతన్ని." అన్నాడు కుర్రవాడు.

రతన్! శంభు గుండెల్లో కళుక్కు మన్నది. కొంచెం సేపు ఉండి "ఎవరి అబ్బాయివి?" అని అడిగారు.

"నాన్నగారి అబ్బాయిని" అన్నాడు కుర్రవాడు.

శంభుశర్మగారు రతన్ని దగ్గరకు లాక్కొని "నేనూ నాన్నగారి అబ్బాయినే. నాపేరు శంభుశర్మ!" అన్నారు.

"నువ్వేనా శంభు? నాన్న నిన్ను పిలుస్తున్నారు! రా" అని శంభుశర్మగారు చేయి పుచ్చుకుని లాగ నారంభించాడు.

పిల్లవాడు పొరపడ్డాడని శంభుకు తెలుసు. అయినా

"సరే, పోదాం పద!" అని జపంవదలిపెట్టి కుర్రవాడి వెంట బయలుదేరాడు.

జమీందారు తఖ్తాబల్లమీద కూర్చుని హుక్కా పీలుస్తున్నాడు. రతన్ శంభుసర్కారును వెంటబెట్టుకుని తండ్రి దగ్గరికి వచ్చి " నువ్వు పిలిచావు కాదూ, తీసుకువచ్చాను " అన్నాడు.

"ఎవరిని తీసుకువచ్చావురా?" అన్నాడు జమీందారు నవ్వుతూ.

"శంభుసర్కారును కాదూ పిలిచింది?" అన్నాడు రతన్.

"తమ పేరు కూడా శంభుసర్కారే ననుకుంటాను. అంచేతనే కుర్రవాడు మిమ్మల్ని లాక్కొచ్చి ఉంటాడు. నేను మా మేనేజరు శంభుసర్కారుకోసం వెతుకుతున్నాను ...మీరు కూర్చోండి." అన్నాడు జమీందారు.

శంభు కూర్చున్నాడు. తర్వాత మాటలసందర్భంలో శంభు తన చరిత్ర అంతా చెప్పి—"ఎక్కడనా ఆశ్రయం దొరికితే ఈ చివరి నాలుగురోజులూ సదో విధంగా గడిపి పోవాలని ఉంది." అన్నాడు.

జమీందారుకు దయ గలిగింది — " మీ కిష్టమైతే ఇక్కడే ఉండవచ్చు — పిల్లవాణ్ణి కాస్త కనిపెట్టి చూస్తూ. భోజనమూ గుడ్డలూ కాక నెలకు పది రూపాయల జీతమిస్తాను. ఇష్టమేనా?" అని అడిగాడు.

శంభుకు కల్పతరువు లభించినట్టయింది. " చిత్తం! ఇంకా ఏంకావాలి! తమరు కరుణాసముద్రులు—" అన్నాడు.

*　　　*　　　*

ఉదయం ఒకగంటా, సాయంత్రం ఒకగంటా చదువు చెప్పే నియమం. కాని ఈ నియమాన్ని గురువుగానీ, విద్యార్థి గానీ పాలించేవారు కాదు. పగలు పన్నెండు గంటల్లో ఆరు గంటలన్నా రతణ్ శంభుసర్కారు ఇంట్లో గడిపేవాడు — చదువుకోసం కాదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. శంభు తను చూసిన విచిత్రాలూ, పశుపక్షులనుగురించిన అనుభవాలూ ఆ చిన్న విద్యార్థికి చెప్తూతో ఉండేవాడు. రతణ్ ఆశ్చర్యంతో వినేవాడు. ఆడుకునే సంగతిగూడా మరిచిపోయేవాడు. రతణ్‌కు స్నేహితులు కూడా తగ్గిపోసాగారు. మాష్టరుగారిని వదిలిపెట్టి పోయి ఆడుకోవడమంటే వాడికి కష్టంగా ఉండేది. అందుచేత శంభుసర్కారే రతణ్‌కు స్నేహితుడుకూడా కావలసి వచ్చింది: ఆడుకోవలసి వచ్చింది! అరవై సంవత్సరాలకు ఆరుసంవత్సరాలకూ మధ్యఉన్న తేడా శంభుసర్కారు ఆచరణనుబట్టి తెలుసుకోవటం కష్టమైంది. అతను ఒకప్పుడు రతన్ను వీపుమీద ఎక్కించుకుని గుర్రంమాదిరిగా పరిగెత్తితే ఇంకొకప్పుడు పెట్టెబండిలో కూర్చోబెట్టి—ఇతర్లు తనవంక కౌతుకంగా చూస్తున్నారన్న సంగతిగూడా మరిచిపోయి—వాకిట ముందర ఈడుస్తూ తిరిగేవాడు. ఇలా ఒక సంవత్సరం గడిచింది.

ఈ మధ్య శంభుసర్కారు స్వగ్రామంలో ఒకనికి ఉత్తరం రాశాడు—విశేషాలు తెలుపమని. దాని జవాబుగా—ఇంటిచుట్టూ జిల్లేళ్ళు మొలిచినవనీ, కప్పు పడిపోవటానికి సిద్ధంగా ఉన్నదనీ గ్రామస్థుడు రాశాడు. ఈ వార్త శంభును ఏమాత్రం చలింప చేయలేదు. మామూలుగానే అతను కుర్రవాడికి చదువు చెప్పటంలో నిమగ్నుడైనాడు.

రతన్ వేళకు ఇంటికి రాకపోవటమూ, ఎక్కువ కాలం పంతులుగారి ఇంట్లో ఉండటమూ రతన్ తల్లికి బొత్తిగా ఇష్టంలేదు. ఈ సంగతి భర్తగారిదగ్గర తెచ్చి తన అయిష్టాన్ని వెల్లడించిందికూడా. భర్త సహజంగా ఉదాసీనుడు కావటంవల్ల ఈ సంగతి చెవినిపెట్టలేదు. ఇటు కుర్రవాడు పరాయివాడు అయిపోతున్నాడనే చింత తల్లిని ఎక్కువగా బాధించ మొదలు పెట్టింది. ఈవిషయమై ఏదో 'ఐసాపైసా' తేల్చుకోవాలని ఆమె ఆవాళగట్టిగా నిశ్చయించుకుని, భర్త భోంచేసి లేవగానే ప్రసంగం తెచ్చింది:

"కుర్రవాణ్ణి పంతులుకు వప్పజెప్పి మీరు నిశ్చింతగా ఊరుకున్నారు. చదువు సంధ్యలు ఎలాఉన్నాయో ఏమన్నా కనుక్కున్నారా? నెలకాగానే జీతం పారవేయటమేనా!"

"పంతులు చాలా మంచివాడు, మనమేమీ దిగులు పడనక్కర్లేదు" అన్నాడు భర్త.

పురుషులకు కంటపడని విషయాలు అనేకం స్త్రీలు కనిపెట్టగలరు- అనే విషయంమీద చిన్న ఉపన్యాసం ఇచ్చి- "అయినా ఒకమాటు పరీక్షించి చూడరాదూ, మీ అబ్బాయేగా!" అన్నది భార్య.

రతన్ను కబురంపి పిలిపించారు. పరీక్ష ఆరంభమైంది. రతన్ బాలశిక్ష గడగడా వప్పగించాడు.

"చూశావా!" అన్నాడు జమీందారు భార్యతో.

కొడుకు తెలివితేటలు తల్లికి ఆనందం కలిగించలేదనటానికి వీల్లేదు. కాని సంతోషం వెలిబుచ్చటం తన ఉద్దేశానికి భంగమని అప్పటికి మెదలకుండా ఊరుకుంది.

సాయంత్రం ఈ ప్రసంగమే భార్య ఇంకోవిధంగా తెచ్చింది. ఒకనాడు పక్కయింటివారబ్బాయి— రతన్ ఈడు వాడే— గడగడ ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతుంటే రతన్‌కు ఏమీ అర్థంకాక నోరు తెరుచుకు చూస్తూ ఉండిపోయాడట. ఈ సంగతి భర్తకుచెప్పి "చూడండి, అబ్బాయికి ఇంగ్లీషు చెప్పించటం అవసరం. పెద్దవాడైనాక దొరలతో, కలెక్టర్లతో మాట్లాడాల్సి ఉంటుంది!" అని తనఅభిప్రాయం వెల్లడించింది.

ఈ మాటలు భర్తకు విలువగలవిగానే కనిపించినవి. పనిపాటలసంగతి వదలిపెట్టినా— జమీందారుగారి అబ్బాయికి ఇంగ్లీషు తప్పక వచ్చిఉండాలని ఆతనినమ్మకం.

"నాయనా, నువ్వు ఇంగ్లీషు నేర్చుకోవటంలేదా?" అని రతన్ను పిలిచి అడిగాడు.

"లేదు నాన్నా! పంతులుగారు చెప్పటం లేదు." అన్నాడు రతన్.

జమీందారుగారు ఏమీమాట్లాడలేదు. భార్య అందుకున్నది: "ఇంగ్లీషు చెప్పడం పంతులుగారి వల్లకాదు. ఎవరినైనా మంచివాణ్ణిచూసి పెట్టండి. అబ్బాయిని అజ్ఞానిగా ఉంచటానికి నేను ఒప్పుకోను."

రతన్ తల్లి చెప్పినమాటలు మెదలకుండా విని, మనస్సులో ఇంగ్లీషుభాషను శపిస్తూ వెళ్ళిపోయాడు.

మర్నాడు రతన్ రాత్రిజరిగిన సంభాషణ అంతా సవిస్తారంగా పంతులుగారికి చెప్పాడు. శంభు సర్కారుకు కళ్ళల్లో నీరు తిరిగింది. "అంతా మాయ! పరాయిఅబ్బాయి!" అనుకున్నాడు మనస్సులో.

రతన్ ఏమీ మాట్లాడలేదు. కాసేపుండి శంభు ఇలా అడిగాడు:—"సరే, రతన్! నువ్వు సరిగ్గా విన్నావా, మీ అమ్మ కొత్త పంతుల్ని పిలిపించమనటం?"

"ఆఁ. పంతులుగారూ!...కాని నే ఇక చదవను. మామామగారింటికి పోతాను." అన్నాడు రతన్ ముఖం అదోళదంగా పెట్టి.

శంభు రతన్ను దగ్గరకు తీసుకుని తల నిమురుతూ—"చదవకపోతే విద్య ఎలా వస్తుంది, బాబూ!" అని మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు— "మీఅమ్మ ఇంకా ఏమన్నది? నాదగ్గర మానెయ్యమన్నదా? ఇంకా కథామాలా, ఆఖ్యానమంజరీ చదవలేదని నువ్వెందుకు చెప్పలేదూ?"

"నేను మర్చిపోయాను, పంతులుగారూ!" అన్నాడు రతన్ నిస్సంకోచంగా.

"అల్లా చెప్పు. అందుకనే మీ అమ్మ ఇంగ్లీషు చదవమన్నది. సరే, నేను ఆమెకు నచ్చజెప్పుతానులే!''

నచ్చజెప్పితే జమీందారుగారి భార్య వింటుందనే నమ్మకం శంభుకు కొంత స్వస్థత కలిగించింది. తర్వాత వాచకంతీసి, జంతువుల పాఠం చెప్పబోతూ ఉండగా జమీందారుగారు వచ్చి—"పంతులుగారూ?" అని పిలిచాడు. ఆ పిలుపుకు శంభు కంపించిపోయాడు.

జమీందారుగారు కూర్చుని ఒకటి రెండు మామూలు విషయాలు మాట్లాడి ఇలా అన్నాడు:

"కుర్రవాడు బాగానే చదువుకుంటున్నాడు, కాని, చూడండి, కొంచెం ఇంగ్లీషు నేర్చుకోవటం కూడా అవసరం..

ఇప్పటినుంచే నేర్చుకోవటం మొదలుపెడితే ముందు చాలా వీలుగా ఉంటుందేమో. ఏమంటారు ?"

జమీందారుగారు కొంచెం డొంకతిరుగుడుగా చెప్పినా, తాత్పర్యం శంభు గ్రహించి తలగోక్కుంటూగోక్కుంటూ,— "చిత్తం. రాజభాష నేర్చుకోకపోతే ఎలాగండి!" అన్నాడు.

"అయితే, ఆ ఊళ్ళో ఎవరన్నా స్కూలు మాష్టరు దొరుకుతాడేమో—" అని మళ్లీ ఇలా ప్రశ్నించాడు—"మీకు ఇంగ్లీషు రాదుకదూ?"

ఒకప్పుడు శంభూ ఇంగ్లీషు అక్షరాలు నేర్చుకున్నాడు. అదిఇంగ్లీషు వచ్చిన కింద జమాకాదో వెంటనే తేల్చుకోలేక— "చిత్తం, నేను పూర్వకాలపువాణ్ణి—" అని తప్పుకున్నాడు.

జమీందారుగారు మాట సాగనివ్వలేదు.— "అయితే తమరూ కొంచెం చూడండి, నేనూ కనుక్కుంటాను" అని జమీందారు వెళ్ళిపోగానే శంభు రతన్కి సెలవుఇచ్చాడు.

రతన్ పుస్తకంమీదనుంచి ముఖం ఎత్తకుండానే ఇక పాఠం చెప్పరా పంతులుగారూ?" అన్నాడు అభిమానంతో. శంభూ రతన్ను దగ్గరకుతీసి కావిలించుకుని— "ఎందుకు చెప్పను, బాబూ! కాసేపు అట్లా తోటలోనికి పోయి ఆడుకో, నేను పిలుస్తాను" అన్నాడు.

రతన్ తోటలోకిపోయి కొలనుదగ్గర కూర్చున్నాడు. కాని, ఎంతసేపు చూసినా పంతులుగారు పిలవకపోయేవరకు లేచి పంతులుగారిదగ్గరకు వచ్చి తొంగిచూశాడు. పంతులుగారు కళ్లుమూసుకుని పండుకుని ఉన్నారు. వారిని లేవగొట్టాలనే ఉద్దేశంతో రతన్ వాకిలిదగ్గరకూర్చుని, ఎక్కాలు వల్లిం

చటం మొదలుపెట్టాడు.

శంభు నిద్రపోలేదు. రతన్ను దగ్గరకుపిలిచి— "నేను పక్క ఊరు పోతున్నాను. వచ్చేవరకు వేళ మిగలవచ్చు. ఈ పూట భోంచేయనని ఇంట్లో చెప్పు" అని ఉత్తరీయం పైన వేసుకుని శంభుసర్కారు బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

శంభుసర్కారు పొరుగుగ్రామంనుంచి తిరిగి వచ్చేవరకు పొద్దుకూకుతూ ఉంది. జమీందారు బయట కూర్చునివుండి— "మాష్టరుగారు దొరికారా, పంతులుగారూ?'' అని అడిగాడు. శంభు "దొరకలే"దని చెప్పి, చేతిలో పుస్తకాన్ని ఉత్తరీయం చాటున దాచుకుని గదికి వెళ్ళాడు.

శంభు అబద్ధం చెప్పాడని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. పక్క గ్రామంలోని మిడిల్ స్కూల్ మాష్టర్ల కళ్ళన్నీ ఈ కుర్ర వాడిమీదనే ఉన్నవి. శంభూ రతన్ చదువును గురించి ఒక డిత్తో మాట్లాడాడు కూడా. ఏసంగతీ సాయంత్రం చెప్పుతా నని కనపడకుండా వచ్చాడు. రతన్ ఇంకొకళ్ళ దగ్గర చద వటం అంటే శంభుకు ప్రాణాలమీదికి వచ్చేది.

బాగా చీకటి పడింది. శంభు తాను కొనుక్కొచ్చిన ఫస్టురీడరు బయటికి తీసి ఇంగ్లీషు నేర్చుకో నారంభించాడు. తెల్లవారవచ్చినా అతని ఇంగ్లీషుజ్ఞాన మేమీ వృద్ధి కాలేదు. అక్షరాలు గుర్తు పట్టటమే గగనమైంది. కునికిపాట్లతోనూ జ్ఞాపకశక్తితోనూ యుద్ధంచేసి, చేసి, శంభు అలసిపోయి తెల్ల వారుతూ ఉండగా నిద్రకు పడ్డాడు.

తెల్లవారినాక రతన్ వచ్చాడు కాని పంతులుగారిని లేపలేదు. పదిగంటలవేళటప్పుడు, జమీందారుగారి గుమాస్తా

పిలుపుకు శంభూ తుళ్ళిపడి లేచి — "ఓ, చాలా పొద్దు ఎక్కిందే!" అనుకున్నాడు.

"అయ్యా, బాబుగారు చాలా సేపటినుంచి మీకోసం చూస్తున్నారు" అన్నాడు గుమాస్తా.

"బాబుగారు పిలిచారా!" అని, శంభు రామనామం జపిస్తూ గుమాస్తా వెంట బయలుదేరాడు.

జమీందారుగారు కచేరీచావిట్లో కూర్చుని ఉన్నారు. వారి ఎదురుగ్గా కూర్చున్నది ఎవరు? శంభు ముఖం వెలవెల పోయింది.

"నిన్న వీరితోనే ననుకుంటాను, మీరు చెప్పి వచ్చింది." అన్నాడు శంభుతో జమీందారు.

శంభు వినోద మాష్టరువంక చూశాడు. ఆచూపులో ఉన్న మంటకు, ఇది కృతయుగ మైనట్టయితే, వినోదుడు భస్మమైపోయేవాడు. జమీందారు ఇదేమీ గమనించలేదు.

"రతన్‌కు ఇవ్వాళే ఇంగ్లీషు రీడరు ఒకటి కొని పెట్టండి, ఏమంటారు?" అన్నాడు.

శంభూ "చిత్తం" అని తలతిప్పి తిన్నగా గదికి వెళ్ళిపోయాడు.

సాయంత్రం రతన్ కచేరీ చావిడిలో కూర్చుని వినోద మాష్టరు దగ్గర ఇంగ్లీషు అక్షరాలు నేర్చుకోవడం శంభూ తన గదిలోనుంచి చూస్తూ ఉన్నాడు. రతన్ కూడా మధ్యమధ్య తల ఎత్తి పంతులుగారి గదివంక చూస్తూ ఉన్నాడు. శంభు కళ్ళల్లో నీరు తిరిగింది. చాలాసేపు నిశ్శబ్దంగా కూర్చుని తర్వాత ఏదో ఆలోచించి లేచి బయలుదేరాడు.

జమీంధారుగారు తోటలో పచారు చేస్తూ ఉండగా శంభు వచ్చి నమస్కరించి — "ఇక నాకు సెలవిప్పించండి, బాబూ!" అన్నాడు. ఇంకా ఏమో చెప్పబోయాడు. కాని అతని స్వరం కంపించింది—మాట స్పష్టంగా వెలువడ లేదు.

"వెళ్ళదలుచుకున్నారా? ఎక్కడికి పోతారు?"

"ముక్కుకు సూటిగా. ఈ నాలుగు రోజులూ ఎక్కడుంటే గడిచిపోదూ!"

"అయితే పొద్దు కూకిన తర్వాత కనపడండి." అని శంభును జమీందారు పంపించాడు.

రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు శంభుకు పిలుపు వచ్చింది. శంభు వచ్చి నిలబడ్డాడు. జమీందారు లాంఛనంగా అనే ముక్కలు రెండూ, "మిమ్మల్ని వదిలిపెట్టటం నా కెంతమాత్రం ఇష్టం లేదు; చాలా కష్టంగా ఉంది"—అనేవి చెప్పి, పది రూపాయల కాయితాలు పది తీసి శంభు చేతిలో పెట్టి — "మీ జీతం!" అన్నాడు. నోట్లు తీసుకుంటూ ఉంటే శంభూ చేయి కంపించింది. ఎలాగో వాటిని ముడిచి చొక్కా జేబులో పెట్టుకుని—"తెల్లవారుఝామునే పోతున్నాను. ఒకమాటు రతన్ను చూద్దామని ఉంది." అన్నాడు.

" వాడు నిద్రపోయా డనుకుంటాను. " అన్నాడు జమీందారు.

"నిద్రపోయాడా? అయితే లేపవద్దులెండి, పాపం పగలంతా విశ్రాంతి ఎరగడు." అని శంభూ గదికి వచ్చాడు.

తెల్లవారుఝామున, శంభుసర్కారు మళ్లీ పూర్వాం మాదిరిగానే సం•బుజాన తగిలించుకుని గదినుంచి బయలు

దేరాడు. కొంత దూరం వచ్చి రతన్ పండుకునే గదివంక చూసి, శంభు — "మాయ ! అంతా మాయ ! పరాయి అబ్బాయి!" అనుకున్నాడు మనస్సులో. తర్వాత చకచక నడువ నారంభించాడు, గమ్యస్థానం నిర్ణయించుకోకుండానే, అనంతపథములో.

మాసం గడిచింది. ఒకనాడు జమీందారు రతన్ ఇంగ్లీషు జ్ఞానం పరీక్షిస్తూ ఉండగా పోష్టుబంట్రోతు రతన్‌కు చిన్న పార్సిలు తెచ్చిఇచ్చాడు. జమీందారు కుతూహలంతో పార్సిలు విప్పి చూశాడు. దానిలో వంద రూపాయలు ఖరీదు చేసే బంగారు గడియారమూ, చీటీముక్కా ఉన్నవి. చీటిలో రతన్ కోసం అని రాసిఉంది. కింద శంభుసర్కార్ సంతకం— కాని చిరునామా లేదు.

నిశ్శబ్దంగా, జమీందారు చాలాసేపు గడియారంవంక చూసి, తర్వాత దాన్ని రతన్‌కు ఇచ్చాడు. వెనక తను చూసిన దృశ్యం ఒకటి కళ్ళకు కట్టినట్టు అతనికి జ్ఞాపకం వచ్చింది—వృద్ధశంభూ రతన్ను వీపుమీద ఎక్కించుకుని, గుర్రంమాదిరిగా పరుగెత్తుతున్నాడు ! రతన్ 'చల్ చల్' అంటూ పిలక పుచ్చుకు లాగుతున్నాడు!



మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA116B160
పుస్తకం పేరు	మైత్రాకథలు
తారీఖు	26/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	101
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Rohith
పేజీలు విడదీసినది	Sowmya
స్కాన్ చేసినది	S.Lakshmi
పరీక్ష చేసినది	ROHITH
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good